

PLANAVIMO ORGANIZATORIUS **UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS DIREKTORIUS**

Kodas Juridinių asmenų registre 188710442, Utenio a. 4, LT-28503 Utena, tel. (8 389) 61620, el.p. info@utena.lt

TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTO PAVADINIMAS **UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDROJO PLANO KEITIMAS**
PLANUOJAMA TERITORIJA Utenos rajono savivaldybės teritorija

TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTO RŪŠIS **KOMPLEKSINIS**

PORŪŠIS **BENDRASIS PLANAS**

LYGMUO **SAVIVALDYBĖS**

ETAPAS **RENGIMO**

STADIJA **SPRENDINIŲ KONKRETIZAVIMAS**

BYLOS ŽYMUO **CF-18U-21**

TOMAS **V**

DATA **2019**

Atest.Nr.	Pareigos	Vardas Pavardė	Parašas
	UAB CityForm LT DIREKTORĖ	GITANA MINEIKIENĖ	
ATP1735	PROJEKTO VADOVĖ	GIEDRĖ RATKUTĖ SKAČKAUSKIENĖ	
	UAB „Geometra“ DIREKTORIUS	EGIDIJUS STAŠELIS	
ATP1816	UAB „Geometra“ Architektė	GINTARĖ KARPAVIČIENĖ	

TURINYS

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo medžiagos sudėtis	4
Darba parengusių specialistų sąrašas	5
Įvadas	6
1. Demografinė situacija.....	13
2. Urbanistinė struktūra.....	14
2.1. Urbanistinės struktūros vystymo sprendiniai.....	14
2.2. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai	14
3. Funkcinis zonavimas.....	16
3.1. Utenos rajono savivaldybės teritorijos funkcinio zonavimo formavimas	16
3.2. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai	29
4. Nekilnojamasis kultūros paveldas	30
4.1. Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba ir naudojimas	31
4.2. Apsaugos įgyvendinimo ir stebėsenos principai	33
4.3. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai	34
5. KRAŠTOVAIZDŽIO IR BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS APSAUGA.....	35
5.1. Gamtinio karkaso formavimas	35
5.2. Saugomų teritorijų ir kraštovaizdžio apsaugos reikalavimai.....	40
5.3. Biologinės įvairovės apsauga	43
5.4. Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys	47
5.5. Žemės gelmių išteklių telkinių naudojimas.....	56
5.6. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai	56
6. Socialinė infrastruktūra.....	58
6.1. Gyvenamasis fondas	58
6.2. Utenos rajono socialinių paslaugų įstaigų tinklas	58
6.3. Kultūros ir laisvalaikio įstaigos	59
6.4. Švietimo įstaigų tinklas.....	59
6.5. Sveikatos apsaugos įstaigos	61
6.6. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai	61
7. Ekonominė aplinka	62
7.1. Sąlygos ekonominei aplinkai vystyti.....	62
7.2. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai	63
8. Rekreacija.....	64
8.1. Turizmo ir rekreacijos vystymas Utenos rajone	64
8.2. Turizmo ir rekreacijos sistemos formavimas.....	66
8.2.1. Turizmo ir rekreacinio aptarnavimo centrai	66
8.2.2. Rekreacinio naudojimo zonos	66
8.2.3. Turizmo trasos	67
8.3. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai	68
9. Susisiekimo infrastruktūra.....	69
9.1. Kelių ir gatvių tinklas	69
9.2. Transporto priemonių parkas ir jų aptarnavimo infrastruktūra.....	70
9.3. Viešasis transportas.....	71
9.4. Dviračių takų tinklas	71
9.5. Kita susisiekimo infrastruktūra	72
9.6. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai	73

10.	Inžinerinė infrastruktūra.....	74
10.1.	Vandens tiekimas.....	74
10.2.	Nuotekų tvarkymas	75
10.3.	Atliekų šalinimas	77
10.4.	Dujų tiekimas	78
10.5.	Centralizuotas šilumos tiekimas.....	79
10.6.	Elektros energijos teikimas	80
10.7.	Ryšio tinklai.....	80
10.8.	Atsinaujinantys energijos šaltiniai	81
10.9.	Gaisrinė sauga.....	82
10.10.	Sprendinių įgyvendinimo prioritetai.....	82

Grafinė dalis

1. Pagrindinis brėžinys M 1:50 000;
2. Susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros brėžinys M 1:50 000;
3. Kraštovaizdžio apsauga ir vystymas M 1:50 000;
4. Gamtos, kultūros paveldo bei rekreacijos ir turizmo plėtojimas M 1:50 000.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo medžiagos sudėtis

Tomo Nr.	Bendrojo plano keitimo etapas	Tomo pavadinimas
I	Rengimo etapas	Esamos būklės įvertinimas
II	Rengimo etapas	Bendrujų sprendinių formavimas
III	Rengimo etapas	Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo apimties nustatymo dokumentas
IV	Rengimo etapas	Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita
V	Rengimo etapas	Sprendinių konkretizavimas
VI	Baigiamasis etapas	Visuomenės dalyvavimo ataskaita

Darbą parengusių specialistų sąrašas

Eil. Nr.	Vardas, pavardė / pozicija (kvalifikacijos atestato Nr.)	Atlikta dalis
1.	Giedrė Ratkutė Skačkauskienė / projekto vadovė (ATP 1735)	Įvadas, 2 sk. Urbanistinė struktūra, 3 sk. Funkcinis zonavimas, 10 sk. Inžinerinė infrastruktūra, GIS
2.	Gintarė Karpavičienė / architektė (ATP 1816)	6 sk. Socialinė aplinka; 7 sk. Ekonominė aplinka; 8 sk. Rekreacija; 10 sk. Inžinerinė infrastruktūra.
3.	Silvija Platkevičienė / architektė	Įvadas, 2 sk. Urbanistinė struktūra, 3 sk. Funkcinis zonavimas, GIS
10.	Eglė Garnytė	6 sk. Socialinė aplinka; 8 sk. Rekreacija; 10 sk. Inžinerinė infrastruktūra, GIS
4.	Ričardas Skorupskas	5 sk. Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsauga.
6.	Nijolė Steponaitytė Projekto dalies vadovė (kvalifikacijos atestatas Nr.0656;733)	4 sk. Nekilnojamasis kultūros paveldas
7.	Marius Noreika Projekto dalies vadovas (kvalifikacijos atestatas Nr. TPV 0037)	9 sk. Susisiekimo infrastruktūra
8.	Gitana Mineikienė (kvalifikacijos atestatas Nr. TPV 0105)	9 sk. Susisiekimo infrastruktūra
9.	Gintautas Brėskys Projekto dalies vadovas (kvalifikacijos atestatas Nr. TPV 0075)	10 sk. Inžinerinė infrastruktūra
11.	Mindaugas Bielskus / architektas	10 sk. Inžinerinė infrastruktūra

ĮVADAS

Keičiamas Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Utenos rajono savivaldybės tarybos 2008 m. spalio 30 d. sprendimu Nr. TS-277 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano patvirtinimo“.

Teritorijų planavimo dokumentas rengiamo pagrindas – Utenos rajono savivaldybės tarybos 2014 m. spalio 30 d. sprendimas Nr. TS-345 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo“, Utenos rajono savivaldybės tarybos 2016 m. balandžio 28 d. sprendimas Nr. TS-141, Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. AJ-531.

Plano organizatorius Utenos rajono savivaldybės administracijos direktorius
Utenio a. 4, Utena,
Tel.: 8 389 61620, info@utena.lt

Plano rengėjas UAB CityForm LT,
S. Žukausko g. 4-108, LT-08224 Vilnius
Kontaktinis asmuo:
Projekto vadovė
Giedrė Ratkutė Skačkauskienė
Tel.: + 370 698 79972, g.ratkute@cityform.lt

UAB „Geometra“
Taikos pr. 88A, LT-51183 Kaunas
Kontaktinis asmuo:
Gintarė Karpavičienė
Tel.: +370 652 80608, gintare.karpaviciene@geometra.lt

Planuojama teritorija Utenos rajono savivaldybės teritorija (plotas apie 1229 km²).

- Planavimo tikslai**
- Peržiūrėti miestelių ir kaimų plėtros teritorijas, suskirstant jas į atskiras zonas;
  - Peržiūrėti funkcinių zonų reglamentavimą;
  - Peržiūrėti naudingųjų iškasenų teritorijas;
  - Integruoti į Bendrojo plano sprendinius Labanoro regioninio parko tvarkymo planą ir Aukštaitijos nacionalinio parko tvarkymo planą.

- Planavimo uždaviniai**
- Suformuoti planavimo lygmenį atitinkančias teritorijos funkcinio ir erdvinio vystymo kryptis;
  - optimizuoti planuojamos teritorijos urbanistinę struktūrą, socialinę ir inžinerinę infrastruktūrą;
  - numatyti racionalaus žemės gelio išteklių, žemės ūkio naudmenų, miškų, kitų gamtos išteklių išsaugojimo ir naudojimo, gamtinio karkaso ir ekologiškai pagrįstos žemės naudojimo teritorinės struktūros formavimo, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo priemonės;
  - detalizuoti atitinkamų aukštesnio lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų sprendinius;
  - patikslinti bendrajame plane numatytų urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymo poreikius;

- išskirti urbanizuotas, urbanizuojamas ir neurbanizuojamas teritorijas (arba nurodyti urbanizuotų teritorijų plėtros kryptis), nustatant prioritetingas plėtros teritorijas ir galimą plėtros mastą, prioritetingas ir kitas galimas veiklos rūšis;
- patikslinti žemės ūkio paskirties teritorijų vystymo bei formavimo kryptis;
- pakeisti bendrojo plano teritorijos funkcinio zonavimo pavadinimus ir turinį pagal Teritorijų planavimo normas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. sausio 2 d. įsakymu Nr. D1-7 „Dėl Teritorijų planavimo normų patvirtinimo“.

Plano keitimo etapai Parengiamasis, rengimo ir baigiamasis.

Kita informacija Nustatomas netrumpesnis kaip 10 metų planuojamas laikotarpis. Atliekamas strateginis pasekmių aplinkai vertinimas. Atliekamas teritorijos vystymo koncepcijos rengimas. Koncepcijos nepriklausomas profesinis vertinimas neatliekamas. Bendrasis planas rengiamas masteliu M 1:50 000.

- Plano keitimas atliekamas vadovaujantis:**
- Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. AĮ-549 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo planavimo darbų programos patvirtinimo“ patvirtinta keitimo planavimo darbų programa;
  - Utenos rajono savivaldybės tarybos 2014 n. spalio 30 d. sprendimu Nr. TS-345 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo“;
  - Utenos rajono savivaldybės tarybos 2016 m. balandžio 28 d. sprendimu Nr. TS-141 „Dėl Utenos rajono savivaldybės tarybos 2014 m. spalio 30 d. sprendimo Nr. TS-345 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo“ pakeitimo“;
  - AB „Lietuvos geležinkeliai“ 2018-06-05 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG71368;
  - Utenos apskrities priešgaisrinė gelbėjimo valdybos 2018-06-04 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG71377;
  - LITGRID AB 2018-06-05 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG71426;
  - Nacionalinės visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos 2018-06-05 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG71460;
  - UAB „Utenos šilumos tinklai“ 2018-06-07 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG71726;
  - UAB „Utenos vandenys“ 2018-06-07 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG71757;
  - AB „Amber Grid“ 2018-06-11 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG71963;
  - Utenos rajono savivaldybės administracijos 2018-06-12 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG72049
  - LR aplinkos ministerijos 2018-06-12 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG72160;
  - Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos 2018-06-12 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG72232;
  - Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos 2018-06-12 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG72258;
  - Telia Lietuva, AB 2018-06-13 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG72348;
  - Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos 2018-06-14 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG72543;
  - Aplinkos apsaugos agentūros 2018-06-15 teritorijų planavimo sąlygomis

Nr. REG72714;

- Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos 2018-06-18 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG72763;
- Lietuvos kariuomenės 2019-10-21 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG120733;
- Viešosios įstaigos Transporto kompetencijų agentūra 2019-10-22 teritorijų planavimo sąlygomis Nr. REG120924.

Sprendinių konkretizavimo pagrindas. Sprendiniai konkretizuojami vadovaujantis Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo koncepcijos antrąja alternatyva, kuriai pritarta organizatoriaus – 2019 05 03 Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. AĮ-469 „Dėl pritarimo Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo koncepcijai“.

Antroje Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo alternatyvoje urbanizuotoms ir urbanizuojamoms teritorijoms, įvertinus demografines tendencijas ir veiklos galimybes, buvo išskirtos pirmo ir antro prioriteto teritorijos. Pirmo prioriteto teritorijos – gyvenamųjų vietovių sąlyginai koncentruoto užstatymo teritorijos, kuriose dominuoja kitos paskirties žemė bei jose savivaldybė, pagal galimybes, teikia prioritetą vystyti socialinę ir/ar inžinerinę infrastruktūrą. Antro prioriteto teritorijos – tai dažniausiai gyvenamųjų vietovių sąlyginai koncentruoto užstatymo prieigų teritorijos, kurios pagal gyventojų skaičiaus rodiklius neturi ryškaus potencialo gyvenvietės augimui, tačiau siekiant pateisinti galiojančiame bendrajame plane numatytus lūkesčius dėl urbanizacijos, paliekama galimybė žemės naudojimo paskirtį keisti į kitą paskirtį. Antroje alternatyvoje, siekiant sudaryti sąlygas naudoti rajono rekreacinį potencialą, buvo numatyti didesni rekreacinių teritorijų funkcinių zonų plotai. Remiantis Nacionaliniu kraštovaizdžio tvarkymo planu, detalizuotos rajono teritorijoje esančių kraštovaizdžio morfologinių rajonų ribos, kiekvienam iš jų numatant naudojimo intensyvumą ir pobūdį bei konkrečias tvarkymo priemones. Tokiu būdu, bus sukurtos prielaidos rajono teritorijoje išlikusių kraštovaizdžio fragmentų apsaugai, esamos būklės būsenos palaikymui bei pažeisto arba degraduoto kraštovaizdžio atstatymui. Formuota kompleksinė aplinkos kokybės atkūrimo, formavimo ir palaikymo sistema, susidedanti iš saugomų ir biologinės įvairovės apsaugai skirtų teritorijų vystymo, gamtinio karkaso teritorijų vystymo bei kraštovaizdžio formavimo segmentų. Pastarieji segmentai, bendrojo plano galiojimo laikotarpiu, turėtų užtikrinti kompleksinių priemonių realizavimą, kurios pagerintų aplinkos ekologinę ir estetinę kokybę. Antroji koncepcijos alternatyva formuota pagal naują Europos sąjungos darnaus judumo politiką, siekiant keisti gyventojų judumo įpročius, prioritetą teikiant netaršioms ir daug teritorijos nereikalaujantiems susisiekimo būdams t. y. prioritetinis dėmesys skiriamas susisiekimui viešuoju transportu, pėsčiomis ir dviračiais. Taip pat siūlyta ekonomiškai pagrįsta, darni susisiekimo sistemos plėtra, sprendinius tampriai koordinuojant su urbanistiniais ir demografiniais gyvenviečių raidos pokyčiais, siekiant sukurti tvarų Utenos rajono susisiekimo tinklą. Numatyta toliau siekti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 metų plėtros strategijoje numatytų tikslų, gerinant vandentiekio bei nuotekų tinklų pasiekiamumą Utenos rajone iki pilno jų įgyvendinimo. Kita inžinerinė infrastruktūra urbanizuotose teritorijose vystoma pagal poreikį, naujai urbanizuojamas teritorijas įsisavinant tik esant galimybei jas aprūpinti inžinerine infrastruktūra.

Kaip ir Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo koncepcija, taip ir sprendiniai, formuojami vadovaujantis darnios (tvartos) raidos kelio užtikrinimo principu - **darnus vystymasis tenkina žmonių reikmes dabar, neapribodamas ateities kartų galimybių tenkinti savąsias** (Jungtinių Tautų Organizacija, toliau - JTO, 1987). Jis remiasi trimis pamatinėmis dimensijomis – ekonomikos augimu, visuomenės gerove bei aplinkos kokybe, užtikrinant subalansuotą visų vystymą, neprioritetizuojant nei vienos kitų dviejų sąskaita. 2015 m. JTO priėmė 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT), kurie yra paremti penkiais principais: žmonės, planeta, gerovė (klestėjimas), taika ir partnerystė (angl. 5 P's: people, planet, prosperity, peace and partnership). DVT – ne tik plati vizija darnesnei pasaulio ir visų gyventojų ateičiai, bet tai ir konkreti uždaviniais ir rodikliais paremta sistema. Darnaus vystymosi tikslai siekia socio-ekonominės atskirties mažinimo, nevaldomos ir nedarnios plėtros ribojimo, taršos ir kito neigiamo urbanizuotų teritorijų poveikio aplinkai mažinimo. Darnus vystymasis gali būti užtikrintas tik tuomet, kai skirtingi prioritetai yra derinami tarpusavyje, jų siekiama sinergiškai, atsižvelgiant į sąveikas ir sąryšius tarpusavyje.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos vystymui svarbiausi tvarų vystymą užtikrinantys veiksniai:

- Darni urbanizacija.
- Stiprūs miesto, priemiesčių ir kaimo vietovių ryšiai.
- Didėjanti gyventojų sveikata ir gerovė - oro taršos mažinimas - vystymas alternatyvių (mažiau taršių, skatinančių fizinį aktyvumą) transporto priemonių, saugumo didinimas, užtikrinimas prieigų prie bendro naudojimo viešųjų erdvių, kas taip pat kelia gyventojų psichinės sveikatos lygį.
- Švietimo ir kultūros kokybės kėlimas.
- Saugaus geriamo vandens, sanitarinių paslaugų (nuotekų valymo ir kanalizacijos) kokybės užtikrinimas, lietaus vandens nutekėjimo ir kietųjų atliekų tvarkymas yra planuojami ir valdomi integruotu būdu.
- Sudarant sąlygas atsinaujinančių išteklių energetikos (individualiam) vartojimui ir gamybai, mažinamas neigiamas poveikis aplinkai, įskaitant neigiamą klimato kaitos poveikį. Tvarus energijos išteklių valdymas reiškia, kad energijos, medžiagų ir vandens naudojimas yra mažinamas, o ištekliai naudojami ir veiksmingai iš naujo panaudojami jų natūraliame cikle. Teikiamas prioritetas atsinaujinančių energijos šaltinių vartojimui.
- Aukštas gyventojų užimtumas, nes tai turi tiesioginę įtaką gyvenimo gerovei bei sukuria socialinį saugumą ir didina visuomenės sanglaudą.
- Klimato kaitos švelninimui skirtų priemonių įgyvendinimas leistų padidinti ir miestų bei gyvenviečių atsparumą neigiamam klimato kaitos poveikiui. Turėtų būti siekiama sumažinti neigiamą klimato poveikį ir palaipsniui atsisakyti ŠESD išmetimo.
- Darnių ir efektyvių atliekų tvarkymo sistemų diegimas.
- Nekontroliuojama urbanizacijos drieka gali turėti neigiamos įtakos natūralioms ekosistemoms. Integruotas požiūris į urbanizaciją, saugant gamtinius išteklius, skatina investuoti į ekosistemų atkūrimą, taip siekiant padidinti atsparumą gamtinėms nelaimėms, mažinti oro taršą ir kitą neigiamą poveikį aplinkai bei užtikrinti būtinų ekosisteminių paslaugų tiekimą.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai detalizuojami įvertinus tarptautinius ir nacionalinius, Utenos rajono savivaldybės strateginius dokumentus (t.t. Utenos rajono savivaldybės strateginį plėtros planą 2018-2024 metams), aukštesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai sudaro sąlygas sėkmingai plėtoti Utenos rajoną regioniniu traukos centru, kuriame sudarytos sąlygos tvariai pramonei, smulkiąjam ir vidutiniam verslui bei turizmui plėtoti, bendruomenės gyvenimo kokybei užtikrinti.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinių atitiktis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendiniams

Formuojami Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai neprieštarauja Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendiniams, Utenos apskrities teritorijos bendrojo plano, kitų aukštesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentams, sudaro sąlygas minėtų dokumentų nuostatų įgyvendinimui. Šioje aiškinamojo rašto dalyje išskiriami pagrindiniai Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendiniai, kurie yra plėtojami, detalizuojami Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose.

Urbanistinė sistema. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose vykdomas Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame (toliau LRBP) plane įtvirtintų sprendinių tęstinumas:

- Išlaikoma nuostata, kad Utenos miestas - *2 lygmens regioninis centras, B kategorijos* – atliekantis regioninę administracinę funkciją, nepakankamo potencialo, stiprinamas.
- Išlaikoma nuostata dėl numatytų urbanistinės integracijos ašių Utenos rajono savivaldybės teritorijoje
  - *I lygmens, B kategorijos tarptautinė urbanistinės integracijos ašis:* Kaunas – Ukmergė– Utena – Zarasai – Daugpilis;
  - *I lygmens, C kategorijos šalies vidinės urbanistinės ašys:* Kupiškis – Svėdasai – Utena, Utena – Švenčionėliai – Švenčionys ir Vilnius – Giedraičiai – Molėtai – Utena.
  - *II lygmens, regioninė ašis:* Daugailiai – Dusetos – Obeliai.

Kraštovaizdžio naudojimas ir apsauga. LRBP Kraštovaizdžio ekologinio stabilizavimo pagrindu yra išskirtas gamtinis karkasas. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose detalizuojamas LRBP numatytas gamtinis karkasas, taip pat įvertinant Gamtinio karkaso nuostatus. Šame bendrojo plano keitime suformuoti gamtinio karkaso sprendiniai sudaro sąlygas: sukurti vientisą gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį kraštovaizdžio geoekologinę pusiausvyrą ir gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, sudaryti prielaidas biologinei įvairovei išsaugoti; sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas; saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius; didinti šalies miškingumą; optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos bei technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą.

Nekilnojamas kultūros paveldas. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendiniuose teikiami sprendiniai sudarantys sąlygas LRBP užakcentuotiems veiksams - naudoti kultūros paveldo objektus visuomenės tikslams, kuo plačiau naudoti kultūros paveldą kultūriniam turizmui (tarptautiniam bei vietiniam).

Socialinė infrastruktūra. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano nuostatomis, Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose iškeliami šie pagrindiniai socialinės infrastruktūros vystymo prioritetai:

- užtikrinti sveikatos apsaugos infrastruktūros tinklo teritorinį bei socialinį prieinamumą;
- tobulinti švietimo ir mokslo infrastruktūrą, didinant mokslo pasiekiamumą;
- pertvarkyti kultūros, laisvalaikio ir sporto įstaigas, steigiant daugiavercinius centrus.

Ekonominė aplinka. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano nuostatomis, Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose akcentuojamas racionalus žemės panaudojimas - siekiant pritraukti verslo investicijas potencialiose verslo ir pramonės teritorijose skatinama rengti kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, juose pagal poreikį numatant rezervuoti teritorijas inžinerinės infrastruktūros ir susisiekimo koridoriams, reikalingus atitinkamų veiklų vykdymui. Utenos rajone ypatingas dėmesys telkiamas į turizmo ir rekreacijos paslaugų infrastruktūros plėtrą ir / ar atnaujinimą (gerinant paslaugų kokybę, prieinamumą, didinant jų įvairovę).

Rekreacija ir turizmas. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano brėžinyje „Rekreaciniai arealai“ Utenos rajono savivaldybės teritorija didžiąja dalimi yra priskirta prie mažo potencialo rekreacinio arealo. Šiaurės rytuose dalis teritorijos patenka į gana mažo potencialo, o pietryčiuose – į didelio potencialo arealą. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas nuosekliai detalizuoja Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendinius ir savivaldybės kontekstu vertinant pagrindinius komponentus (gamtinės aplinkos išteklių turtingumą; kultūrinės aplinkos turtingumą; aplinkos sveikumą; rekreacinės infrastruktūros išvystymo lygį; vietos gyventojų ekonomines galimybes) bei jų santykį skaido rajoną į 23 arealus, turinčius skirtingą rekreacinį potencialą. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose, rajono šiaurės rytų ir pietryčių dalys priskirtos prie labai didelio ir didelio potencialo arealų. Atsižvelgiant į ypatingą valstybės dėmesį skiriamą pažintinio turizmo plėtrai šalyje, Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose rekreaciniuose arealuose kaip viena iš perspektyviausių rekreacijos formų nurodoma pažintinė rekreacija.

Susisiekimo infrastruktūra. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo susisiekimo sistemos sprendiniai formuojami pirmiausia įvertinus planuojamo laikotarpio poreikius. Todėl pažymi, kad ne visi Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano susisiekimo sistemos sprendiniai yra aktualūs įgyvendinti planuojamam laikotarpiui, tačiau sudaromos sąlygos neapribojant juos įgyvendinti ateityje:

- Lietuvos Respublikos bendrajame plane numatytos naujos geležinkelio linijos Utena – Anykščiai – Subačius, kuri apjungtų esamas geležinkelio linijas Švenčionėliai – Utena ir Panevėžys – Obeliai – Daugpilis, vystyti neplanuojama, tačiau, pasikeitus poreikiams, šis sprendinys gali būti detalizuojamas kituose teritorijų planavimo dokumentuose.
- 2008 metų Utenos rajono bendrajame plane buvo numatyta padidinti krašto kelių Nr. 111 „Utena – Kaltanėnai – Švenčionys“ ir Nr. 118 „Kupiškis – Utena“ reikšmes iki magistralinių kelių, remiantis LR teritorijos bendrojo plano sprendiniais. Šiuo metu, vertinant Lietuvos gyvenviečių urbanistinius pokyčius, matoma, kad tokio poreikio nėra ir nebus planuojamu laikotarpiu, todėl šių sprendinių atsisakoma, paliekant esamas krašto kelių reikšmes. Pagal poreikį kelio reikšmės gali būti keičiamos nekeičiant

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano koregavimo sprendinių teisės aktų nustatyta tvarka.

Inžinerinė infrastruktūra. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano prioritetais šilumos energetikos srityje, Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose skatinamas centrinių šilumos tiekimo sistemų modernizavimas, mažinant šilumos nuostolius ir skatinant naudoti alternatyvius, atsinaujinančius energijos šaltinius. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose yra siekiama Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano išskeltų uždavinių - gyvenamąsias teritorijas aprūpinti saugos ir kokybės reikalavimus atitinkančiu geriamuoju vandeniu ir nuotekų tvarkymo paslaugomis. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, kaip racionalaus atliekų tvarkymo organizavimo priemonę akcentuoja regionų ir savivaldybių atliekų tvarkymo planus. Vadovaujantis Utenos regiono atliekų tvarkymo planu 2014 – 2020 m., Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose skatinamas atliekų tvarkymo sistemos modernizavimas atliekų rūšiavimo ir antrinio panaudojimo srityse: eksploatuojant didelių gabaritų ir pavojingų atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikšteles, kompostavimo aikšteles, didinant panaudojamų ir perdirbamų atliekų kiekius.

Bendrosios Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinių taikymo nuostatos

Bendrasis planas – kompleksinio teritorijų planavimo dokumentas, kuriame pagal teritorijų planavimo lygmenį ir uždavinius nustatoma planuojamos teritorijos erdvinė struktūra, teritorijos naudojimo privalomosios nuostatos ir reikalavimai bei apsaugos principai.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai galioja neterminuotai, jei teisės aktai nenustato kitaip. Tuo atveju, jei šio bendrojo plano sprendiniuose neaptariamos tam tikros veiklos, turinčios teritorinę išraišką, jos savivaldybės teritorijoje vykdomos teisės aktų numatyta tvarka, nekeičiant bendrojo plano. Savivaldybės lygmens bendrasis planas gali būti keičiamas, koreguojamas pagal poreikį Teritorijų planavimo įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai yra parengti M 1:50 000 ir į kitą mastelį netransformuojami. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai (t.t. funkcinės zonos) gali būti tikslinami rengiant detalesnio mastelio kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus. Tikslinant sprendinius, funkcinę zonų ribas turi būti atsižvelgta į natūralias (gamtines) ir technines ribas (administracines ribas, gatves kelius ir jų koridorius, inžinerinės infrastruktūros tinklus, objektus, SAZ ir pan.), vadovujamasi naujausiais duomenimis (Miškų kadastro, Kultūros vertybių registru, Saugomų teritorijų valstybės kadastru, Žemės gelmių registro ir pan.).

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai galioja teritorijoms, kurioms nėra parengti vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentai (bendrijų planų ir/ar detaliųjų planų) bei patvirtinti iki Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo patvirtinimo. Keičiant ar koreguojant minėtus dokumentus, taikomi šio Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai.

Iki bendrojo plano keitimo įsigaliojimo datos pradėti rengti žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentai gali būti užbaigti rengti ir teikiami tvirtinti pagal iki tos datos išduotas planavimo sąlygas, galiojusius bendrojo plano sprendinius.

Saugomos teritorijos, buferinės apsaugos zonos tvarkomos ir veikia jose vykdoma vadovaujantis Saugomų teritorijų įstatymu bei kitais saugomas teritorijas reglamentuojančiais teisės aktais. Teritorijos, kurios yra Aukštaitijos nacionaliniame ir Labanoro regioniniame parkuose, vystomos pagal šių saugomų teritorijų planavimo

schemas. Bendrojo plano sprendiniai minėtų parkų teritorijose, buferinės apsaugos zonose galioja tiek, kiek neprieštarauja veiklą šiuose parkuose, buferinės apsaugos zonose reglamentuojantiems dokumentams.

Teritorijos, esančios gamtiniame karkase vystomos pagal Gamtinio karkaso nuostatus.

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų teritorijose ir jų apsaugos zonose veikla vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymu, kitais nekilnojamojo kultūros paveldo saugojimą, tvarkymą reglamentuojančiais teisės aktais.

Sanitarinės apsaugos zonos gali būti nustatomos ir tikslinamos specialiaisiais ar kitais teritorijų planavimo dokumentais, nekeičiant bendrojo plano sprendinių. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 24 straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys privalo nustatyti ir įteisinti SAZ. Keičiantis veiklos vykdymo mastams, SAZ turi būti tikslinamas.

Bendrojo plano koregavimo sprendiniais rezervuojamos teritorijos visuomenės poreikiams - susisiekimo infrastruktūrai - Utenos miesto pietrytinio ir pietvakarinio aplinkkelio statybai. Tikslios rezervuojamų teritorijų ribos bei apimtys nustatomos vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose. Pagal poreikį savivaldybė gali numatyti ir kitų teritorijų rezervavimą visuomenės poreikiams.

Miškų atkūrimas ir įveisimas vykdomas vadovaujantis Miškų atkūrimo ir įveisimo nuostatais, kitais minėtą veiklą reglamentuojančiais teisės aktais, rengiant pagal nustatytus reikalavimus atitinkamus projektus. Miško įveisimas ne miško žemėje vykdomas vadovaujantis Miško įveisimo ne miško žemėje taisyklėmis, kitais minėtą veiklą reglamentuojančiais teisės aktais. Miškai įveisiami pagal miškų išdėstymo žemėtvarkos schemas ar kitais teisės aktuose numatytais projektais, planais.

Sodybos atkūrimo Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai nereglamentuoja, atkūrimas gali būti vykdomas Lietuvos Respublikos teisės aktų numatyta tvarka.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose dėl atliekamo plano mastelio bei dėl to, kad savivaldybės strateginiuose dokumentuose ir juos palydinčiuose kituose dokumentuose šiai dienai neišskirtas poreikis objektams, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka turi būti organizuojami architektūriniai konkursai, dėl to neįvardinami konkretūs objektai. Tačiau, įgyvendinant Architektūros įstatymo 13 str. nuostatas, teikiami principai dėl objektų, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka turi būti organizuojami architektūriniai konkursai:

- naujai statomiems ypatingiems visuomeniniams pastatams (mokslo, kultūros, gydymo, sporto, religinės paskirties ir kt. pastatams), kurių naudojimui reikalinga kitos paskirties žemė, visuomeninės paskirties teritorijos žemės naudojimo būdas bei statybai naudojamos visuomenės lėšos (pagal LR statybos įstatyme teikiamą sąvoką). Minėtų pastatų architektūriniuose konkursuose taip pat turi būti išnagrinėtas objekto gretimybėje esantis urbanistinės, gamtinės aplinkos kontekstas.
- miesto, miestelio aikštės (neužstatyta, galimai su pavieniais medžiais (atvira) viešoji erdvė – urbanistinės struktūros funkcinis ir erdvinis centras) įrengimui ar rekonstravimui.
- kiti objektai, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka organizuojami architektūriniai konkursai, gali būti identifikuojami žemesnio lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų sprendiniuose.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniai gali būti įgyvendinami tiek, kiek nepažeidžiami Lietuvos Respublikos teisės aktai.

1. DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

Pagal gyventojų skaičių, Utenos rajono savivaldybė yra didžiausia ir tankiausiai apgyvendinta savivaldybė Utenos apskrityje, o gyventojų pasiskirstymas leidžia ją priskirti prie „miestietiškų“ (67 proc. gyventojų gyvena mieste). Nepaisant to, Utenos rajono savivaldybėje gyventojų skaičius per paskutinius dešimt metų mažėjo sparčiausiai tarp visų apskrities savivaldybių. Tai įtakojo mažas gimstamumas ir didelis mirtingumas. Neigiamo gyventojų prieaugio problemą dar labiau paaštrino emigracijos mastai: pagal emigravusių žmonių skaičių Utenos apskrities savivaldybėse, Utenos rajono savivaldybė buvo viena iš pirmaujančių pagal emigrantų skaičių. Dėl šių faktorių, Utenos rajono savivaldybėje per paskutinius dešimt metų gyventojų skaičius sumažėjo daugiau nei 10 tūkst. t.y. 21,3 proc. Demografinės senatvės koeficiento rodikliai rodo, kad Utenos rajono savivaldybės gyventojai – sparčiai senėjanti bendruomenė (100-ai vaikų tenka 190 pagyvenusių žmonių).

Prognozuojamas Utenos rajono savivaldybės gyventojų skaičius

Per paskutinius penkis metus (2014 – 2018 m.) Utenos rajono savivaldybėje stebimas gyventojų mažėjimas 7,54 proc. (5,87 proc. – miestuose, o kaimuose net 10,94 proc.). Taikant tiesinį gyventojų pokyčio tendencijų skaičiavimo metodą, prognozuojamas gyventojų skaičius pateikiamas 1.1.1. lentelėje:

1.1.1. lentelė. Prognozuojamas Utenos rajono gyventojų skaičius (iki 2028 m.) Utenos rajono savivaldybėje (taikant tiesinį gyventojų pokyčio tendencijų skaičiavimo metodą).

	2018	2023	2028	Pokytis proc.
Miestas ir kaimas	37914	35055	32412	-7,54
Miestas	25869	24350	22921	-5,87
Kaimas	12045	10727	9554	-10,94

Vadovaujantis Eurostat (Europos Sąjungos statistikos agentūra) pateikiamomis gyventojų prognozėmis, numatoma, kad iki 2028 m. Lietuvoje gyventojų sumažės 6 proc. Taikant tokias pačias tendencijas ir Utenos rajono savivaldybei, 2028 m. joje būtų prognozuojama 33501 gyventojų (žr. 1.1.2. lentelė).

1.1.2. lentelė. Prognozuojamas Utenos rajono gyventojų skaičius (iki 2028 m.) Utenos rajono savivaldybėje (vadovaujantis Eurostat pateikiamais duomenimis).

	2018	2023	2028	Pokytis proc.
Lietuva	2816615	2648542	2478720	-6,00
Utenos r. savivaldybė	37914	35639	33501	-6,00

Vadovaujantis Vilniaus universiteto Geografijos ir kraštotvarkos katedros docento Rolando Tučo parengta „Lietuvos gyventojų amžiaus demografinės struktūros kaitos prognoze 2017 - 2021 m.“, Lietuvoje prognozuojamas 5,43 proc. gyventojų mažėjimas, o Utenos rajono savivaldybėje - 9,00 proc. Tai viršija per paskutinius penkis metus (2014 – 2018 m.) Utenos rajono savivaldybėje užfiksuoto gyventojų mažėjimo tendencijas. Šioms tendencijoms nekintant, prognozuojamas gyventojų skaičius pateikiamas 1.1.3. lentelėje.

1.1.3. lentelė. Prognozuojamas Utenos rajono gyventojų skaičius (iki 2028 m.) Utenos rajono savivaldybėje (vadovaujantis R. Tučo parengtomis 2017 – 2021 m. laikotarpiui).

	2018	2023	2028	Pokytis proc.
Lietuva	2816615	2663673	2519035	-5,43
Utenos r. savivaldybė	37914	34502	31089	-9,00

Dėl visais atvejais daugiau ar mažiau neigiamų demografinių tendencijų, Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendiniai orientuojami į erdvinių, teritorinių, sisteminių struktūrų optimizavimą, racionalų turimų išteklių naudojimą.

2. URBANISTINĖ STRUKTŪRA

2.1. Urbanistinės struktūros vystymo sprendiniai

Urbanistinio karkaso atraminė struktūra yra suformuota šalies lygmenyje bei įtvirtinta Lietuvos Respublikos bendrajame plane. Utenos apskrities bendrajame plane bei kituose žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose urbanistinis karkasas yra detalizuojamas išlaikant vystymosi kryptis, numatytas šalies bendrajame plane. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose vykdomas urbanistinio karkaso struktūros, numatytos Lietuvos Respublikos bendrajame plane (toliau - LRBP), Utenos apskrities teritorijos bendrajame plane bei galiojančiame Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane, tęstinumas:

- **Regioninis centras** – Utenos miestas (pagal LRBP: *2 lygmens regioninis centras, B kategorija* – atliekantis regioninę administracinę funkciją, nepakankamo potencialo, stiprinamas. Reikalinga esamo socialinio ir ekonominio potencialo renovacija bei stiprinimas);
- **Rajono lokaliniai centrai** - Užpaliai, Sudeikiai, Daugailiai, Tauragnai, Saldutiškis, Kuktiškės, Leliūnai, Vyžuonos. Šie centrai atitinka seniūnijų administraciniams centrams. Jų pagrindinės funkcijos – palaikyti ir vystyti gyvenimo kokybei reikalingas aptarnavimo funkcijas;
- **Urbanistinės integracijos ašys** – nurodančios tam tikrus ryšius ir jungtis tarp urbanistinių centrų:
  - *I lygmens, B kategorijos tarptautinė urbanistinės integracijos ašis*: Kaunas – Ukmergė– Utena – Zarasai – Daugpilis;
  - *I lygmens, C kategorijos šalies vidinės urbanistinės ašys*: Kupiškis – Svėdasai – Utena – Švenčionėliai – Švenčionys ir Vilnius – Giedraičiai – Molėtai – Utena.
  - *II lygmens, regioninė ašis*: Daugailiai – Dusetos – Obeliai;
  - *rajono urbanistinio vystymo ašys*: atraminės (jungiančios rajono ir seniūnijų centrus), jungiamosios (formuojančios seniūnijų centrų tarpusavio ryšius), išvedančios (Utenos rajono centrų ryšiai su kitais urbanistiniais centrais).

Utenos rajono urbanistinė struktūra teikiama 2.1 paveiksle.

2.2. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai

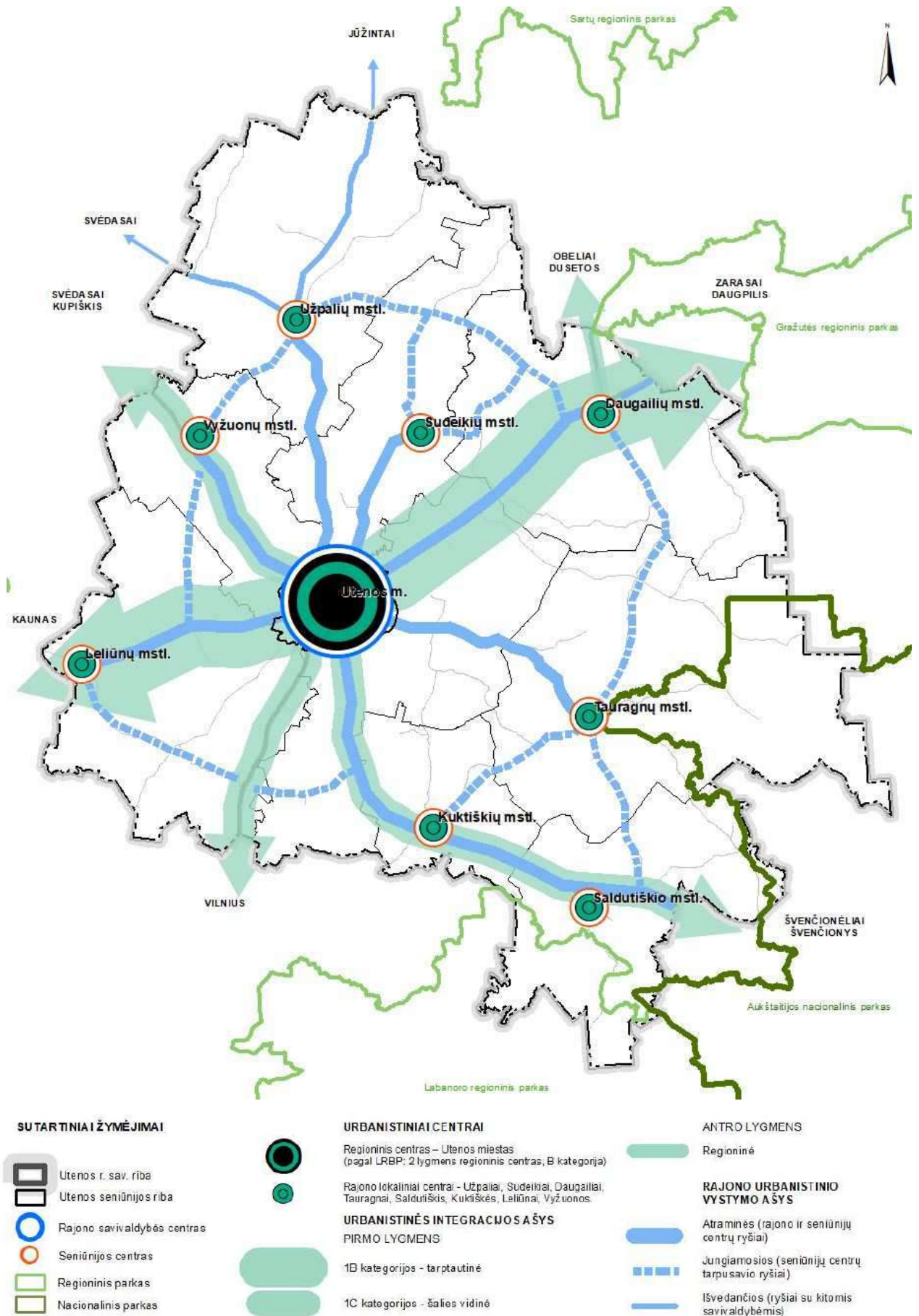
Urbanistiniai centrai turi telkti kuo didesnę spektrą viešųjų bei kitų aptarnavimo paslaugų, darbo vietų, kokybiškų gyvenamųjų teritorijų pasiūlą taip išliekant gyvybingais ir konkurencingais kitų atžvilgiu. Darniam urbanistinių centrų vystymui turi būti parengti bendrieji planai kompleksiskai sprendžiant socialinę, ekonominę, aplinkos sritis. Šiai dienai yra parengti Utenos miesto ir Vyžuonų miestelio teritorijų bendrieji planai. Reikalinga parengti vietovės lygmens bendruosius planus masteliu M 1:2 000 – M 1:10 000 rajono lokaliniais urbanistiniais centrais, kuriuose ypač išreikštas rekreacijos ir turizmo aspektas:

1. Sudeikių,
2. Tauragnų.

Rekomenduojama parengti vietovės lygmens bendruosius planus masteliu M 1:2 000 – M 1:10 000 šiems rajono lokaliniais urbanistiniais centrais:

1. Užpalių,
2. Daugailių,
3. Saldutiškio,
4. Kuktiškių,
5. Leliūnų.

Pagal poreikį gali būti rengiami ir kitų Utenos rajono savivaldybės teritorijų vietovės lygmens bendrieji planai.

2.1. pav. Utenos rajono savivaldybės urbanistinis karkasas

3. FUNKCINIS ZONAVIMAS

3.1. Utenos rajono savivaldybės teritorijos funkcinio zonavimo formavimas

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinių konkretizavimo stadijoje, vadovaujantis Teritorijų planavimo normomis bei atsižvelgiant į teritorijų planavimo lygmenis, planavimo tikslus ir uždavinius, planuojama teritorija suskirstoma į funkcines zonas, nustatant pagrindinių žemės naudojimo paskirčių ir galimų jose veiklų prioritetus. Pagal teritorijų planavimo lygmenį, Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendiniams taikomos apibendrintos funkcinės zonos, kuriose veikla vykdoma vadovaujantis nustatytais teritorijų naudojimo reglamentais. Funkcinėse zonose žemės paskirties keitimas ribojamas tiek kiek ribojama Lietuvos Respublikos teritorijoje veikiančiais teisės aktais, šio bendrojo plano keitime suformuotais reglamentiniais sprendiniais. Jei teisės aktais ir šio bendrojo plano sprendiniais apribojimai žemės paskirties keitimui nesuformuoti, žemės paskirtis į kitas paskirtis keičiama be apribojimų. Formuojamos šios funkcinės zonos:

Neurbanizuojamos teritorijos funkcinės zonos:

- **Miškų ir miškingų teritorijų zona.** Apibendrinta funkcinė zona, kurioje dominuoja Miškų įstatymo 3 straipsnyje nurodyti visų grupių miškai.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- dominuojanti - miškų ūkio paskirties žemė (M);
- kitos galimos – žemės ūkio paskirties žemė (Z); vandens ūkio paskirties žemė (H), konservacinės paskirties žemė (C), kitos paskirties žemė (KT).

Žemės paskirties keitimo galimybės miškų ir miškingų teritorijų funkcinėje zonoje:

		Galima (naujai nustatoma) žemės paskirtis				
		Žemės ūkio paskirties žemė (Z)	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	Konservacinės paskirties žemė (C)	Kitos paskirties žemė (KT)
Esama žemės paskirtis	Žemės ūkio paskirties žemė (Z)		T	T	T	T, e, f, i, y, l
	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	T		T	T	T
	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	T	-		-	-
	Konservacinės paskirties žemė (C)	T, (*)	T, (*)	T, (*)		T, (*)
	Kitos paskirties žemė (KT)	T	T	T	T	(**)

T – žemės paskirties keitimas vykdomas teisės aktų nustatyta tvarka (vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymu, Lietuvos Respublikos miškų įstatymu, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, Pagrindinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ir keitimo tvarkos aprašu ir kitais teisės aktais bei pagal juos suformuotus specialiuosius funkcinėms zonoms taikomus reglamentus: a, b, c, d (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

e, f, i, y, l - žemės paskirties keitimas vykdomas taikant bendrojo plano keitimo sprendiniuose suformuotus specialiuosius funkcinėms zonų reglamentus e, f, i, y, l (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

(*) - Konservacinės paskirties žemė gali būti keičiama tik kai panaikinama objekto teisinė apsauga.

(**) - Kitos paskirties žemėje žemės sklypų esami naudojimo būdai gali būti keičiami į kitus kitos paskirties žemės naudojimo būdus (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nesudarant: neigiamo poveikio ir/ar bendro neigiamo poveikio su kita vykdoma ūkine veikla gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektams ir kitoms vertybėms.

- **Žemės ūkio teritorijų zona.** Apibendrinta funkcinė zona, kurioje dominuoja žemės ūkio paskirties žemė.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- dominuojanti - žemės ūkio paskirties žemė (Z);
- kitos galimos – miškų ūkio paskirties žemė (M); vandens ūkio paskirties žemė (H), konservacinės paskirties žemė (C), kitos paskirties žemė (KT).

Žemės paskirties keitimo galimybės žemės ūkio teritorijų funkcinėje zonoje:

		Galima (naujai nustatoma) žemės paskirtis				
		Žemės ūkio paskirties žemė (Z)	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	Konservacinės paskirties žemė (C)	Kitos paskirties žemė (KT)
Esama žemės paskirtis	Žemės ūkio paskirties žemė (Z)		T	T	T	T, e, f, i, y, l
	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	T		T	T	T
	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	T	-		-	-
	Konservacinės paskirties žemė (C)	T, (*)	T, (*)	T, (*)		T, (*)
	Kitos paskirties žemė (KT)	T	T	T	T	(**)

T – žemės paskirties keitimas vykdomas teisės aktų nustatyta tvarka (vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymu, Lietuvos Respublikos miškų įstatymu, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, Pagrindinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ir keitimo tvarkos aprašu ir kitais teisės aktais bei pagal juos suformuotus specialiuosius funkcinėms zonoms taikomus reglamentus: a, b, c, d (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

e, f, i, y, l - žemės paskirties keitimas vykdomas taikant bendrojo plano keitimo sprendiniuose suformuotus specialiuosius funkcinėms zonų reglamentus e, f, i, y, l (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

(*) - Konservacinės paskirties žemė gali būti keičiama tik kai panaikinama objekto teisinė apsauga.

(**) - Kitos paskirties žemėje žemės sklypų esami naudojimo būdai gali būti keičiami į kitus kitos paskirties žemės naudojimo būdus (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nesudarant: neigiamo poveikio ir/ar bendro neigiamo poveikio su kita vykdoma ūkine veikla gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektams ir kitoms vertybėms.

- **Vandenių zona.** Funkcinė zona, kurioje dominuoja Žemės įstatymo 27 straipsnyje nurodyta vandens ūkio paskirties žemė.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- vandens ūkio paskirties žemė (H).

Kitos žemės naudojimo paskirtys šioje funkcinėje zonoje nenumatomos.

- **Konservacinės teritorijos zona.** Funkcinė zona, kurioje dominuoja Žemės įstatymo 28 straipsnyje nurodyta konservacinės paskirties žemė.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- konservacinės paskirties žemė (C).

Kitos žemės naudojimo paskirtys šioje funkcinėje zonoje nenumatomos.

Neurbanizuojamose teritorijose galima statinių statyba atitinkanti žemės naudojimo paskirtį, būdą. Statybos procesams ir rezultatams koordinuoti, neurbanizuotose ir neurbanizuojamos teritorijose, rengiami projektai (t.t. kaimo plėtros žemėtvarkos projektai) vadovaujantis Žemės įstatymu, Teritorijų planavimo įstatymu, Statybos įstatymu ir kitais teisės aktais. Detalesni neurbanizuojamų teritorijų vystymo reglamentai pateikti Pagrindiniame brėžinyje, lentelėje „Teritorijų naudojimo reglamentai“.

Urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos funkcinės zonos:

- **Utenos miesto urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos** – miesto funkcionavimui ir plėtrai numatytos teritorijos vystomos pagal Utenos miesto teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinius (patvirtintus Utenos rajono savivaldybės tarybos 2017 08 31 sprendimu Nr. TS-225). Vykdoma urbanistinė plėtra turi išlaikyti miesto urbanistinės struktūros ir kompozicijos tąsos principus. Utenos vystymui taikomi kompaktiško miesto formavimo principai: kompaktiškos užstatymo struktūros pagal miesto struktūros specifiką (užstatymo principus ir mastelį), siekiama optimalaus užstatymo tankio, taupaus žemės naudojimo (sumažinti neigiamas ekologines pasekmes mažinant žemės naudojimą), skatinama subalansuota skirtingo žemės naudojimo įvairovė (multifunkciškumas), numatomas poilsio vietų pasiekiamumas pėsčiomis ir viešuoju transportu (sustiprinti bendruomeniškumą ir socialines sąveikas per viešąsias erdves, eismo ramimas ir pėsčiųjų zonų prioritizavimas), prioritetas teikiamas viešajam transportui miesto susisiekimo sistemoje. Skatinama konsolidacija, konversija, apleistų teritorijų bei kitų vidinių teritorinių rezervų įsisavinimas, siekiama aukštos architektūros kokybės, kuriamas žmogiškas mastelis - funkciškai ir estetiškai žmonėms pritaikytos erdvės. Gerinama susisiekimo sistema ne tik miesto vidinėje struktūroje, bet ir su kitomis rajono gyvenamosiomis vietovėmis, ypač rajono lokaliais urbanistiniais centrais.

Galimos žemės naudojimo paskirtys nustatytos Utenos miesto teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose.

- **Utenos miesto gretimybių (įtakos zonos) urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos** - urbanizacija vykdoma įvertinus miesto struktūros įvairių elementų tęstinumą bei užtikrinant gamtinės aplinkos išlaikymą. Socialinėmis ir infrastruktūros priemonėmis turi būti skatinamas kompaktiškų užstatytų teritorijų formavimas. Skatinama priemiesčių struktūrų konsolidacija, apleistų teritorijų bei kitų vidinių teritorinių rezervų įsisavinimas. Galimas žemės naudojimo paskirties keitimas, tik kartu išsprendžiant užstatomų teritorijų aptarnavimui reikalingą infrastruktūrą. Utenos miesto gretimybių (įtakos zonos) urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos funkcinė zona priskiriama antram vystymo prioritetui, t.y. šiose teritorijose savivaldybės lėšomis plėtojama infrastruktūra tik tokiu atveju, jei ji jau būna išplėtotą I prioriteto urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose arba dėl pasikeitusios situacijos (pvz. ženklus teigiamo demografinio augimo) galimi racionalūs, ekonomiškai pagrįsti infrastruktūros plėtojimo sprendimai.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- dominuojanti - žemės ūkio paskirties žemė (Z);
- kitos galimos – miškų ūkio paskirties žemė (M); vandens ūkio paskirties žemė (H), konservacinės paskirties žemė (C), kitos paskirties žemė (KT).

Žemės paskirties keitimo galimybės Utenos miesto gretimybių (įtakos zonos) urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos funkcinėje zonoje:

		Galima (naujai nustatoma) žemės paskirtis				
		Žemės ūkio paskirties žemė (Z)	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	Konservacinės paskirties žemė (C)	Kitos paskirties žemė (KT)
Esama žemės paskirtis	Žemės ūkio paskirties žemė (Z)		T	T	T	T, (***)
	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	T		T	T	T
	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	T	-		-	-
	Konservacinės paskirties žemė (C)	T, (*)	T, (*)	T, (*)		T, (*)
	Kitos paskirties žemė (KT)	T	T	T	T	(**)

T – žemės paskirties keitimas vykdomas teisės aktų nustatyta tvarka (vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymu, Lietuvos Respublikos miškų įstatymu, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, Pagrindinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ir keitimo tvarkos aprašu ir kitais teisės aktais bei pagal juos suformuotus specialiuosius funkcinės zonos taikomus reglamentus: a, b, c, d (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

(*) - Konservacinės paskirties žemė gali būti keičiama tik kai panaikinama objekto teisinė apsauga.

(**) - Kitos paskirties žemėje žemės sklypų esami naudojimo būdai gali būti keičiami į kitus kitos paskirties žemės naudojimo būdus (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nesudarant: neigiamo poveikio ir/ar bendro neigiamo poveikio su kita vykdoma ūkine veikla gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektams ir kitoms vertybėms

(***) – Žemės ūkio paskirties žemė gali būti keičiama į kitos paskirties žemę (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nesudarant: neigiamo poveikio ir/ar bendro neigiamo poveikio su kita vykdoma ūkine veikla gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektams

ir kitoms vertybėms. Žemės naudojimo paskirties keitimas iš žemės ūkio paskirties žemės į kitos paskirties žemę galimas tik kartu išsprendžiant užstatomų teritorijų aptarnavimui reikalingą infrastruktūrą.

- **Pirmo prioriteto rajono lokalinių centrų urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos.** Skatinamas fizinės ir funkcinės struktūros atnaujinimas, išnaudojant vidinius teritorinius rezervus, konversija. Savivaldybė, pagal poreikį (demografinę situaciją ir sudėtį) bei galimybes, gerina socialinę, inžinerinę infrastruktūrą. Taip pat turi būti skatinamas rekreacijos ir turizmo paslaugų bei aptarnavimo funkcijų koncentravimas. Formuojamas užstatymas turi atitikti miestelio vyraujančią užstatymą (išskyrus specialios paskirties statinius, turinčius specifiką pvz. bažnyčios, inžineriniai statiniai ir pan.), užtikrinti susiklosčiusios urbanistinės struktūros tęstinumą, savitumą.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- dominuojanti - kitos paskirties žemė (KT);
- kitos galimos – miškų ūkio paskirties žemė (M); vandens ūkio paskirties žemė (H), konservacinės paskirties žemė (C), žemės ūkio paskirties žemė (Z).

Žemės paskirties keitimo galimybės pirmo prioriteto rajono lokalinių centrų urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos funkcinėje zonoje:

		Galima (naujai nustatoma) žemės paskirtis				
		Žemės ūkio paskirties žemė (Z)	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	Konservacinės paskirties žemė (C)	Kitos paskirties žemė (KT)
Esama žemės paskirtis	Žemės ūkio paskirties žemė (Z)		T	T	T	T, (***)
	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	T		T	T	T
	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	T	-		-	-
	Konservacinės paskirties žemė (C)	T, (*)	T, (*)	T, (*)		T, (*)
	Kitos paskirties žemė (KT)	T	T	T	T	(**)

T – žemės paskirties keitimas vykdomas teisės aktų nustatyta tvarka (vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymu, Lietuvos Respublikos miškų įstatymu, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, Pagrindinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ir keitimo tvarkos aprašu ir kitais teisės aktais bei pagal juos suformuotus specialiuosius funkcinėms zonoms taikomus reglamentus: a, b, c, d (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

(*) - Konservacinės paskirties žemė gali būti keičiama tik kai panaikinama objekto teisinė apsauga.

(**) - Kitos paskirties žemėje žemės sklypų esami naudojimo būdai gali būti keičiami į kitus kitos paskirties žemės naudojimo būdus (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nenumatant naujų taršios veiklos objektų, išskyrus atvejus, kai tokio tipo objektų nėra galimybės statyti kitose funkcinėse zonose – t.y. tiesiogiai susiję su tos gyvenvietės gyventojų gyvenimo kokybės gerinimu - inžinerinės infrastruktūros aspektu.

(***) – Žemės ūkio paskirties žemė gali būti keičiama į kitos paskirties žemę (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nenumatant naujų taršios veiklos objektų, išskyrus atvejus, kai tokio tipo objektų nėra galimybės statyti kitose funkcinėse zonose – t.y. tiesiogiai susiję su tos gyvenvietės gyventojų gyvenimo kokybės gerinimu - inžinerinės infrastruktūros aspektu.

- **Pirmo prioriteto kitų gyvenamųjų vietovių urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos.** Planuojamas ar atnaujinamas užstatymas turi atitikti gyvenamosios vietovės foninį užstatymą (išskyrus specialios paskirties statinius, turinčius specifiką pvz. bažnyčios, inžineriniai statiniai ir pan.), integruotis į susiklosčiusią urbanistinę struktūrą. Savivaldybė, pagal poreikį (demografinę situaciją ir sudėtį) bei galimybes, gerina socialinę, inžinerinę infrastruktūras.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- dominuojanti - kitos paskirties žemė (KT):
- kitos galimos – miškų ūkio paskirties žemė (M); vandens ūkio paskirties žemė (H), konservacinės paskirties žemė (C), žemės ūkio paskirties žemė (Z).

Žemės paskirties keitimo galimybės pirmo prioriteto kitų gyvenamųjų vietovių urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos funkcinėje zonoje:

		Galima (naujai nustatoma) žemės paskirtis				
		Žemės ūkio paskirties žemė (Z)	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	Konservacinės paskirties žemė (C)	Kitos paskirties žemė (KT)
Esama žemės paskirtis	Žemės ūkio paskirties žemė (Z)		T	T	T	T, (***)
	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	T		T	T	T
	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	T	-		-	-
	Konservacinės paskirties žemė (C)	T, (*)	T, (*)	T, (*)		T, (*)
	Kitos paskirties žemė (KT)	T	T	T	T	(**)

T – žemės paskirties keitimas vykdomas teisės aktų nustatyta tvarka (vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymu, Lietuvos Respublikos miškų įstatymu, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, Pagrindinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ir keitimo tvarkos aprašu ir kitais teisės aktais bei pagal juos suformuotus specialiuosius funkcinėms zonoms taikomus reglamentus: a, b, c, d (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

(*) - Konservacinės paskirties žemė gali būti keičiama tik kai panaikinama objekto teisinė apsauga.

(**) - Kitos paskirties žemėje žemės sklypų esami naudojimo būdai gali būti keičiami į kitus kitos paskirties žemės naudojimo būdus (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nenumatant naujų taršios veiklos objektų, išskyrus atvejus, kai tokio tipo objektų nėra galimybės statyti kitose funkcinėse zonose – t.y. tiesiogiai susiję su tos gyvenvietės gyventojų gyvenimo kokybės gerinimu - inžinerinės infrastruktūros aspektu.

(***) – Žemės ūkio paskirties žemė gali būti keičiama į kitos paskirties žemę (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nenumatant naujų taršios veiklos objektų, išskyrus atvejus, kai tokio tipo objektų nėra galimybės statyti kitose funkcinėse zonose – t.y. tiesiogiai susiję su tos gyvenvietės gyventojų gyvenimo kokybės gerinimu - inžinerinės infrastruktūros aspektu.

- **Antro prioriteto urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos.** Tai teritorijos, kuriose galima urbanizacija (t.t. žemės paskirties keitimas į kitą paskirtį), dažniausiai siekiant neapriboti galiojančiu bendruoju planu suformuotų lūkesčių galimam užstatymui. Naujai formuojamas užstatymas turi užtikrinti esamos urbanistinės struktūros, gamtinių elementų tęstinumą. Žemės naudojimo paskirties keitimas galimas tik kartu išsprendžiant užstatomų teritorijų aptarnavimui reikalingą infrastruktūrą. Šiose teritorijose savivaldybės lėšomis plėtojama infrastruktūra tik tokiu atveju, jei ji jau būna išplėtotą I prioriteto urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose arba dėl pasikeitusios situacijos (pvz. ženklus teigiamo demografinio augimo) galimi racionalūs, ekonomiškai pagrįsti infrastruktūros plėtojimo sprendimai.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- dominuojanti - kitos paskirties žemė (KT):
- kitos galimos – miškų ūkio paskirties žemė (M); vandens ūkio paskirties žemė (H), konservacinės paskirties žemė (C), žemės ūkio paskirties žemė (Z).

Žemės paskirties keitimo galimybės antro prioriteto urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos funkcinėje zonoje:

		Galima (naujai nustatoma) žemės paskirtis				
		Žemės ūkio paskirties žemė (Z)	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	Konservacinės paskirties žemė (C)	Kitos paskirties žemė (KT)
Esama žemės paskirtis	Žemės ūkio paskirties žemė (Z)		T	T	T	T, (***)
	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	T		T	T	T
	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	T	-		-	-
	Konservacinės paskirties žemė (C)	T, (*)	T, (*)	T, (*)		T, (*)
	Kitos paskirties žemė (KT)	T	T	T	T	(**)

T – žemės paskirties keitimas vykdomas teisės aktų nustatyta tvarka (vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymu, Lietuvos Respublikos miškų įstatymu, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, Pagrindinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ir keitimo tvarkos aprašu ir kitais teisės aktais bei pagal juos suformuotus specialiuosius funkcinėms zonoms taikomus reglamentus: a, b, c, d (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

(*) - Konservacinės paskirties žemė gali būti keičiama tik kai panaikinama objekto teisinė apsauga.

(**) - Kitos paskirties žemėje žemės sklypų esami naudojimo būdai gali būti keičiami į kitus kitos paskirties žemės naudojimo būdus (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nesudarant: neigiamo poveikio ir/ar bendro neigiamo poveikio su kita vykdoma ūkine veikla gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektams ir kitoms vertybėms

(***) – Žemės ūkio paskirties žemė gali būti keičiama į kitos paskirties žemę (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nesudarant: neigiamo poveikio ir/ar bendro neigiamo poveikio su kita vykdoma ūkine veikla gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektams

ir kitoms vertybėms. Žemės naudojimo paskirties keitimas iš žemės ūkio paskirties žemės į kitos paskirties žemę galimas tik kartu išsprendžiant užstatomų teritorijų aptarnavimui reikalingą infrastruktūrą.

- **Rekreacinių teritorijų zona.** Galima turizmo ir rekreacijos, tradicinių amatų veikla, poilsio namų, kempingų ar kitų stacionarių su minėta veikla susijusių statinių statyba, kuriama aplinka su reikiama rekreacine ir inžinerine infrastruktūra. Gali būti plėtojama ir kita ūkinė veikla, suderinama su poilsio, turizmo ir pramogų veikla. Draudžiama užstatyti ir/ar užtvirti turistines trasas, takus, kelius, taip pat naikinti kelius prie rekreacijai skirtų vandens telkinių, jų pakrančių, paplūdimių, lankytinų objektų, apžvalgos ir poilsio aikštelių, užtvirti pakrantes, kelius ar takus, vedančius į rekreacijos vietas ir pan. Žemės ūkio paskirties žemė į kitą paskirtį gali būti keičiama rekreacinėms teritorijoms, komercinės paskirties objektų teritorijoms (tik tiesiogiai su rekreacija ir turizmu susijusiems statiniams).

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- dominuojanti - kitos paskirties žemė (KT);
- kitos galimos – miškų ūkio paskirties žemė (M); vandens ūkio paskirties žemė (H), konservacinės paskirties žemė (C), žemės ūkio paskirties žemė (Z).

Žemės paskirties keitimo galimybės rekreacinių teritorijų funkcinėje zonoje:

		Galima (naujai nustatoma) žemės paskirtis				
		Žemės ūkio paskirties žemė (Z)	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	Konservacinės paskirties žemė (C)	Kitos paskirties žemė (KT)
Esama žemės paskirtis	Žemės ūkio paskirties žemė (Z)		T	T	T	T, e, f, i, y, j, l
	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	T		T	T	T
	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	T	-		-	-
	Konservacinės paskirties žemė (C)	T, (*)	T, (*)	T, (*)		T, (*)
	Kitos paskirties žemė (KT)	T	T	T	T	(**)

T – žemės paskirties keitimas vykdomas teisės aktų nustatyta tvarka (vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymu, Lietuvos Respublikos miškų įstatymu, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, Pagrindinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ir keitimo tvarkos aprašu ir kitais teisės aktais bei pagal juos suformuotus specialiuosius funkcinėms zonoms taikomus reglamentus: a, b, c, d (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

e, f, i, y, j, l - žemės paskirties keitimas vykdomas taikant bendrojo plano keitimo sprendiniuose suformuotus specialiuosius funkcinėms zonų reglamentus e, f, i, y, j, l (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

(*) - Konservacinės paskirties žemė gali būti keičiama tik kai panaikinama objekto teisinė apsauga.

(**) - Kitos paskirties žemėje žemės sklypų esami naudojimo būdai gali būti keičiami į kitus kitos paskirties žemės naudojimo būdus (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nesudarant: neigiamo poveikio ir/ar bendro neigiamo poveikio su kita vykdoma ūkine veikla gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektams ir kitoms vertybėms.

- **Sodininkų bendrijų zona.** Funkcinė zona, kurioje dominuoja teritorijos, skirtos mėgėjų sodininkystei. Veiklą jose reglamentuoja Sodininkų bendrijų įstatymas.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

- dominuojanti - žemės ūkio paskirties žemė (Z);
- kitos galimos – miškų ūkio paskirties žemė (M); vandens ūkio paskirties žemė (H), konservacinės paskirties žemė (C), kitos paskirties žemė (KT).

Žemės paskirties keitimo galimybės žemės ūkio teritorijų funkcinėje zonoje:

		Galima (naujai nustatoma) žemės paskirtis				
		Žemės ūkio paskirties žemė (Z)	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	Konservacinės paskirties žemė (C)	Kitos paskirties žemė (KT)
Esama žemės paskirtis	Žemės ūkio paskirties žemė (Z)		T	T	T	T, e, i,
	Miškų ūkio paskirties žemė (M)	T		T	T	T
	Vandens ūkio paskirties žemė (H)	T	-		-	-
	Konservacinės paskirties žemė (C)	T, (*)	T, (*)	T, (*)		T, (*)
	Kitos paskirties žemė (KT)	T	T	T	T	(**)

T – žemės paskirties keitimas vykdomas teisės aktų nustatyta tvarka (vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymu, Lietuvos Respublikos miškų įstatymu, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, Pagrindinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ir keitimo tvarkos aprašu ir kitais teisės aktais bei pagal juos suformuotus specialiuosius funkcinėms zonoms taikomus reglamentus: a, b, c, d (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

e, i - žemės paskirties keitimas vykdomas taikant bendrojo plano keitimo sprendiniuose suformuotus specialiuosius funkcinėms zonoms taikomus reglamentus e, i (šių reglamentų išaiškinimą žiūrėti šio skyriaus dalyje - „Suformuoti teritorijų naudojimo reglamentai (specialieji reglamentai), kurie taikomi priklausomai nuo funkcinės zonos“).

(*) - Konservacinės paskirties žemė gali būti keičiama tik kai panaikinama objekto teisinė apsauga.

(**) - Kitos paskirties žemėje žemės sklypų esami naudojimo būdai gali būti keičiami į kitas kitos paskirties žemės naudojimo būdus (galimi visi žemės sklypų naudojimo būdai pagal Žemės naudojimo būdų turinio aprašą esantys kitos paskirties žemės kategorijoje) nesudarant: neigiamo poveikio ir/ar bendro neigiamo poveikio su kita vykdoma ūkine veikla gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektams ir kitoms vertybėms.

Urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinėse zonose, kurios patenka į sniego tirpsmo ir liūčių potvynių teritorijas (patvirtintas LR aplinkos ministro 2014-08-06 įsakymu Nr. D1-655) statyba galima įvertinus esamą reljefą bei atitinkamai identifikavus tikslias užstatymo galimybes.

Urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinėse zonose - pramonės, sandėliavimo ir komercijos, taip pat žemės ūkio gamybos objektų (fermų, medžio apdirbimo įmonių ir kt.) plėtrai, prioritetą teikiama teritorijose, esančiose miestų, miestelių ir kaimų gamybinėse (pramonės) zonose, turinčiose atitinkamą susisiekimo ir inžinerinę infrastruktūrą. Žemės ūkio, pramonės ir sandėliavimo teritorijos plėtojamos nesudarant reikšmingo poveikio aplinkai ir/ar bendro poveikio su kita vykdoma ūkine veikla, poveikio gyventojams ir visuomenės

sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, neigiamo vizualinio estetinio poveikio kraštovaizdžiui.

Miestų, miestelių ir kaimų buvusiose gamybinėse zonose gali būti taikomas vystymo režimas – konversija. Konversija į gyvenamą, visuomeninę, rekreacinę ar kitą žmonių aptarnavimui skirtą veiklą vykdoma prieš tai atlikus grunto užterštumo tyrimus. Nustatyta tarša turi būti nukenksmintą.

Detalizuojant urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymą žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose – formuojant užstatomas ir neužstatomas teritorijas, neplanuoti naujų gyvenamų teritorijų šalia geležinkelio kelių, prioritetą teikti infrastruktūros, pramonės, sandėliavimo, komercinėms teritorijoms. Taip pat reikalinga įvertinti geležinkelio kelių ribines taršos vertes, pagal poreikį atlikti tyrimus ir skaičiavimus bei pasiūlyti veiksmingas kompensacines priemones.

Kitos funkcinės zonos išskirtos nacionalinio ir regioninio parko teritorijoms, siekiant išvengti dviprasmiškų sprendinių interpretavimo. Kadangi saugomų teritorijų planavimo schemos yra priskiriamos aukštesnio lygmens dokumentams nei rengiamas bendrasis planas bei pastarojo sprendiniai negali prieštarauti saugomų teritorijų specialiesiems planams, numatomos šios funkcinės zonos:

- **Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijos zona**, kurioje teritorijų vystymas bei veikla jose bendrojo plano apimtyje nedetalizuojami, nurodoma, jog veikla vykdoma pagal Aukštaitijos nacionalinio parko planavimo schemą (ribų ir tvarkymo planus) bei kitus saugomas teritorijas ir veiklą jose reglamentuojančius teisės aktus.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

Pagal Aukštaitijos nacionalinio parko planavimo schemą (ribų ir tvarkymo planus) bei kitus saugomas teritorijas ir veiklą jose reglamentuojančius teisės aktus.

- **Labanoro regioninio parko teritorijos zona**, kurioje teritorijų vystymas bei veikla jose bendrojo plano apimtyje nedetalizuojami, nurodoma, jog veikla vykdoma pagal Labanoro regioninio parko ir jo zonų ribų planą, Labanoro regioninio parko tvarkymo planą, kitus saugomas teritorijas ir veiklą jose reglamentuojančius teisės aktus.

Galimos žemės naudojimo paskirtys:

Pagal Labanoro regioninio parko ir jo zonų ribų planą, Labanoro regioninio parko tvarkymo planą, kitus saugomas teritorijas ir veiklą jose reglamentuojančius teisės aktus.

Vadovaujantis Gražutės regioninio parko, jo zonų ir buferinės apsaugos zonos ribų planu (patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 1490), Gražutės regioninio parko teritorija į Utenos rajono savivaldybės teritoriją nepatenka.

Funkcinių zonų naudojimas yra siejamas su skirtingo žemės naudojimo strategijomis, nusakytomis diferencijuotose kraštovaizdžio tvarkymo zonose (žr. skyrių 5.4. Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys). Pažymime, kad Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijos funkcinėi zonai ir Labanoro regioninio parko teritorijos funkcinėi zonai šiame bendrajame plane išskirtos kraštovaizdžio tvarkymo zonos yra rekomendacinio pobūdžio ir galioja tiek, kiek neprieštarauja saugomas teritorijas ir veiklą jose reglamentuojantiems teisės aktams (taip pat saugomų teritorijų specialiesiems).

BENDROSIOS REGLMENTINĖS NUOSTATOS TAIKOMOS FUNKCINĖMS ZONOMS:

1. Pavieniai ypatingi inžineriniai statiniai – 30 m ir aukštesni (elektroninių ryšių infrastruktūra, vandentiekio bokštai ir kiti techninio pobūdžio statiniai, išskyrus vėjo jėgaines, kurių reglamentavimas teikiamas 10.8 skyriuje) formuojant žemės sklypą ar jo neformuojant, esant pagrįstam poreikiui, neprieštaraujant Lietuvos Respublikos teisės aktams, gali būti planuojami ir statomi visoje rajono teritorijoje, išskyrus:
  - Nacionaliniame, regioniniame parkuose, jų buferinių apsaugos zonų ribose, gamtos paveldo teritorijose ir kitose saugomose teritorijose, išskyrus atvejus, kai minėtų objektų statyba yra galima pagal saugomų teritorijų planavimo schemas, kitus saugomas teritorijas reglamentuojančius teisės aktus;
  - Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų teritorijose ir jų apsaugos zonose tokie objektai gali būti statomi, jeigu tai neprieštarauja nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugą ir tvarkymą reglamentuojantiems teisės aktams, jų specialiesiems ar kitokio pobūdžio planams;
  - Didelės tikimybės sniego tirpsmo ir liūčių potvynių teritorijose;
  - Pelkėse, paviršiniuose vandens telkiniuose;
  - Aerodromo apsaugos zonoje;
  - Detaliai ir parengtiniai išžvalgytų naudingųjų iškasenų telkiniuose ir prognozinuose plotuose;
  - Teritorijose, kuriose pagal specialiąsias žemės naudojimo sąlygas ypatingi inžineriniai statiniai negalimi;
  - Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Lietuvos kariuomenės vado 2016 m. vasario d. įsakymu Nr. V-217 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos, kurioje gali būti ribojami vėjų elektrinių (aukštų statinių) projektavimo ir statybos darbai, žemėlapio patvirtinimo“ patvirtintame žemėlapyje nurodytų apribojimų. Lietuvos Respublikos Lietuvos kariuomenės vadui pakeitus (sumažinus ar padidinus) žemėlapyje nustatytus apribojimus, šie apribojimai, visoje savivaldybės teritorijoje aukštybinių pastatų statybai ir rekonstrukcijai, taikomi nekeičiant bendrojo plano sprendinių.

2. Funkcinės zonos vystomos įvertinus, teritorijoms taikomus Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo reikalavimus.
Atkreipiame dėmesį, kad pagal minėto įstatymo III skyriaus pirmą skirsnį „Aerodromo apsaugos zonos ir jose taikomos specialiosios žemės naudojimo sąlygos“, yra ribojamas statinių aukštis.

3. Visų tipų funkcinėse zonose negalima naujų pastatų statyba paviršinio vandens telkinių salose.

4. Magistralinio dujotiekio vietovės klasių teritorijose (po 200 m į abi puses nuo vamzdyno ašies, kuri tęsiasi išilgai vamzdyno trasos) yra taikomi užstatymo normatyvai: didžiausias leistinas žmonėms būti skirtų pastatų skaičius vietovės klasės vienetu, pastatų aukštų skaičius bei mažiausias leistinas atstumas nuo magistralinio dujotiekio vamzdyno iki viešam žmonių susibūrimui skirtų statinių ir įrenginių. Šiose teritorijose negavus magistralinio dujotiekio savininko rašytinio pritarimo, yra draudžiama projektuoti ir statyti bet kokius naujus statinius ar įrenginius, juos rekonstruoti, projektuoti ir atlikti statinių bei įrenginių remonto arba griovimo darbus, keisti pastatų (patalpų) paskirtį, formuoti naujus nekilnojamojo turto kadastro objektus kaip atskirus nekilnojamojo turto objektus suformuojant patalpas pastate arba padalijant, atidalijant, sujungiant ar perdalijant pastatus ir (ar) patalpas, planuoti teritorijas, nustatyti ar keisti žemės sklypų pagrindinę žemės naudojimo paskirtį ir/ar būdą, formuoti naujus ar pertvarkyti esamus žemės sklypus ir pan.
Teritorijose, kuriose yra pasiekti magistralinio dujotiekio vietovės klasėje taikomi užstatymo normatyvai ir pageidaujama vykdyti veikla (veiksmi) būtų galima tik rekonstravus magistralinio dujotiekio vamzdyną į aukštesnę vietovės klasę, magistralinio dujotiekio vamzdynas gali būti rekonstruojamas suinteresuoto asmens (iniciatoriaus) prašymu, jei pagal sutartį su magistralinio dujotiekio eksploatuojančia įmone suinteresuotas asmuo užtikrins išankstinį visų dėl magistralinio dujotiekio rekonstravimo darbų vykdymo susijusių išlaidų apmokėjimą.

5. Visi objektai (dviračių, pėsčiųjų takai, inžineriniai tinklai, privažiuojamieji keliai ir t.t.) bei jų komunikacijos turi būti planuojami tik už valstybinės reikšmės kelių (gyvenamosiose teritorijose sutampančių su gatvėmis, kurias valdo, naudoja ir jomis disponuoja Kelių direkcija) juostos ribų. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo trečio skyriaus antru skirsniu taikomos kelių apsaugos zonos, jų reikalavimai. Automobilių kelių apsaugos zonos ribose galimi tik su trumpalaike transporto priemonių priežiūra ir keleivių aptarnavimu susiję pastatai, nurodyti kelių techniniame reglamente KTR 1.01:2008 „Automobilių keliai“: kavinė, degalinė, automobilių plovykla ir tualetas. Šie pastatai, skirti transporto priemonių priežiūrai ir keleivių aptarnavimui, gali būti funkcinėse zonos kur galima kitos paskirties žemė, nesudarant vizualinio neigiamo poveikio kraštovaizdžiui, poveikio gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, poveikio nekilnojamojo kultūros paveldo objektams, kitoms vertybėms. Įvažiavimui į žemės sklypus, esančius prie valstybinių kelių, planuoti jungiamuosius kelius lygiagrečiai su pagrindiniu keliu nuo teisėtai įrengtų esamų artimiausių nuovažų.
6. Siekiant išvengti neigiamo poveikio dėl geležinkelio transporto skleidžiamo triukšmo, oro taršos ir vibracijos, žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose, sklypų formavimo/paskirties keitimo projektuose ir pastatų techniniuose projektuose, kurie rengiami šalia arba nedideliu atstumu, privaloma įvertinti geležinkelio triukšmo, oro taršos ir vibracijos lygį. Teritorijose ir pastatuose, kuriose būtų viršijami taršos ribiniai dydžiai, turi būti suplanuotos, suprojektuotos ir įgyvendintos neigiamo poveikio mažinimo priemonės teritorijų planuotojo, vystyto, statytojo, savininko lėšomis.

SUFORMUOTI TERITORIJŲ NAUDOJIMO REGLAMENTAI (SPECIALIEJI REGLAMENTAI), KURIE TAIKOMI PRIKLAUSOMAI NUO FUNKCINĖS ZONOS (detaliau žr. Pagrindiniame brėžinyje, lentelėje „Teritorijų naudojimo reglamentai“):

- a - Miško žemės pavertimo kitomis naudmenomis tvarką nustato Vyriausybė. Miško žemės pavertimas kitomis naudmenomis galimas vadovaujantis LR Miškų įstatymo 11 straipsniu.
- b - Saugomos teritorijos tvarkomos ir veikla jose vykdoma vadovaujantis Saugomų teritorijų įstatymu bei kitais saugomas teritorijas reglamentuojančiais teisės aktais.
- c - Teritorijos, esančios gamtiniame karkase, vystomos pagal Gamtinio karkaso nuostatus.
- d - Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų teritorijoje ir jų apsaugos zonos veikla vykdoma, vadovaujantis Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymu, kitais nekilnojamojo kultūros paveldo saugojimą, tvarkymą reglamentuojančiais teisės aktais.
- e - Automobilių kelių apsaugos zonos ribose galimi tik su trumpalaike transporto priemonių priežiūra ir keleivių aptarnavimu susiję pastatai, nurodyti kelių techniniame reglamente KTR 1.01:2008 „Automobilių keliai“: kavinė, degalinė, automobilių plovykla ir tualetas. Šie pastatai, skirti transporto priemonių priežiūrai ir keleivių aptarnavimui gali būti funkcinėse zonos, kur galima kitos paskirties žemė (komercinės paskirties objektų teritorijų naudojimo būdas), nesudarant vizualinio neigiamo poveikio kraštovaizdžiui, poveikio gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, poveikio nekilnojamojo kultūros paveldo objektams, kitoms vertybėms.
- f - Pramonės ir sandėliavimo teritorijos gali būti vystomos taip pat konvertuojant arba modernizuojant esamus veikiančius arba esamus apleistus žemės ūkio gamybinius objektus (tokio tipo kaip

kompleksai, fermos, bet ne ūkininko sodybos), jei jie nėra gamtinio karkaso teritorijose. Teisės aktų nustatyta tvarka planuojamai veiklai turi būti atlikti poveikio aplinkai ir kiti vertinimai. Pagal šį reglamentą galimos pramonės ir sandėliavimo teritorijos plėtojamos nesudarant: reikšmingo poveikio aplinkai ir/ar bendro poveikio su kita vykdoma ūkine veikla; poveikio gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų; neigiamo vizualinio estetinio poveikio kraštovaizdžiui.

g - Funkcinės zonos vystomos atitinkamai su kraštovaizdžio tvarkymo zonų, kuriose jos yra, plėtojimo nuostatais.

h - Tuo atveju, jei objektas, kurio naudojimui išskirta atitinkama funkcinė zona, praranda savo apsaugą ir prasmę, tolimesniam teritorijos tvarkymui taikomi besiribojančios funkcinės zonos (pasirinktinai jei yra kelios) reikalavimai.

i - Žemės ūkio paskirties žemė į kitą paskirtį gali būti keičiama visuomeninės paskirties teritorijoms, komercinės paskirties objektų teritorijoms (tik su trumpalaikė transporto priemonių priežiūra ir keleivių aptarnavimu susijusiems pastatams, įgyvendinant šį reglamentą), susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų aptarnavimo objektų teritorijoms, susisiekimo ir inžinerinių tinklų koridorių teritorijoms, bendrojo naudojimo erdvių teritorijoms, naudingųjų iškasenų teritorijoms, teritorijoms krašto apsaugos tikslams, teritorijoms valstybės sienos apsaugos tikslams, atskirųjų želdynų teritorijoms.

y - Neformuojant kvartalų, galimas žemės ūkio paskirties sklypų keitimas į kitą paskirtį vienbučių ir dvibučių gyvenamųjų pastatų teritorijoms (vieno vienbučio ar dvibučio statybai), komercinės paskirties objektų teritorijoms, rekreacinėms teritorijoms, kuriuose yra esamas užstatymas ar/ir urbanizuota teritorija (bendrojo plano keitimo sprendinių Pagrindiniame brėžinyje išskirta žymėjimu „esamos užstatytos, urbanizuotos teritorijos“ ir / ar vien tik, iki šio bendrojo plano keitimo įsigaliojimo Nekilnojamojo turto kadastrė ir registre yra įregistruoti statiniai). Sklypai, kurių paskirtis pakeista pagal šį reglamentą, negali būti skaidomi. Taip pat galimas žemės ūkio paskirties sklypų keitimas į kitą paskirtį vienbučių ir dvibučių gyvenamųjų pastatų teritorijoms (vieno vienbučio ar dvibučio statybai), komercinės paskirties objektų teritorijoms, rekreacinėms teritorijoms papildant bei formuojant kompaktiškesnes, istoriškai susiklosčiusias, regionui būdingas gatvinių kaimų užstatymo struktūras. Gatvinis kaimas turi vieną pagrindinę (tiesią ar kiek lenktą) gatvę, palei kurią iš vienos arba abiejų pusių (statmenai ar įžambiai jai) išdėstytos sodybos vidutiniškai ne didesniu nei 100 metrų atstumu tarp gatvės išklotinę formuojančių pastatų. Naujas užstatymas, papildydamas esamą struktūrą, taip pat turi išlaikyti gatvinio kaimo esamą užstatymo liniją, jei tai neapribota tam tikrų teisės aktų. Pagal šį reglamentą pakeista žemės paskirtis ir naudojimo būdas negali būti keičiama į kitos paskirties kitus naudojimo būdus nei yra numatyta i, y reglamentuose. Šiame reglamente galimas žemės ūkio paskirties keitimas vykdomas kartu išsprendžiant užstatomų teritorijų aptarnavimui reikalingą infrastruktūrą. Pagal šį reglamentą formuojamose užstatytose teritorijose, savivaldybė neįsipareigoja vystyti socialinę, inžinerinę ar kitą infrastruktūrą.

j - galima turizmo ir rekreacijos, tradicinių amatų veikla, poilsio namų, kempingų ar kitų stacionarių su minėta veikla susijusių statinių statyba, kuriama aplinka su reikiama rekreacine ir inžinerine infrastruktūra. Gali būti plėtojama ir kita ūkinė veikla, suderinama su poilsio, turizmo ir pramogų veikla. Draudžiama užstatyti ir/ar užtvirti turistines trasas, takus, kelius, taip pat naikinti kelius prie rekreacijai skirtų vandens telkinių, jų pakrančių, paplūdimių, lankytinų objektų, apžvalgos ir poilsio aikštelių, užtvirti pakrantes, kelius ar takus, vedančius į rekreacijos vietas ir pan. Žemės ūkio paskirties žemė į kitą paskirtį gali būti keičiama rekreacinėms teritorijoms, komercinės paskirties objektų teritorijoms (tik tiesiogiai su rekreacija ir turizmu susijusiems statiniams). Žemės ūkio

paskirties žemė į kitą paskirtį taip pat gali būti keičiama pagal i ir y reglamentus. Negalima gyvenamųjų namų statyba, išskyrus atvejus, nurodytus reglamente - y. Pagal šį (j) reglamentą pakeista žemės paskirtis ir naudojimo būdas negali būti keičiami į kitos paskirties kitus naudojimo būdus nei yra numatyta i, y, j reglamentuose. Žemės ūkio paskirties keitimas vykdomas kartu išsprendžiant užstatomų teritorijų aptarnavimui reikalingą infrastruktūrą. Pagal šį reglamentą formuojamose užstatytose teritorijose savivaldybė neįsipareigoja vystyti socialinę, inžinerinę ar kitą infrastruktūrą. Visuomeninės paskirties teritorijoms, rekreacinėms teritorijoms, komercinės paskirties objektų teritorijoms maksimalus užstatymo tankis - 15%, užstatymo intensyvumas – 0,2, maksimalus aukštų skaičius - 2 aukštai.

k - Nenumatomi nauji taršios veiklos objektai, išskyrus atvejus, kai tokio tipo objektų nėra galimybės statyti kitose funkcinėse zonose – t.y. tiesiogiai susiję su tos gyvenvietės gyventojų gyvenimo kokybės gerinimu - inžinerinės infrastruktūros aspektu.

l - Neurbanizuojamose teritorijose nauja statyba galima konversijos iš taršios veiklos srities (esamų gamybinių, sandėliavimo, žemės ūkio teritorijų ar pastatų) į netaršią atveju, nesukeliant naujų neigiamų pasekmių gyvenimo ir aplinkos kokybei.

3.2. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo funkcinių zonų sprendiniai įgyvendinami rengiant kitus teritorijų planavimo dokumentus, techninius ir kitus projektus. Pagal poreikį rekomenduojama rengti žemesnio lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus (M 1:2000) funkcinėms zonoms ar jų dalims, kuriose yra didesnis veiklų aktyvumas (ypač Utenos miesto gretimybių (įtakos zonos) urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos funkcinės zonos dalims, rekreacinių teritorijų funkcinėms zonoms).

Taip pat siūloma parengti studiją (ar kita dokumento forma), kuri detalesniame mastelyje nei rengiamas šis bendrasis planas, įvertinant pastarojo tam tikras nuostatas, išanalizuotų esamą bei istorinį kaimų užstatymą, jo principus ir identifikuotų Utenos rajono gatvinius kaimus.

4. NEKILNOJAMASIS KULTŪROS PAVELDAS

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo dalies „Kultūros paveldo teritorijų naudojimas ir apsauga“ tikslas – užtikrinti kultūros paveldo teritorijų ir pavienių objektų tvarkymą bendroje rajono teritorijos raidoje, integruojant jas į kultūrinio kraštovaizdžio teritorinę apsaugą. Kultūros paveldo teritorijų apsaugos užtikrinimui numatytas objektų tinkamas panaudojimas, kuris garantuotų nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimą. Nekilnojamojo kultūros paveldo dalyje nagrinėjama: kultūros paveldo statinių kompleksai, vietos, pavieniai, nedidelę teritoriją užimantys kultūros paveldo objektai ir kultūros paveldo vietovės.

Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas laikomas neatsiejama integralia Utenos rajono teritorijos vystymosi dalimi. Pagrindinė strateginė kryptis – plano sprendiniai atitinka integralios kultūros paveldo apsaugos sampratą – siekiama kultūros paveldo objektų išsaugojimo, skatinant jo naudojimą visuomenės reikmėms. Bendrojo plano kultūros paveldo dalis nustato teritorijos nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir naudojimo prioritetus bei priemones, užtikrinančias kultūros paveldo objektų išsaugojimą. Vadovaujamosi Lietuvos nacionaline darnaus vystymosi strategija (Žin., 2003, Nr. 89-2039), kur nurodoma, kad Lietuvos kultūrinio savitumo išsaugojimas yra vienas Lietuvos darnaus vystymosi prioritetų.

Sprendiniuose vadovaujamosi savivaldybės lygmens teritorijų planavimo reikalavimais. Pateikiamų sąvokų turinys atitinka Lietuvos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą (Žin., 2004, Nr. 153-5571) bei kitų kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių nacionalinių ir Lietuvos ratifikuotų tarptautinių teisės aktų reikalavimus ir Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą, kuris įtvirtina principą, kad kultūros paveldo išsaugojimą būtina vertinti kaip svarbų veiksni, įtakojantį vietovės ekonominę plėtrą (1 str. 3 sk, Žin., 2002, Nr. 110-4852).

Sprendiniai atitinka tikslus, numatytus Lietuvos ratifikuotoje Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencijoje (5 str.; Žin., 1997, Nr. 19-411):

- 1) priimti generalinę politiką, kuri siektų kultūros ir gamtos paveldui suteikti tinkamą vaidmenį bendruomenės gyvenime ir to paveldo globą integruoti į bendras planavimo programas;
- 2) vystyti mokslinius ir techninius tyrimus bei tyrinėjimus ir paruošti veiksmingas priemones, kurios įgalintų valstybę neutralizuoti grėsmę, iškilusią kultūros ir gamtos paveldui;
- 3) imtis tinkamų įstatyminių, mokslinių, techninių, administracinių ir finansinių priemonių, būtinų šio paveldo identifikavimui, globali, išsaugojimui (konservavimui), respektavimui bei regeneravimui.

Pateikiami sprendiniai yra siejami su gamtos paveldo apsaugos reikalavimais ir atitinka aplinkos tvarkymo tikslus, nustatytus Lietuvos ratifikuotoje Europos kraštovaizdžio konvencijoje (5 ir 6 str., Žin., 2002, Nr. 104-4621):

- 1) įteisinti kraštovaizdį kaip svarbią žmonės supančios aplinkos sudedamąją dalį, jų bendro kultūros ir gamtos paveldo apraišką bei jų savasties pagrindą;
- 2) integruoti kraštovaizdį kaip reiškinį į savo teritorijų ir miestų planavimo politiką bei savo kultūros, aplinkos, žemės ūkio, socialinę ir ekonominę politiką, taip pat į kiekvieną kitą politikos sritį, galinčią turėti poveikį kraštovaizdžiui;
- 3) nustatytus kraštovaizdžius įvertinti, atsižvelgiant į suinteresuotų dalyvių ir atitinkamos gyventojų grupės jiems priskiriamą ypatingą vertę.

Laikomasi pagrindinės esamo (šiuo metu galiojančio) bendrojo plano nekilnojamojo kultūros paveldo dalies sprendinių nuostatos – išsaugoti kultūros paveldą, kaip neatskiriamą ir integruotą kraštovaizdžio elementą ir perduoti jį ateities kartoms. Kultūros paveldo išsaugojimas siejasi su rajono plėtros koncepcija – decentralizuota koncentracija, kuri atitinka integralios kultūros paveldo apsaugos sampratą – vertingiausių objektų išsaugojimas, skatinant jų naudojimą visuomenės reikmėms - saugomi ir tvarkomi rajono kultūros paveldo objektai – vietovės, archeologinės, mitologinės vietos, statinių kompleksai, pavieniai statiniai, laidojimo vietos, memorialiniai statiniai,

įvykių vietas, reprezentuojantys istorinę rajono aplinką, atspindintys istorijos etapus, formuojantys rajono įvaizdį, padedantys išsaugoti ir išryškinti rajono savitumą.

Savivaldybės teritorijos bendrojo plano nekilnojamojo kultūros paveldo dalyje detalizuojamos Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane numatytos kultūros paveldo teritorijų saugojimo ir naudojimo sistema bei gairės. Vadovautasi 2015-10-02 patvirtinto „Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano nuostatomis, kitomis Lietuvoje parengtomis strategijomis ir programomis, Utenos rajono savivaldybės paminklotvarkos 2018-2020 m. priemonių planu. Bendrajame plane atsižvelgiama į esamą įstatyminę bazę, atliktus mokslo tyrimo darbus, specialiuosius planus, dabartinę padėtį, ir realias rajono vystymosi tendencijas. Teritorinės kultūros paveldo apsaugos prioritetai apibrėžiami, nustačius kultūros paveldo objektų sancaupos arealus, didžiausia kultūrine verte ir visuomenine reikšme pasižyminčius objektus, remiantis iki tol atliktais tyrimais. Papildomu vertės kriterijumi ir toliau laikomas regiono etnoarchitektūros, archeologijos, mitologinio ir memorialinio palikimo, sakralinės architektūros bei dailės tradicijos reprezentavimas. Bendrojo plano sprendiniais numatomi išsaugoti Utenos rajono kultūrinio kraštovaizdžio savitumai. Sprendiniai numato koncentruotis į jau esančių LR Nekilnojamojų kultūros vertybių registre kultūros paveldo kompleksų ir pavienių objektų saugojimą ir tvarkymą, ypač atsakingai ir apgalvotai įtraukiant į saugomų tarpą naujus kompleksus ar pavienius objektus.

Pagrindinės nuostatos:

1. Bendrojo plano sprendinių tęstinumas, įvertinant realias rajono vystymosi tendencijas.
2. Kultūros ir gamtos paveldo integralumo stiprinimas.
3. Svarbiausių kultūros paveldo kompleksų ir pavienių objektų naudojimas viešajai paskirčiai bei kultūriniam turizmui, pirmenybę teikiant autentiškumo išsaugojimui.
4. Objektų įrašymas į Nekilnojamojų kultūros vertybių registrą įsitikinus, kad tai būtina ir bus įmanoma įgyvendinti jų apsaugą bei tinkamą panaudojimą.

Nekilnojamojo kultūros paveldo kompleksai ir objektai bei jų apsaugos zonos pažymėtos brėžiniuose. Pateiktas jų sąrašas. Nekilnojamojų kultūros vertybių registras kinta, įrašant naujus objektus.

4.1. Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba ir naudojimas

Utenos rajono bendrojo plano sprendiniai įgyvendinami, remiantis pagrindinėmis kultūros paveldo apsaugos nuostatomis:

- išsaugoti ir atgaivinti paveldėtą regiono savitumą atspindintį kultūros paveldą;
- stiprinti valstybės institucijų ir visuomenės atsakomybę už kultūros paveldo išsaugojimą.

Kultūros paveldo objektai kartu yra ir kultūrinio turizmo ištekliai. Rajono kultūros paveldo apsauga realizuojama, pritaikant jį viešajam pažinimui ir naudojimui, kultūriniam turizmui plėtoti. Remiantis Europos kultūros paveldo apsaugos dokumentais, kultūros vertybės saugomos jas tinkamai naudojant.

Kultūros paveldo objektų ir vietovių teritorijose bei jų apsaugos zonose planuojama veikla reglamentuojama kultūros paveldo specialiaisiais planais ir paveldo apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais. Detalios tvarkymo ir apsaugos teritorinės priemonės konkretizuojamos detaliuosiuose planuose ir objektų, įrašytų į Nekilnojamojų kultūros vertybių registrą, individualiuose apsaugos reglamentuose, taip pat tipiniuose apsaugos reglamentuose, jeigu nėra parengti individualūs reglamentai.

Kultūros paveldo objektų, esančių Aukštaitijos nacionaliniame parke (Stasiūnų, Strazdų, Šuminų, Šiaudiniškių, Vaišnoriškių etnografinių kaimų ir kitų kultūros vertybių) tvarkymo ir naudojimo sąlygas nustato šių parkų apsaugos reglamentai, planavimo schemas, teritorijos ir zonų ribų bei tvarkymo planai ir šių objektų apsaugos reglamentai.

Planuojamai teritorijai bei jos tvarkymo ir naudojimo režimui nustatyti reikia vadovautis kultūros paveldo objektų ir vietovių Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktais bei nuolat atnaujinama Kultūros vertybių registro informacija, pateikta internetinėje svetainėje <http://kvr.kpd.lt>.

Urbanistinės vietovės. Saugoti Užpalių, Sudeikių, Vyžuonų istorinių miestelių formuojamą kultūrinį kraštovaizdį, kadangi tai svarbu rajono tapatumo išsaugojimui. Juos galima pritaikyti kultūriniam, pažintiniam turizmui, išsaugant miesteliams būdingas funkcijas. Reikėtų tvarkyti istorinius statinius, reikšmingus vietovių tapatumui. Jau minėta, kad kultūros paveldo vietovių – etnografinių kaimų, esančių Aukštaitijos nacionaliniame parke, tvarkymo ir naudojimo sąlygas nustato šių parkų apsaugos reglamentai, planavimo schemas. Vaišnoriešių etnoarchitektūriniam kaimui 2018 m. nustatytos vertingosios savybės ir regioninis reikšmingumo lygmuo. Būtina nustatyti Stasiūnų, Strazdų, Šuminių, Šiaudiniškių etnografinių kaimų vertingąsias savybes ir reikšmingumo lygmenis. Nustatyti vietovių teritorijų ir apsaugos zonų ribas. Šie kaimai virtę vasarvietėmis, vietinių gyventojų juose maži. Šių vietovių tvarkymo kryptys – konservavimo ir restauravimo, pritaikymas kultūriniam pažintiniam turizmui, renginiams, susijusiems su etnokultūros, kulinarinio ir kito tradicinio nematerialaus paveldo puoselėjimui. Vietovėms būtinas specialiųjų tvarkymo planų parengimas.

Statinių kompleksai, statiniai, istoriniai želdynai. Statinių kompleksus ir atskirus statinius, kurie saugomi viešajam pažinimui ir naudojimui tvarkyti, vadovaujantis LR NKPAĮ 19 straipsnio nuostatomis. Statiniams ir statinių kompleksams nustatyta konservacinė (saugojimo) paskirtis – teisės aktų nustatyta tvarka įteisinta saugomo objekto, objekto teritorijos ar vietovės sklypų naudojimo paskirtis, kai naudojimo tikslas yra išsaugoti tokio sklypo ar daikto vertingąsias savybes, naudojant arba pritaikant naudoti juos pirminiu ar istoriškai susiklosčiusiu, jam artimu ar tikslingai parinktu būdu (paskirtimi), kuris užtikrintų tinkamą priežiūrą ir atskleistų vertingąsias savybes.

Statinių kompleksai ir statiniai tvarkomi pagal kultūros paveldo apsaugos reglamentus: turi būti nustatomos teritorijų ribos, fizinės ir vizualinės apsaugos pozonios bei paveldosaugos reikalavimai. Prioritetą taikyti istoriniu, architektūriniu ar kt. požiūriu reikšmingiems objektams, formuojantiems rajono identitetą, patenkantiems į turizmo ir rekreacinės veiklos vystymo arealus. Prioritetiniu reikia laikyti vienintelės rajone medinės Vyžuonėlių dvaro sodybos su parku išsaugojimą. Utenos rajono savivaldybės paminklotvarkos 2018-2020 m. priemonių plane 2019 m. planuojamos lėšos šios dvaro sodybos tvarkymui. Būtina rasti galimybes išpirkti dvaro sodybos pastatus ir pritaikyti juos kultūrinei, turistinei, edukacinei veiklai. Taip pat reikia spręsti jau naudojamo ir tvarkomo Užpalių dvaro sodybos statinių išsaugojimo problemas. Tęsti sėkmingai naudojamų Bikuškio, Saldutiškio dvarų sodybų tvarkymą. Išsaugoti kitų dvarų sodybų fragmentus, kontroliuoti jų savininkus, kad būtų prisilaikoma kultūros paveldo apsaugos reikalavimų.

Dvarų sodybose skatinti kultūrinę veiklą, taip pat ir įvairius amatus, ūkinę veiklą. Be jau seniai pripažintų istorinių statinių ir kompleksų, įtrauktų į Kultūros vertybių registrą, dėmesys turi būti skiriamas ir kitiems rajono identitetą formuojantiems statinių kompleksams ir statiniams. Savivaldybė turi inicijuoti statinių ir jų kompleksų (kurių apskaitos duomenys nepatikslinti) duomenų patikslinimą bei individualių apsaugos reglamentų rengimą.

Laidojimo, įvykių vietos, monumentai. Kultūros vertybių registre registruotų kapinių bei neveikiančių senųjų kapinių teritorijos/sklypai yra konservacinės paskirties. Senosios kapinės ir kapavietės, įvykių vietos, monumentai, saugomos viešajam pažinimui ir viešajai pagarbai. Būtina užtikrinti šių objektų vertingųjų savybių išsaugojimą, skirti lėšas jų teritorijų ir prieigų tvarkymui. Numatyti ir įrengti privažiavimus, priėjimo takus, informacinius ženklus, nuorodas.

Užsienio valstybėms reikšmingos kapinės tvarkomos pagal „Užsienio valstybėms reikšmingo kultūros paveldo, esančio Lietuvos Respublikoje, tvarkymo taisyklės“, patvirtintas Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2016-05-02 įsakymu Nr. ĮV-354.

Ypatingą dėmesį skirti kapinių, kur yra daug Lietuvai nusipelnusių žmonių kapų, meniniu požiūriu vertingų antkapinių paminklų bei senųjų žydu kapinių sutvarkymui. Vykdyti Utenos rajono savivaldybės paminklotvarkos 2018-2020 m. priemonių planą, šiuo laikotarpiu skirti dėmesį ir lėšas memorialinių paminklų tvarkymo darbams. Tvarkyti kryždirbystės objektus. Būtina įrengti informacines nuorodas į kapines. Tvarkyti vertingus, meniniu požiūriu, antkapinius paminklus senosiose kapinėse. Geriausiai atspindinčias regiono savitumą senąsias kapines, reikšmingiausias Lietuvos ir regiono istorijai kapavietes, pažymintį svarbius Lietuvai ir regionui įvykius, meniniu požiūriu vertingus paminklus ir mažosios architektūros objektus įtraukti į turistines trasas.

Archeologijos, mitologijos objektai. Arealuose, kuriuose dominuoja archeologijos paveldas, teritorijoms būdingas vaizdingas, daugiaplanis gamtinis kraštovaizdis. Čia esantys piliakalniai su gyvenvietėmis yra reikšmingi nacionaliniu bei regioniniu mastu. Piliakalnių gausa ypač pasižymi upių ir ežerų pakrantės. Jau yra patikslinti daugelio archeologinių vietų duomenys, pastoviai buvo vykdomi archeologiniai tyrimai. Archeologijos objektai tvarkomi ir pritaikomi lankymui. Piliakalniai yra vieni svarbiausių Utenos rajono turizmo išteklių. Turistiniai maršrutai rajone apima piliakalnius. Yra parengti specialiai piliakalniams lankyti turistiniai maršrutai, parengti lankstinukai apie atskirus piliakalnius, statomi standai, nuorodos, leidžiami žemėlapiai. Tačiau rajone dar yra archeologijos objektų, kuriuos reikia tvarkyti ir pritaikyti lankymui. Archeologijos, mitologijos vertybių tvarkybos kryptis – konservavimo, įgyvendinant – piliakalnių, kapinynų, pilkapynų, alkakalnių, mitologinių akmenų pagrindinį apsaugos tikslą – mokslinio pažinimo įgyvendinimą, tuo pačiu vykdant viešojo pažinimo ir naudojimo funkciją. Bendrojo plano sprendiniais, nepažeidžiant mitologijos ir archeologijos objektų vertingųjų savybių, bus išsaugotas unikalus kraštovaizdis, objektų vizualinė reikšmė.

4.2. Apsaugos įgyvendinimo ir stebėsenos principai

Utenos rajono kultūros paveldo apsauga turi būti realizuojama, jį pritaikant viešajam naudojimui, ir kultūriniam bei pažintiniam (vietiniam bei tarptautiniam) turizmui vystyti, kultūros puoselėjimui ir propagavimui. Rengiant kultūros paveldo tvarkybos projektus, numatyti priemonės, didinančias jo patrauklumą, prieinamumą visuomenei. Savivaldybė turi organizuoti ir koordinuoti kultūrinį turizmą rajone. Būtina pritraukti investuotojus, norinčius pritaikyti kultūros vertybes šiandieniniam naudojimui – kultūrinėms, rekreacijos, komercijos, aptarnavimo, turizmo reikmėms, taip pat investuotojus, norinčius įsigyti ar išsinuomoti ilgesniam laikui ir galinčius restauruoti, atkurti kultūros paveldo vertybes. Kultūros paveldo išsaugojimui ir tausojančiam naudojimui labai svarbus informacijos skleidimas ir visuomenės švietimas. Informacija turi būti visuomenei prieinama ir tinkamai pateikta. Toliau vystyti informacijos infrastruktūrą. Strategiškai patogiose vietose išdėstyti informacinės sistemos ženklus. Plėtoti informacijos apie kultūros paveldo objektus leidybą ir platinimą. Pagrindinis Utenos rajono kultūros paveldo išsaugojimo prioritetas turi būti kultūros paveldo teritorijų ir atskirų objektų integravimo į rajono gyvenimą užtikrinimas, tinkamas naudojimas ir priežiūra.

Kultūros paveldo kompleksų ir pavienių objektų saugojimo nuostatos, tvarkybos ir naudojimo reikalavimai detalizuojami individualiais apsaugos reglamentais, kurie turi būti parengti visoms nekilnojamoms kultūros vertybėms. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kultūrinės vertės pokyčiams nustatyti reikalingi moksliniai tyrimai.

Utenos rajono kultūros paveldo apsaugos ir tinkamo panaudojimo sprendinių įgyvendinimo stebėseną (monitoringą) turi būti vykdoma pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo stebėsenos taisykles periodiškai ir detalai, atsižvelgiant į objektų būklę, teisinę priklausomybę, naudojimo būdą. Turi būti nustatomi objektų vertingąsias savybes naikinantys ar žalojantys veiksniai bei įgyvendinamos juos šalinančios priemonės.

Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas kultūrinio kraštovaizdžio, vizualinių ryšių su svarbiausiomis panoramų, siluetų apžvalgos vietomis išsaugojimui.

Turi būti nuolat sekami svarbių kultūrinio kraštovaizdžio formantų - vizualiai reikšmingų rajono identitetui objektų vizualinės įtakos aplinkai pokyčiai. Būtina sekti minėtų objektų fizinę būklę ir fiksuoti jos pokyčius, šalinti

veiksnius, galinčius fiziškai pakenkti jų teritorijoms ir statiniams pvz. reguliuoti želdinių augimą, šalinti istorinius statinius ardančius želdinius. Fiksuoti netinkamo tvarkymo faktus.

Nuolat turi būti stebima istorinių statinių ir jų kompleksų būklė, fiksuojami fizinės būklės, architektūrinio vaizdo, netinkamo aplinkos tvarkymo pasikeitimai.

Želdiniai, esantys kultūros paveldo teritorijose, turi būti įvertinami paveldosauginiu požiūriu, nustačius, kad jie turi kultūrinę vertę, saugomi, kaip sudarantys vieningą visumą su užstatymu ir išplanavimu. Turi būti pastoviai sekama jų fizinė būklė. Želdiniai turi būti pastoviai tvarkomi, atsižvelgiant į paveldosaugos reikalavimus.

4.3. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai

Pagrindinis Utenos rajono savivaldybės teritorijos kultūros paveldo išsaugojimo prioritetas yra kultūros paveldo teritorijų integravimo į krašto gyvenimą užtikrinimas, tinkamas naudojimas ir priežiūra. Įgyvendinant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinius, išskirti šie apsaugos ir tvarkymo sprendinių įgyvendinimo prioritetai ir principai:

1. Prioritetą taikyti istoriniu, architektūriniu, kraštovaizdiniu ar kt. požiūriu reikšmingiausiems objektams, formuojantiems rajono identitetą, patenkantiems į turizmo ir rekreacinės veiklos vystymo arealus.
2. Reprezentuojančio rajoną, archeologijos paveldo vertybių, kurių didelė dalis turi paminklo statusą, atskleidimas, paveldo ekspozicinių priemonių vystymas. Toliau tikslinti objektų duomenis Nekilnojamųjų kultūros vertybių registre, sudaryti individualius apsaugos reglamentus. Būtina sudaryti sąlygas ne tik moksliniams tyrinėjimas, tačiau ir archeologijos paveldo objektų eksponavimui ir lankymui, statyti rodykles, ženklinti objektus, įrengti informacinius standus lankytojams. Įrengti infrastruktūrą, įgalinančią lankyti objektus. Intensyviai lankymui netinkamos archeologinės, mitologinės vietovės: pilkapynai, kapinynai, mitologiniai akmenys, senosios kapinės, laidojimo, genocido vietos ir t.t., naudotini specializuotam turizmui.
3. Etnografiniai kaimai ir sodybų išsaugojimas. Toliau tikslinti objektų duomenis Nekilnojamųjų kultūros vertybių registre, etnografiniams kaimams parengti kultūros paveldo tvarkymo planus, sodyboms - individualius apsaugos reglamentus. Būtina nustatyti Stasiūnų, Strazdų, Šiaudiniškių etnografinių kaimų vertingąsias savybes ir reikšmingumo lygmenis (Šuminių, Vaišnoriškių kaimui nustatyta). Pritaikymas kultūriniam pažintiniam turizmui, renginiams, susijusiems su etnokultūros, kulinarinio ir kito tradicinio nematerialaus paveldo puoselėjimui. Sukurti geresnę infrastruktūrą, gerinti jų prieinamumą, įrengti rodykles, informacinius standus.
4. Dvarų sodybų kompleksai. Toliau tikslinti objektų duomenis Nekilnojamųjų kultūros vertybių registre. Prioritetas teiktinas vienintelio rajone medinio Vyžuonėlių dvaro sodybai. Būtina rasti galimybes dvaro sodybos pastatus pritaikyti juos kultūrinei, turistinei, edukacinei veiklai. Prioritetiniu pagrindu tvarkytinos ir nykstančios vertingos dvarų sodybos: Užpalių, Vyžuonų dvarų sodybos. Dvarų sodyboms parengti apsaugos reglamentus. Sukurti geresnę tvarkomų dvarų sodybų infrastruktūrą, gerinti jų prieinamumą, įrengti rodykles, informacinius standus.
5. Būtina inicijuoti statinių, įrašytų į NKV registrą peržiūrą, kad nustatyti sunykusius, praradusius kultūrinę vertę statinius, panaikinti jiems teisinę apsaugą, kad nebūtų eikvojami jų apsaugai materialiniai ir žmogiškieji išteklių.
6. Vertingi sakraliniai statiniai, neregistruoti Nekilnojamųjų kultūros vertybių registre. Būtina inicijuoti jų paveldosauginį įvertinimą, dėl kai kurių statinių įtraukimo į NKV registrą.
7. Memorialinis paveldas (kryždirbystės objektai, žymių žmonių kapai, paminklai, gimtosios sodybos ir k.). Nuolat prižiūrėti ir tvarkyti, vykdyti tyrimo darbus.
8. Kultūros paveldo objektų nuolatinė stebėsena.

5. KRAŠTOVAIZDŽIO IR BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS APSAUGA

Rengiant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinius, atitinkančius M 1:50 000 buvo įvertinti Saugomų rūšių informacinės sistemos (SRIS) duomenys. Tačiau dėl minėto bendrojo plano sprendinių mastelio jie nėra detalai išplėtojami. Rengiant žemesnio lygmens dokumentus bei projektus, būtina įvertinti Saugomų rūšių informacinės sistemos (SRIS) duomenis.

5.1. Gamtinio karkaso formavimas

Mūsų šalies teritorijos gamtinio karkaso erdvinė koncepcija ir lokalizavimo modelis buvo nustatyti LR Seimo patvirtintame Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane. Šio modelio sudarymo principai remiasi 2001 m. priimtame LR Saugomų teritorijų įstatyme (Žin., 2001, Nr. 108-3902). Gamtinio karkaso nuostatuose (Žin., 2007, Nr. 22-858 ir vėlesnėse nuostatų redakcijose) įteisinta gamtinio karkaso sampratos geoekologinė koncepcija, pagrindiniai gamtinio karkaso planavimo bei teritorijų naudojimo apribojimų nustatymo principai.

Pagal minėtus dokumentus – kaip **gamtinis karkasas suprantamas vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų.**

Gamtinio karkaso, kaip ekologinio kompensavimo funkciją realizuosiančios kraštovarkinės struktūros, nustatymo būtinumą formuoja šie siekiai:

- 1) sukurti vientisą, įvairaus hierarchinio lygmens gamtinių ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį kraštovaizdžio geoekologinę pusiausvyrą ir gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, sudaryti prielaidas biologinei įvairovei išsaugoti;
- 2) sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas;
- 3) saugoti gamtinį, gamtinį - kultūrinį kraštovaizdį bei gamtinius rekreacinius išteklius;
- 4) didinti agrariškai degraduotų teritorijų miškingumą;
- 5) išlaikyti ir formuoti įvairiaamazę ir įvairiarūšę miškų medynų struktūrą;
- 6) optimizuoti, pagrįstai valdyti kraštovaizdžio urbanizacijos, technogenizacijos bei žemės ūkio plėtrą.

Utenos rajono savivaldybės teritorija iš kitų aplinkinių rajonų išsiskiria itin didele gamtinio pagrindo įvairove. Didesnė dalis savivaldybės teritorijos yra susieta su skirtingo kalvotumo stambia geomorfologine struktūra – Aukštaičių aukštuma, kurios atskiros dalys (miškingi ežerynai) savivaldybės teritorijos ribose ir už jos yra ypač saugomi, išskirtinės gamtinės vertės ir yra itin didelį geoekologinį ir rekreacinį potencialą turinti struktūra. Dėl santykinai didelio natūralumo, ji pasižymi ne itin didele žemėveiklių sąskaida ir didele kraštovaizdžio įvairove. Gal tik rytų vakarinėje ir šiaurės vakarinėje teritorijos dalyje, kurios apima Šventosios ir Vyžuonos apyslėnyje esančias banguotas lygumas, kraštovaizdžio įvairovė, dėl intensyvios žemės ūkio veiklos, gerokai mažesnė. Paminėti faktai Utenos rajono savivaldybės teritorijoje (ypač rytinėje ir pietrytinėje dalyje), sudaro gana palankias gamtiniam karkasui nustatytų uždavinių realizavimo sąlygas.

Utenos savivaldybės teritorijos gamtinis karkasas yra ypač svarbi teritorinė daugiavardinė sistema, užimanti 65% visos savivaldybės teritorijos ir užtikrinanti bendrą intensyvaus naudojimo agrarinių - miškingų ir urbanizuotų teritorijų ekologinį stabilumą, gyvybingumą, migracinių (medžiaginių, energetinių) ryšių su greta esančia gamtine aplinka nepertraukiamumą. Gamtinio karkaso elementų natūralumo, gyvybingumo užtikrinimas formuojant, gausinant ir gerinant jų kokybę, savo ruožtu, pirmiausiai garantuoja aukštesnę gyvenamosios ir rekreacinės aplinkos kokybę bei gamtinės aplinkos ekologinį stabilumą ilgalaikėje perspektyvoje.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos gamtinio karkaso paskirtis:

- suformuoti gamtinio - ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, kuris užtikrintų aplinkos sveikumą ir tinkamumą gyvenimui savivaldybės kaimiškosiose teritorijose, esamose ir naujai formuojamuose gyvenamosiose teritorijose. Taip pat suformuoti medžiaginius-energetinius ryšius su gretimai esančiomis gamtinėmis ir intensyviai antropogenizuotomis teritorijomis;
- sudaryti prielaidas esamai biologinei įvairovei išlaikyti ir gausinti;
- išsaugoti išlikusius nacionalinės, regioninės ir vietinės reikšmės natūralaus kraštovaizdžio fragmentus;
- išsaugoti esamus gamtinius ir kultūrinius rekreacinius išteklius bei didinti jų estetinį potencialą;
- didinti planuojamos teritorijos žėlinių bei želdinių plotus, intensyviau urbanizuotose ir naujai urbanizuojamose Utenos rajono savivaldybės dalyse;
- užtikrinti optimalų santykinai gamtinių ir technogenizuotų žemėveikšlių ploto santykį naujai užstatomose teritorijos dalyse.

Gamtinį karkasą planuojamoje Utenos rajono savivaldybės teritorijoje formuoja šios pagrindinės dalys, iš kurių kiekviena, naudojant kodavimo sistemą, pagal svarbą skirstomos į nacionalinės, regioninės ir vietinės svarbos:

- 1) Geoekologines takoskyras;
- 2) Vidinio stabilizavimo arealus;
- 3) Migracijos koridorius.

1. Geoekologinės takoskyros (T) – teritorijų juostos, jungiančios ypatingą ekologinę svarbą bei jautrumu pasižyminčias vietas: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus, karsto paplitimo ir požeminių vandenų intensyvaus maitinimo plotus. Jos skiria stambias gamtines geosistemas ir palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio pusiausvyrą.

Utenos rajono teritorijoje, Aukštaičių aukštumų moreninių masyvų virtinė, esanti rajono pietrytinėje dalyje formuoja tarptautinės svarbos geoekologinę takoskyrą, kuri apjungia visas Baltiškąsias aukštumas. Bendroje sumoje pastaroji gamtinio karkaso dalis numatoma, kad apims 18% rajono teritorijos arba 27% viso GK metafunkcinių dalių užimamo ploto. Iš jų, atsižvelgiant į kraštovaizdžio formavimo kryptis, 45% teritorijoje išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis (D). Likusiuose 55% teritorijos palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio natūralumas (E).

2. Vidinio stabilizavimo arealai (S) santykinai didelės gamtinės teritorijos (dauguma atveju intensyviai urbanizuotas teritorijas supantys miškų masyvai) užstatytų teritorijų pakraštinėje dalyje arba kiek toliau nuo jų, intensyviai generuojančios gamtinius medžiagų ir energijos srautus (deguonies produkavimas), kurie dažniausiai vyraujančių vėjų kryptimi migracijos koridoriais patenka į miesto vidinę dalį. Išoriniai ekologinio stabilizavimo arealai yra ypač reikšmingi urbanizuotose teritorijose generuojamo antropogeninio poveikio ekologiniam kompensavimui.

Utenos rajono teritorijoje vidinio stabilizavimo arealai apima 37% teritorijos, arba 56% viso gamtinio karkaso užimamos teritorijos ir formuoja trijų skirtingų tvarkymo kryptų arealus (D; E; F). Pirmieji užima 5% visų vidinio stabilizavimo arealų apimamo ploto. Pastarieji plotai reikalauja minimalaus įsikišimo, t.y. natūralaus kraštovaizdžio pobūdžio saugojimo ir išlaikymo (D). Antrojo tipo arealai užima 83% nuo viso vidinio stabilizavimo arealų ploto. Šioms teritorijoms būtinas esamo kraštovaizdžio natūralumo palaikymas ir stiprinimas (E). Trečiajai kraštovaizdžio formavimo kryptiai, pagal kurią būtinas kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų grąžinimas ir gausinimas priklauso 12% nuo visų vidinio stabilizavimo arealams priskirtų teritorijų (F).

3. Migracijos koridoriai (M) didesni ar mažesni upių ir kitų vandentėkmių slėniai, kanalai, nedidelės užpelkėjusios dubumos suskaidytos natūraliomis ar dirbtinėmis vandentėkmėmis, ežerų ar tvenkinių virtinės, rinos, sauslėniai ir kitos teritorijos, kurių dėka palaikoma intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita (teršalų išsklaidymas, švaraus oro pritekėjimas ir kt.) tarp urbanizuotos teritorijos vidinės dalies ir jos periferijoje esančių išorinių ekologinio stabilizavimo arealų.

Utenos rajone migraciniams koridoriams priskirtos teritorijos užima 10% rajono arba 15% viso gamtinio karkaso užimamos teritorijos. Iš jų 30% migracijos koridoriams priskirtų teritorijų būtinas esamo kraštovaizdžio natūralumo palaikymas ir stiprinimas (E). Likusiems 70% teritorijos priskirtina kitai kraštovaizdžio tvarkymo kryptiai (F), pagal kurią būtinas natūralumą atstatančių kraštovaizdžio elementų grąžinimas ir gausinimas.

Utenos rajono savivaldybės teritorijoje lokalizuota GK sistema, kokia ji numatyta koncepcijoje, realių alternatyvų neturi. Bet kokia kitokia koncepcija paremta alternatyva, lygiai taip pat, kaip ir mažesnio bendro ploto ar kitokio teritorinio išdėstymo gamtinio karkaso struktūra (išskyrus didesnę rajono savivaldybės teritorijos dalį apimanti GK sistema) nesudaro realių prielaidų teritorijos geoekologinio stabilumo suformavimui ir palaikymui. Siekiant gamtiniam karkasui priskiriamų teritorijų ekologinio bei teritorinio optimizavimo, formuojant sprendinius, tikslinga atlikti šiuos GK teritorijų optimizavimu susijusius veiksmus:

- a) detalizuoti ir patikslinti gamtinio karkaso komponentų ribas, tuo pačiu integruojant vietinės svarbos GK elementus;
- b) remiantis esamų atskirų gamtinio karkaso dalių geoekologiniu potencialu, numatyti jų tvarkymo kryptis;
- c) identifikuoti tvarkymo kryptyse numatytų veiksmų realizavimo priemones.

Teritorijoje lokalizuoto gamtinio karkaso formavimo politikos ir funkcinėse zonose numatytų kraštovaizdžio formavimo kryptių realizavimo įmanoma siekti šiais pagrindiniais būdais:

- palaikant fizinių bei juridinių asmenų teikiamas gamtinio kraštovaizdžio natūralumo didinimo iniciatyvas;
- ieškant bei skatinant gamtinio kraštovaizdžio natūralumo didinimo iniciatyvas bei investicijas;
- gamtinio kraštovaizdžio natūralumo didinimo iniciatyvų aktyvus organizacinis bei finansinis rėmimas optimizuojant valstybės ir (arba) savivaldybės mokestinę politiką.

Gamtinio karkaso reglamentas teritoriškai diferencijuojamas pagal į jo sudėtį patenkančių žemės naudmenų ūkinės kategorijas. Gamtinio karkaso teritorijose skatinama veikla, kuria užtikrinama kraštovaizdžio ekologinė pusiausvyra, saugomas natūralus kraštovaizdžio pobūdis, palaikoma ir didinama gamtinė įvairovė, vykdomi rekultivacijos bei renatūralizacijos darbai. Leidžiama veikla, kuri užtikrina kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir ekosistemų stabilumą, atkuria pažeistas ekosistemas ir yra vykdoma pagal teritorijų planavimo darbuose įtvirtintas nuostatas. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendiniuose aprašant gamtinio karkaso teritorijų tvarkymo kryptių tipus pateikiamos su teritorijų ūkinio naudojimo pobūdžiu susijusios nuostatos yra rekomendacinės. Jos gali tapti pagrindu inicijuojant žemės ūkinio naudojimo pobūdį reguliuojančių teisinių dokumentų pakeitimus.

5.1.1. lentelė. Utenos r. teritorijos gamtinio karkaso struktūra (įskaitant Utenos miesto teritoriją)

Gamtinio karkaso sudėtinės dalys	Plotas (ha)	Ploto dalis (%) nuo savivaldybės teritorijoje esančio GK ploto	Ploto dalis (%) nuo savivaldybės teritorijos ploto
GEOEKOLOGINĖS TAKOSKYROS (T1)			
<u>T1</u>	28707,89	35,78	23,35
Viso	28707,89	35,78	23,35
VIDINIO STABILIZAVIMO AREALAI (S; s)			
<u>S</u>	15595,23	19,44	12,68
<u>s</u>	22261,61	27,75	18,11
Viso	37856,84	47,19	30,79
MIGRACINIAI KORIDORIAI (M; m)			
<u>M</u>	3269,15	4,07	2,66
<u>m</u>	10391,02	12,95	8,45

Viso	13660,17	17,03	11,11
VISAS GK	80224,92	100	65,25

Kiekvienoje iš paminėtų Utenos rajono savivaldybės teritorijoje lokalizuotų gamtinio karkaso dalių teoriškai galimi keturi skirtingi gamtinio karkaso teritorijų tvarkymo krypčių tipai (D;E;F;G). Ši GK teritorijų tvarkymo tipų grupė siejasi su gamtinėmis ar santykinai gamtinėmis skirtingu laipsniu antropogeniškai paveiktomis teritorijomis, kur tvarkymo tipai sudėlioti gamtinio karkaso teritorijos dalių geoekologinio potencialo mažėjimo ir atitinkamai teritorijų natūralumą atstatančių priemonių intensyvėjimo linkme. Viso derinyje su gamtinio karkaso funkcinėmis dalimis, teoriškai įmanomi 12 tvarkymo tipų variantai, nors realiai planuojamoje Utenos rajono savivaldybės teritorijoje nustatyta 10 iš visų potencialiai galimų tvarkymo tipų variantų.

5.1.2. lentelė. Utenos r. teritorijos gamtinio karkaso tvarkymo tipų struktūra (įskaitant Utenos miesto teritoriją)

Gamtinio karkaso teritorijų tvarkymo tipai	Plotas (ha)	Ploto dalis (%) nuo savivaldybės teritorijos GK ploto	Ploto dalis (%) nuo savivaldybės teritorijos ploto
D	35774,91	44,59	29,09
E	25225,17	31,44	20,52
F	19184,61	23,91	15,60
G	40,23061	0,05	0,03
VISAS GK	80224,92	100	65,25

D. Natūralaus kraštovaizdžio pobūdžio palaikymas ir saugojimas. Gamtinio karkaso teritorijų dalys, kuriose išlaikomas ir stiprinamas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis.

Pastarojo tipo GK teritorijų tvarkymo arealų plotai tiesiogiai koreliuoja su natūraliausiomis (miškais apaugusiomis), mažiausiai antropogeniškai paveiktomis Utenos rajono savivaldybės teritorijos dalimis. Jos, savo ruožtu, siejasi su didžiausią natūralumą išlaikiusiais miškų masyvais rytinėje rajono dalyje (sutampa su rajono teritorijoje išskirtų GK geoekologinių takoskyrų plotais). Nemaža dalis šiam tipui priskiriamų plotų yra pietinėje rajono dalyje – Labanoro regioninio parko teritorijoje. Didesnių, šiam tipui priskiriamų pavienių plotų nustatyta vakarinėje ir šiaurės vakarinėje Utenos rajono dalyje esančiame Šventosios slėnyje.

Šio tipo arealus ištiesai arba su nedideliais atvirų plotų tarpais dengia natūrali sumedėjusių augalų danga. Pastariesiems arealams būdingi mažiausi priežiūros ir planuojamų pokyčių mastai. Jiems būtinas esamos augalijos dangos struktūros ir jos natūralumo išsaugojimas, tolydžiai vykdant pagrindinį miško naudojimą ir parenkant kirtimo būdus, mažiau įtakojančius miško ekosistemos pokyčius (atvejiniai ir atrankiniai kirtimai). **D** tvarkymo tipo arealai – Utenos rajono savivaldybės teritorijos gamtinio karkaso „aukso fondas“, kurio didesnioji dalis yra kompleksinės apsaugos saugomose teritorijose ir perspektyvoje susijęs su racionalaus subalansuoto miškų ūkio vedimu, optimalios amžiaus struktūros išlaikymu, miškų regeneracinio potencialo išsaugojimu, rekreacinio naudojimo reguliavimu bei nustatyto režimo užtikrinimu šiose zonose įsteigtoms saugomoms teritorijoms. Šiam tvarkymo tipui priskiriamos zonos, atsižvelgiant į jų geoekologinį potencialą galima įvardinti kaip patikimo geoekologinio potencialo.

Teritorijų ūkinio naudojimo pobūdis. Pagrindinė šių teritorijų naudojimo kryptis yra tausojantis miškų ūkis. Veikla susijusi su racionalių šalutinių miško išteklių panaudojimu. Poilsinis turizmas, rekreaciniu požiūriu, atraktyviosiose vietose tvarkomas derinant naudojimo pobūdį su konkrečių teritorijų naudojimo reglamentu. Mišku neapaugusiose teritorijos dalyse, kurių šiam tvarkymo tipui priskirtose teritorijose yra mažai - ekologinio-tausojančio žemės dirbimo sistemos diegimas. Smulkiasklėpė rekreacinio pobūdžio daržininkystė, sodininkystė bei kitos alternatyvios veiklos būdingos Aukštaitijos etnografiniam regionui.

E. Natūralaus kraštovaizdžio pobūdžio atstatymas (Esamo kraštovaizdžio natūralumo palaikymas ir stiprinimas). Gamtinio karkaso ir (ar) želdynų sistemos dalys, kuriose būtinas natūralių kraštovaizdžio komponentų atstatymas ir gausinimas.

Šio tipo gamtinio karkaso reglamentavimo ir tvarkymo arealai yra palyginus tolygiai išsidėstę Utenos rajono savivaldybės teritorijoje lokalizuoto gamtinio karkaso plotuose, daugiausia smulkiasklypės, organiškai susiformavusios ir melioracijos nepažeistose mišrios žemės naudmenų mozaikos teritorijose, kuriose kaitaliojasi miškai, pelkės, ežerai su žemės ūkio naudmenomis. Arba pereinamosiose juostose tarp gamtinių požūrių degraduotų agrarinių ir natūralių miško naudmenų, smarkiai pakeistos arba pažeistos gamtinės struktūros miškuose, jaunuolynuose, ir paupiuose. Nagrinėjamos teritorijos atveju, tai dėl smulkaus kalvotumo vidutiniškai ir silpnai agrarizuoti Aukšaičių aukštumų paviršiai, pavienės rajono teritorijoje tekančių upių ir upelių slėnių (Šventosios, Vyžuonos, Rašės, Indrajės, Utenėlės) atkarpos. Šiuos arealus reikėtų laikyti silpnai arba itin silpnai urbanizuotais, tačiau dėl šiuo metu vykdomos ar kadaise vykdytos žemės ūkio veiklos jie yra netekę dalies natūralios sumedėjusios augalijos. Pastarųjų teritorijų tvarkymas yra kiek sudėtingesnis, nes būtinas atkuriamųjų priemonių taikymas gamtinės struktūros galioms stiprinti. Joms būtini didesni performavimo mastai susiję su santykinai nedidelėmis materialinėmis sąnaudomis – t.y. pirminės natūralios augmenijos struktūros atkūrimas – medžių įveisimas, savaiminės renatūralizacijos skatinimas, didinant sumedėjusios augmenijos plotus ir tuo pačiu žemės ūkio naudmenų sąskaidą. Sumedėjusios augmenijos plotų gausinimą būtina derinti su kraštovaizdžio estetinių savybių formavimu ir išlaikymu. Šias zonas tikslinga įvardinti kaip riboto geoekologinio potencialo.

Teritorijų ūkinio naudojimo pobūdis. Svarbiausia šių teritorijų naudojimo kryptis yra vidutinio stambumo ir smulkus ūkis su ganyklinės žemdirbystės (pieno ūkiai ir galvijų auginimas), daržininkystės, sodininkystės specializacijomis. Esami ūkiai palaipsniui turėtų būti orientuojami į ekologinius ar pereinamojo tipo tvaraus ūkininkavimo (kaimo turizmo arba agroturizmo) ūkius. Dalis dirbamų žemių laipsniškai verčiamos į pievas ir ganyklas. Užtikrinamas didesnis natūralių ir kanaluotų vandentėkmių apsaugos zonų plotis. Didinama stambių dirbamų laukų masyvų sąskaida įveisiant apsaugines želdinių grupes bei juostas, formuojant dirbtines pelkes (biogeninių medžiagų kaupimo baseinus), arba palaikant savaiminės renatūralizacijos procesus pasenusių ir pažeistų melioracijos sistemų plotuose. Galimas miškingumo didinimas mažiau našių, taip pat didelio drėgnumo (su silpnai funkcionuojančia ar nefunkcionuojančia sausavimo sistema) žemių sąskaita, apželdinant ir savaiminės renatūralizacijos keliu, jei tai pagerintų ekologines ir estetines kraštovaizdžio savybes.

F. Atkuriami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai (agrarinėse teritorijose). Gamtinio karkaso ir (ar) želdynų sistemos dalys, kuriose būtinas natūralių kraštovaizdžio komponentų atstatymas ir gausinimas.

Pastarojo tipo gamtinio karkaso tvarkymo ir reglamentavimo arealai Utenos rajono savivaldybės teritorijoje užima tarpinę padėtį tarp urbanizuotų ir natūralių plotų. Pastarasis tvarkymo tipas dažniausiai taikytinas žmogaus ūkinės veiklos stipriai pakeistose ir gamtiniu požūrių pažeistose gamtinio karkaso teritorijos dalyse. Šios zonos susiformavo apystačiai ir lėkštai kalvotose rajono teritorijos dalyse dėl netolygaus žemės naudojimo, pažeidžiant ekologinę pusiausvyrą, nesilaikant racionalios gamtonaudos reikalavimų. Tai melioracijos ir intensyvaus žemės dirbimo rezultatas Utenos rajono teritorijos dalyse palietusi ne mažą dalį regioninės ir vietinės svarbos vidinio stabilizavimo arealams, ir vietinės, bei regioninės svarbos migracijos koridoriams priskirtų teritorijų. Šiose GK tvarkymo zonose kraštovaizdžio formavimas susijęs su natūralios gamtinės aplinkos atkūrimu. Pastarąsias zonas, konstatuojant esamą situaciją, galima būtų įvardinti kaip silpno arba pažeisto geoekologinio potencialo.

Teritorijų ūkinio naudojimo pobūdis. Būtinas orientavimasis ir laipsniškas perėjimas prie vidutinio stambumo ir smulkus ūkio su ganyklinės žemdirbystės, daržininkystės, sodininkystės specializacijomis. Skatintinas ekologinių – agroturizmo ūkių kūrimas. Šiose teritorijose būtinas žemėnaudos sąskaidos didinimas įveisiant įvairaus dydžio želdinių juostas bei grupes ar masyvus, taip pat dirbtinių pelkių ir vandens telkinių formavimas. Būtinas teritorijos miškingumo didinimas dirbtinai apželdant ir savaiminės renatūralizacijos keliu, naudojamų mažai našių ir

naudojamų žemių sąskaita, jei tai pagerintų ekologines ir nepakenktų estetinėms kraštovaizdžio savybėms. Šiai zonai būtini didžiausi žemėnaudos struktūros pakeitimai ir žemės dirbimo sistemos perorientavimo mastai.

G. Kraštovaizdžio natūralumą ir gyvybingumą atstatančių elementų integravimas ir atkūrimas pažeistose teritorijose. Gamtinio karkaso ir (ar) želdynų sistemos dalys, kuriose būtinas natūralių kraštovaizdžio komponentų atstatymas ir gausinimas.

Pastarojo tvarkymo tipo teritorijos užima santykinai mažą gamtinio karkaso sistemos dalį, ir visais nagrinėjama atvejais susiję su kolektyvinių sodų masyvais, kuriuose, siekiant pagerinti ekologinę būklę yra tikslinga nedidinti užstatymo ir išlaikyti kiek įmanoma didesnę želdynų ploto dalį. Utenos rajono savivaldybės centrinėje dalyje lokalizuotos gamtinio karkaso dalys kertančiuose tankiai urbanizuotose miestelių ar sodų masėse teritorijas nustato svarbiausius teritorinius gamtinio kraštovaizdžio išsaugojimo prioritetus, pagrindines kraštotvarkos kryptis ir priemones, kurių sėkmingas įgyvendinimas būtinas bendrai planuojamos teritorijos ekologiškai pusiausvyrai palaikyti. Šiai tvarkymo zonai priskirtas gamtinio karkaso teritorijas galima įvardinti kaip *stipriai pažeisto (degraduoto) geoekologinio potencialo. Kitaip tariant tai probleminiai gamtinio karkaso plotai* persidengiantys su urbanistinio karkaso ašimis, branduoliais, ar tiesiog yra užimtos kompaktiškai urbanizuotomis (ne sodybinis užstatymas) teritorijomis.

Gamtinio karkaso funkcinėse dalyse išskirtų tvarkymo zonų nuostatas sunkiausia realizuoti sankirtose su urbanizuotomis, planuojamomis urbanizuoti ar intensyviai žemės ūkio teritorijomis. Tokiais atvejais reikėtų ieškoti alternatyvių sprendimų tenkinančių skirtingų funkcinių zonų nuostatas.

5.2. Saugomų teritorijų ir kraštovaizdžio apsaugos reikalavimai

Bendrają Utenos rajono savivaldybės teritorijos gamtinio kraštovaizdžio įvairovės (geogenetinio fondo) apsaugos sistemą užtikrina pagal LR saugomų teritorijų įstatymą įsteigtos institucinės (turinti administraciją) kompleksinės saugomos teritorijos – valstybinis *Aukštaitijos nacionalinis ir Labanoro regioninis parkai*.

Aukštaitijos nacionalinis parkas įsteigtas siekiant išsaugoti nacionalinės svarbos kraštovaizdžio kompleksus bei antropoekosistemas, reprezentuojančias Aukštaitijos etnokultūrinės srities ir jos paribio gamtos bei kultūros savitumus, juos tvarkyti ir reguliuoti jų naudojimą. *Labanoro regioninis parkas įsteigtas* siekiant išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo bei rekreaciniu požiūriais vertingus Rytų Aukštaitijos kraštovaizdžio kompleksus, jų gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes, jas tvarkyti ir racionaliai naudoti. Pagal gamtos ir kultūros vertybių pobūdį, apsaugos formas ir rekreacinio bei gamybinio naudojimo galimybes paminėtose kompleksinės apsaugos teritorijose yra išskirtos šios funkcinės (funkcinio prioriteto) zonos: konservacinio, apsauginio, rekreacinio ir ūkinio prioriteto. Didžiausią ploto dalį sudaro gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio įvairovės apsaugą realizuojančios konservacinės zonos.

5.2.1 lentelė. *Gamtinio kraštovaizdžio įvairovės apsaugą vykdančios konservacinės zonos, esančios Utenos r. teritorijos ribose).*

Eil. Nr.	Kategorija Pavadinimas	Plotas (ha)	Savivaldybė	Apsaugos tikslai
N a c i o n a l i n i a i p a r k a i				
1.	Aukštaitijos	8114,2 (40974,76)	Ignalinos raj. Švenčionių raj.	Įsteigtas nacionalinės svarbos kraštovaizdžio kompleksams bei antropoekosistemoms, reprezentuojantiems Aukštaitijos

			Utenos raj.	etnokultūrinės srities ir jos paribio gamtos bei kultūros savitumus, saugoti, tvarkyti ir jų naudojimui reguliuoti.
Regioniniai parkai				
2.	Labanoro	2922,64 (55308,96)	Molėtų raj. Švenčionių raj. Utenos raj.	Išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo bei rekreaciniu požiūriais vertingus Rytų Aukštaitijos kraštovaizdžio kompleksus, jų gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes, jas tvarkyti ir racionaliai naudoti.
Geologiniai draustiniai				
3.	Stabulankių	7,4	Utenos raj.	Išsaugoti ledyno paliktą riedulyną
4.	Vajelių	13,5	Utenos raj.	Išsaugoti ledyno paliktą riedulyną
5.	Indubakių	7,5	Utenos raj.	Išsaugoti ledyno paliktą riedulyną
Geomorfologiniai draustiniai				
6.	Pakalnių	404,3	Utenos raj.	Išsaugoti Baltijos aukštumų lanko moreninių plokščiakalvių ruožo etaloną Aukštaičių aukštumoje
7.	Vaiskūnų	320 (445,1)	Utenos raj. Zarasų raj.	Išsaugoti gausių termokarstinių pradubų performuotą reljefą Sėlių aukštumoje
Telmologiniai draustiniai				
8.	Balčių	39,4	Utenos raj.	Išsaugoti pakraštiniams moreninėms aukštumoms būdingą Samanyčios pelkę
Kraštovaizdžio draustiniai				
9.	Žiezdrių	291,5	Utenos raj.	Išsaugoti raiškų keiminių didžkalvių kraštovaizdį su aukščiausiu Aukštaičių aukštumoje Papiliakalnio kalnu.

5.2.2.lentelė. Savivaldybės svarbos gamtinio kraštovaizdžio įvairovės apsaugą vykdančios konservacinės zonos, esančios Utenos r. teritorijos ribose).

Eil. Nr.	Kategorija Pavadinimas	Plotas (ha)	Savivaldybė	Apsaugos tikslai
Botaniniai-Zologiniai draustiniai				
1.	Ažuolijos	67,6	Utenos r. Leliūnų sen.	Išsaugoti unikalų brandžių medynų ažuolyną, lapuočių miško augalijos ir gyvūnijos bendrijas, retų bei saugomų ir į raudonąją knygą įrašytų augalų ir gyvūnų rūšių buveines, vaizdingą Viešos upelio kraštovaizdį.
Botaniniai draustiniai				
2.	Vyžuonų	6,8	Utenos r. Vyžuonų sen.	Išsaugoti spygliuočių ir mišraus miško medynų bei miško pelkinius biotopus, tipiškas jiems augalijos gyvūnijos bendrijas, retų saugomų ir į

				raudonąją knygą įrašytų augalų ir gyvūnų rūšių buveines.
--	--	--	--	--

Kompleksinės saugomos teritorijos – gamtiniu ir (ar) kultūriniu vientisumu pasižyminčios teritorijos, kuriose pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą sujungiamos įvairių apsaugos krypčių prioriteto, taip pat rekreacinės ir ūkinės zonos.

Saugomų teritorijų sistemą atstovaujantis Aukštaitijos nacionalinis ir Labanoro regioninis parkai, kurie šiuo metu veikia kaip vienas darinys, savivaldybės teritorijoje užima atitinkamai 8114,2 ha. arba (67%), ir 2922,64 ha. arba (24%) nuo visų rajone esančių saugomų teritorijų ploto. Bendras saugomų teritorijų Saugomų teritorijų ploto rodiklis Utenos rajone yra 9,83%, t.y. gerokai mažesnis už šalies vidurkį (15,3%) ir atspindi ne pilnai pakankamą, ypač saugomų teritorijų tinklo, išvystymo lygį. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje saugomų teritorijų tinklo plėtojimas iki 14-18% krašto teritorijos, išskiriamas kaip vienas iš ilgalaikių uždavinių, išsaugant kraštovaizdžio ir biologinę šalies įvairovę, todėl Utenos savivaldybėje, įvertinant kiekybinius saugomų teritorijų tinklo išvystymo rodiklius, didžiausią dėmesį reikėtų skirti saugomų teritorijų, tame tarpe ir savivaldybės svarbos, sistemos vystymui bei reikiamam saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo reikalavimų užtikrinimui.

Utenos rajono teritorijoje yra 14 valstybės saugomų gamtos paveldo objektų ir 8 saugomi savivaldybės. Dalis iš jų patenka į kompleksinės apsaugos teritorijas esančias savivaldybės teritorijos ribose. (5.2.3.lentelė ir 5.2.4.lentelė). Utenos r. savivaldybės bendrajame plane pasiūlymai dėl naujų gamtos paveldo objektų steigimo neteikiami. Tai būtų specialaus aplinkosauginio planavimo dokumentų tikslas.

Utenos rajono savivaldybės gamtinio kraštovaizdžio įvairovės apsaugos sistemos plėtojimas sietinas su svarbiausiame šiuo metu rengiamame šalies teritorijų planavimo dokumente - LR teritorijos bendrasis plane (2020 m.) bei Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane numatytais kraštovaizdžio apsaugos užtikrinimo sprendiniais.

5.2.3. lentelė. Valstybės saugomi gamtos paveldo objektai Utenos rajono savivaldybės teritorijoje

Eil. Nr.	Pavadinimas	Vietovė, saugoma teritorija
Utenos rajonas		
Geologiniai objektai		
1.	Akmuo „Mokas ir Mokiukas“**	Tauragnų sen., Šeimaties k., Aukštaitijos nacionalinis parkas (ANP) (Tauragno kraštovaizdžio draustinis)
2.	Šeimyniškių atodanga su konglomerato uola	Užpalių sen., Šeimyniškių k.
3.	Utenio akmuo	Leliūnų sen., Viskėnų k.
4.	Vosgėlių akmuo*	Leliūnų sen., Vosgėlių k.
Geomorfologiniai objektai		
6.	Vyžuonų ozas	Vyžuonų sen., Čereškoviėtės k.
Hidrogeologiniai objektai		
8.	Lygamiškio šaltinis	Užpalių sen., Lygamiškio k.
Botaniniai objektai		
11.	Pakalnių ažuolas	Leliūnų sen., Pakalnių k.
12.	Šuminų pušis	Tauragnų sen., Šuminų k. ANP (Baluošo kraštovaizdžio draustinis)

13.	Varniškių ažuolas	Tauragnų sen., Varniškių k., ANP (Varniškių kaimo kultūrinis rezervatas)
14.	Varniškių liepa	Tauragnų sen., Varniškių k., ANP (Varniškių kaimo kultūrinis rezervatas)

Vertingiausi gamtos paveldo objektai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. 311 „Dėl gamtos paminklų paskelbimo“ (Žin., 2000, 24 – 621) paskelbti **gamtos paminklais**.

5.2.4. lentelė. Savivaldybės saugomi gamtos paveldo objektai Utenos rajono savivaldybės teritorijoje

Eil. Nr.	Savivaldybė Pavadinimas	Vietovė, saugoma teritorija
Utenos rajonas		
Geologiniai objektai		
1.	Žiezdrų akmuo	Tauragnų sen., Žiezdrų k.
2.	Laumės akmuo	Tauragnų sen., Žiezdrų k.
3.	Biliakiemio puntukas	Utenos sen. Biliakiemio k.
4.	Laumės valtis (akmuo)	Užpalių sen. Lygamiškio k.
Hidrogeologiniai objektai		
8.	Varniškių šaltinis	Tauragnų sen. Varniškių k. (apylinkėje)

5.3. Biologinės įvairovės apsauga

Bendrają Utenos rajono savivaldybės teritorijos biologinės įvairovės (genetinio fondo) apsaugą užtikrina speciali pagal LR Saugomų teritorijų įstatymą įsteigtų saugomų teritorijų sistema bei su ja koordinuojamas ir jai subordinuojamas pagal Europos Sąjungos paukščių (EEC 79/409) ir buveinių (EEC 92/43) Direktyvas pradėtas formuoti europinę biologinę svarbą turinčių *Natura 2000* teritorijų tinklas.

Biologinės įvairovės apsaugos sistemai Utenos rajono savivaldybėje priklauso šios saugomų teritorijų grupės:

- 1) nacionalinės institucinės saugomos teritorijos: Aukštaitijos nacionalinis ir Labanoro regioninis parkas.
- 2) nacionalinę ST sistemą perdengiančio Europos ekologinio tinklo *Natura 2000* teritorijos:
  - Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST);
  - Buveinių apsaugai svarbios teritorijos (BAST).

Didelė dalis Utenos rajono teritorijoje esančio Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio parko gamtinio kraštovaizdžio įvairovės apsaugą vykdančios konservacinės zonos – draustiniai (5.2.1 lentelė), tuo pačiu vykdo ir biologinės įvairovės apsaugą. Atskirų biologinės įvairovės apsaugai skirtų specializuotų – valstybinių botaninių ir zoologinių draustinių Utenos rajono savivaldybės teritorijoje nėra, išskyrus du savivaldybės saugomus draustinius (Ažuolijos botaninis-zoologinis ir Vyžuonų botaninis). Be tikslingos apsaugos teritorijų biologinės įvairovės apsaugos tikslus savo nuostatose visada turi kompleksinio pobūdžio draustiniai – kraštovaizdžio (Žiezdrų) ir kiti siauresnio profilio draustiniai - telmologiniai (*Balčių*), geomorfologiniai (*Pakalnių, Vaiskūnų*).

Konkrečių Utenos rajono teritorijoje biologinės įvairovės apsaugą vykdančių saugomų teritorijų suvestinė pagal *Natura 2000* kategorijas pateikiama 5.3.1 ir 5.3.2 lentelėse.

5.3.1. lentelė. Paukščių apsaugai svarbios teritorijos Utenos rajono savivaldybės teritorijoje

Eil. Nr.	Lietuvos Respublikos saugomos teritorijos arba jų dalys	Paukščių apsaugai svarbi teritorija	Savivaldybės pavadinimas	Kodas Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ duomenų bazėje	Aptinkama europinės svarbos saugomų rūšių paukščių; teritorijos svarba migruojantiems paukščiams	Pastabos dėl paukščių apsaugai svarbios teritorijos ribų
1.	Aukštaitijos nacionalinio parko dalis	vakarinė Aukštaitijos nacionalinio parko dalis	Ignalinos r., Švenčionių r., Utenos r.	LTIGNB003	juodieji pesliai (Milvus migrans), žuvininkai (Pandion haliaetus), griežlės (Crex crex), žvirblinės pelėdos (Glaucidium passerinum), lututės (Aegolius funereus), žalvarniai (Coracias garrulus)	Paukščių apsaugai svarbi teritorija užima dalį saugomos teritorijos. Ribos nustatomos pagal planą (2 priedas). Nurodytoje nacionalinio parko dalyje paukščių apsaugai svarbiomis teritorijomis nelaikomos šio parko rekreacinio ir kitos (gyvenamosios) paskirties prioriteto funkcinės zonos.
2	Labanoro regionio parko dalis	Šiaurinė Labanoro regioninio parko dalis	Ignalinos r., Švenčionių r., Utenos r. Molėtų r.	LTSVEB002	Juodakakliai narai (Gavia arctica) Vapsvaėdžiai (Pernis apivorus) Juodųjų peslių (Milvus migrans) Žuvininkų (Pandion haliaetus)	

Šaltinis: LR Vyriausybės nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2004 m. balandžio 8 d. nutarimo NR. 399 „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra paukščių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašo patvirtinimo ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų ribų nustatymo“ pakeitimo (Žin., 2006, Nr. 92-3635)

5.3.2 lentelė. Vietovės, atitinkančios gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus (sąrašas skirtas pateikti Europos komisijai) Utenos rajono savivaldybės teritorijoje.

Eil. Nr	Vietovės pavadinimas	Plotas (raj. ribose) ha.	Savivaldybė	Pastabos dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, ribų	Vertybės, dėl kurių atrinkta vietovė ⁽¹⁾	Preliminarus buveinių plotas, ha
1.	Vyžuonų šilas	6,80	Utenos r.		Dvilapis purvuolis, Pelkinė uolaskėlė	6,80
2.	Ažuolijos miškas	114,60	Utenos r.		9020, Plačialapių ir mišrūs miškai	114,60
3.	Samanyčios pelkė	48,82	Utenos r.		91D0, Pelkiniai miškai; 7110, Aktyvios aukštapelkės	

Eil. Nr	Vietovės pavadinimas	Plotas (raj. ribose) ha.	Savivaldybė	Pastabos dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, ribų	Vertybės, dėl kurių atrinkta vietovė ⁽¹⁾	Preliminarus buveinių plotas, ha
4.	Gegužiakalnio miškas	291,50	Utenos r.		9050 Žolių turtingi eglynai; 91D0 Pelkiniai miškai; 9080 Pelkėti lapuočių miškai; 9010 Vakarų taiga; 6510 Šienaujamos mezofitų pievos.	
5.	Alių pelkė	25,89	Utenos r.		91D0, Pelkiniai miškai	25,89
6.	Aukštaitijos nacionalinis parkas	8132,52	Ignalinos r., Utenos r. , Švenčionių r.	Ribos sutampa su patvirtintomis paukščių apsaugai svarbiomis teritorijomis „Vakarinė Aukštaitijos nacionalinio parko dalis“ ribomis.	3140, Ežerai su menturdumblių bendrijomis	582,9
					3150, Natūralūs eutrofiniai ežerai su plūdžių arba aštrių bendrijomis	17
					3160, Natūralūs distrofiniai ežerai	10,2
					6410, Melvenynai	0,4
					7110, Aktyvios aukštapelkės	10,2
					7140, Tarpinės pelkės ir liūnai	16,7
					7160, Nekalkingi šaltiniai ir šaltiniuotos pelkės	1,9
					7210, Žemapelkės su šakotąja ratainyte	4,9
					7230, Šarmingos žemapelkės	3,9
					9010, Vakarų taiga	444,2
					9050, Žolių turtingi eglynai	6
					9080, Pelkėti lapuočių miškai	6
					91D0, Pelkiniai miškai	203,4
					Šarvuotoji skėtė	
					Kūdrinis pelėausis	
					Pelkinė uolaskėlė	
Plačialapė klumpaitė						
Ūdra						
7.	Labanoro regioninis parkas	2783,56	Utenos r. Molėtų r., Švenčionių r.,	Ribos sutampa su Labanoro regioninio parko ribomis, išskyrus rekreacinės, žemės ūkio bei kitos (gyvenamosios) paskirties prioriteto funkcines zonas.	3130, Mažai mineralizuoti ežerai su būdmainių augalų bendrijomis	132
					3140, Ežerai su menturdumblių bendrijomis	144
					3150, Natūralūs eutrofiniai ežerai su plūdžių arba aštrių bendrijomis	25

Eil. Nr	Vietovės pavadinimas	Plotas (raj. ribose) ha.	Savivaldybė	Pastabos dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, ribų	Vertybės, dėl kurių atrinkta vietovė ⁽¹⁾	Preliminarus buveinių plotas, ha
					3160, Natūralūs distrofiniai ežerai	162
					3260, Upių sraunumos su kurklių bendrijomis	34,5**
					6230, Rūšių turtingi briedgaurnai	2
					6410, Melvenynai	7
					6510, Šienaujamos mezofitų pievos	2
					7110, Aktyvios aukštapelkės	337
					7140, Tarpinės pelkės ir liūnai	208
					7160, Nekalkingi šaltiniai ir šaltiniuotos pelkės	11
					7230, Šarmingos žemapelkės	134
					9010, Vakarų taiga	424
					9080, Pelkėti lapuočių miškai	48,7
					91D0, Pelkiniai miškai	497,2
					Auksuotoji šaškytė	-
					Dvijuostės nendriadusės	-
					Dvilapis purvuolis	-
					Kraujalakinis melsvys	-
					Mažoji nėgė	-
					Ovalioji geldutė	-
					Plačioji dusia	-
					Pleištinė skėtė	-
					Šneiderio kirmvabalis	-
					Ūdra	-
					Vijūnas	-

Šaltinis: LR aplinkos ministro įsakymas „Dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos komisijai, patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 105 – 3908; 106; 107; 108); LR aplinkos ministro įsakymas dėl aplinkos ministro 2005 m. birželio 15d. įsakymo Nr. D1-302 „Dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos komisijai, patvirtinimo“ pakeitimo (Žin., 2006, Nr. 124-4709)

Didžioji dalis Utenos rajono teritorijoje išskirtos biologinę įvairovę saugančios *Natura 2000* teritorijos patenka į kompleksinės apsaugos – valstybinio Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio parko ribas. Europos Bendrijos svarbos buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų tvarkymo ypatumus nustato Vyriausybės patvirtinti Bendrieji buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai (Žin., 2004, Nr. 41-1335; 2006, Nr.44-1606).

Utenos rajono teritorijoje savivaldybės teritorijoje yra keturi biologinės įvairovės komponentus saugantys gamtos paveldo objektai (botaniniai objektai).

Biologinės įvairovės apsaugos plėtojimo pagrindimas reikalauja gana detalių, savivaldybės bendrojo plano rengimo užduotims nepriklausančių, teritorijos botaninių bei zoologinių tyrimų ir jo apimtyje negali būti įvykdomas. Todėl tikslinga tik perteikti kompleksinei gamtinio kraštovaizdžio įvairovės apsaugai skirtus pasiūlymus, turinčius vidines nuostatas biologinės įvairovės apsaugai stiprinti bei galimus koordinacinius pasiūlymus dėl geresnio esamos gamtinės įvairovės apsaugos sistemos suderinimo. Savivaldybės lygmenyje būtų aktualu parengti teritorijos kompleksinį biologinės įvairovės įvertinimą, išskiriant atskirus gamtinius kompleksus, kuriuose yra saugomų ir retų rūšių bei inicijuojant savivaldybės saugomų draustinių ir /ar gamtos paveldo objektų steigimą.

5.4. Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys

Kraštovaizdžio tvarkymo zonos ir jų reglamentavimas. Utenos rajono savivaldybės teritorija kraštovaizdžio morfologiniu požiūriu (pagal gamtinį ir bendrąjį kraštovaizdžio pobūdį) dalinama į atskiras dalis – kraštovaizdžio tvarkymo zonas. Kiekvienai skirtingai kraštovaizdžio tvarkymo zonai būdingas savitas organiškai susiklostęs ar dirbtinai suformuotas kraštovaizdžio naudojimo pobūdis, kuris sąlygojamas savitos žemėveikslių (žemės naudmenų) struktūros ir skirtingo žemės naudmenų tarpusavio santykio. Kiekvienam skirtingam kraštovaizdžio morfologinės struktūros tipui formuojama reglamentų sistema, susidedanti iš skirtingų tvarkymo priemonių derinio. Kraštovaizdžio tvarkymo zonos apibūdinamos trinarium indeksu, kuris parodo kraštovaizdžio pobūdį, esamą jo naudojimo intensyvumą, nuo kurio priklauso numatomų tvarkymo kryptių ir priemonių pobūdis. Išskirtoms teritorijos dalims numatomos tvarkymo priemonės apibūdinamos per tvarkymo strategijas, kurios nusako planuojamą teritorijos naudojimo pobūdį bei intensyvumą: **m3L** (**m** – Bendrasis kraštovaizdžio pobūdis; **3** – Kraštovaizdžio naudojimo pobūdis; **L** – Kraštovaizdžio gamtinio pagrindo pobūdis).

Utenos rajono savivaldybės teritorija pagal gamtinį pagrindą yra labai įvairialypė. Teritorijoje pagal plotą vyrauja priemolingų moreninių kalvynų (**K'**), Ežerynų (**E'**), ir ežeruočių duburių (**E'**) gamtinio kraštovaizdžio tipai. Pagal plotą reikšmingą dalį rajono teritorijos sudaro centrinėje, vakarinėje ir šiaurės vakarinėje rajono teritorijos dalyje paplitę molingų banguotų pakilumų (**B**) ir smėlingų banguotų pakilumų (**B'**), centrinėje ir rytinėje rajono teritorijos dalyje esantys smėlingų kalvynų (**K'**) bei centrinėje ir vakarinėje dalyje esantys slėnių (**S**) gamtinio kraštovaizdžio tipai, kurie, išskyrus paskutinius du yra intensyviai agrariškai įsavitinti.

Pagal planuojamo ir bendrojo plano galiojimo laikotarpiu numatomo naudojimo pobūdį Utenos savivaldybės teritorijoje identifikuojami šie kraštovaizdžio tipai: 1 – konservacinis; 2 – konservacinis-tausojantis; 3 – tausojantis; 4 – tausojantis-intensyvus; 5 – intensyvus-konservacinis; 6 – intensyvus.

Kraštovaizdžio tvarkymo strategija - kraštovaizdžio struktūros formavimo ir tvarkymo kryptis, apsprendžiama teritorijoje nustatyto funkcinio prioriteto bei jos kraštovaizdžio naudojimo ir apsaugos santykinio intensyvumo laipsnio. Utenos rajono bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių dokumente identifikuoti kraštovaizdžio tvarkymo strategijos tipai ir nustatyti jų arealai sudaro kraštovaizdžio foną, kuriame realizuojasi ir kartu funkcionuoja atraminės urbanistinio-ūkinio vystymo bei ekologinio kompensavimo struktūros.

Siektinas kraštovaizdžio kokybės tikslas – kiekvienam skirtingo tipo kraštovaizdžio teritoriniam vienetai nustatomas formuotinas jų struktūros etalonas, atitinkantis šalyje turimus, viešąjį interesą atspindinčius visuomenės ekologinės, ekonominės sąmonės standartus bei mokslškai pagrįstus kraštovaizdžio struktūros rodiklius, kurie užtikrintų jos ekologinį tvarumą, psichologinį komfortiškumą ir socialinį-ekonominį žemėnaudos racionalumą.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių rengimo stadijoje laikomasi Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane taikytų metodologinių kraštovaizdžio tvarkymo strategijų išskyrimo nuostatų. Kraštovaizdžio tvarkymo strategijų zonų sistemos kūrimo metodinį pamatą formuoja šios žemiau išvardintos principinės planuojamo kraštovaizdžio kategorijos:

- 1) intensyviai antropogeniškai keičiamas ir technogenizuojamas kraštovaizdis urbanistinio karkaso centruose, antropogeninės įtakos arealuose bei urbanistinės integracijos jungtyse;
- 2) vyraujančio intensyvaus naudojimo agrarinių ir miškingų teritorijų kraštovaizdis;
- 3) vyraujančio tausojančio naudojimo agrarinių ir miškingų teritorijų kraštovaizdis gamtinio karkaso įtakos arealuose;
- 4) vyraujančio konservacinio naudojimo prioriteto kraštovaizdis arealuose su gausiais konservacinę vertę turinčiais gamtiniais bei kultūriniais teritoriniais kompleksais.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinių rengimo stadijoje kraštovaizdžio tvarkymo strategijų zonos yra išskiriamos remiantis esamos būklės erdvinės analizės duomenimis (išvadomis), įvertinus svarbiausių funkcinių prioritetų pasiskirstymą rajono teritorijoje, teritorijos naudojimo ir apsaugos santykinį laipsnį, o taip pat vadovaujantis:

- 1) Utenos rajono savivaldybės teritorijos įvairaus hierarchinio rango kraštovaizdžio morfologinių vienetų (ruožų, sričių, rajonų) gamtinio ir sukultūrinimo pobūdžio vertinimu, atliktu esamos būklės analizės rengimo metu. Tai sudaro prielaidas objektyviau teritoriškai diferencijuoti plotus pagal jų vystymo intensyvumą bei naudojimo režimo pobūdį;
- 2) Utenos rajono savivaldybės teritorijos kraštovaizdžio vizualinės struktūros tipų ir estetinio potencialo vertinimu schema (Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas), padedančia formuoti kraštovaizdžio tvarkymo zonų vizualinio reguliavimo nuostatas;
- 3) Utenos rajono savivaldybės teritorijos gamtinio karkaso lokalizacija ir jo geoekologinio potencialo vertinimu, leidžiančiu, teritoriniu atžvilgiu, objektyviau numatyti teritorijos vystymo intensyvumą, ypač tausojančio naudojimo zonas bei nustatyti šių teritorijų naudojimo režimo pobūdį;
- 4) Patvirtintais kompleksiniais (bendraisiais) planais;
- 5) Patvirtintais saugomų teritorijų kraštovaizdžio tvarkymo planais;
- 7) Miškų ūkinių grupių nustatymo planais.

Remiantis Nacionaliniu kraštovaizdžio planu bei jį atitinkamai detalizuojant bei konkretizuojant stambesniame mastelyje, pagal teritorijos vystymo strategijos pobūdį, Utenos rajono savivaldybės teritorijoje teoriškai gali būti nustatomos tokios kraštovaizdžio tvarkymo strategijos:

SAUGANČIO IR TAUSOJANČIO NAUDOJIMO STRATEGIJŲ GRUPĖ

VYRAUJANČIOS KONSERVACINĖS APSAUGOS STRATEGIJŲ GRUPĖ

- 1** - *Konservacinės apsaugos strategija;*
- 2** - *Konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo strategija.*

VYRAUJANČIO REKREACINIO NAUDOJIMO STRATEGIJŲ GRUPĖ

- 3a** - *Rekreacinio naudojimo ir funkcinės konversijos strategija;*
- 3b** - *Intensyvaus rekreacinio naudojimo strategija.*

VYRAUJANČIO TAUSOJANČIO BIOPRODUKČINIO NAUDOJIMO STRATEGIJŲ GRUPĖ

- 4a** - *Tausojančio bioprodukcinio naudojimo ir konservacijos strategija;*
- 4b** - *Tausojančio bioprodukcinio naudojimo strategija;*
- 4b-u** - *Tausojančio bioprodukcinio naudojimo su neurbanizuojamomis, nekompaktiško (išsklaidyto) užstatymo teritorijų (kaimai, viensėdžiai, jų grupės) vystymo (labai ekstensyvaus užstatymo plėtojimas siejamas su atitinkamu naudmenų struktūros formavimu, skirtu optimalesnei erdvinei kraštovaizdžio struktūrai užtikrinti) strategija.*

INTENSYVAUS NAUDOJIMO STRATEGIJŲ GRUPĖ**VYRAUJANČIO INTENSYVAUS BIOPRODUKČINIO NAUDOJIMO STRATEGIJŲ GRUPĖ**

5a - Bioprodukcinio naudojimo ir dalinės konservacijos strategija;

5b - Intensityvaus bioprodukcinio naudojimo strategija;

5b-u - Intensityvaus bioprodukcinio naudojimo su neurbanizuotomis ir neurbanizuojamomis, nekompaktiško (išsklaidyto) užstatymo teritorijų (kaimai, viensėdžiai, jų grupės) vystymo (labai ekstensityvaus užstatymo plėtojimas siejamas su atitinkamu naudmenų struktūros formavimu, skirtu optimalesnei erdvinei kraštovaizdžio struktūrai užtikrinti) strategija.

VYRAUJANČIO URBANISTINIO VYSTYMO STRATEGIJŲ GRUPĖ

6a - Ekstensityvios urbanizacijos strategija;

6b - Urbanizacijos strategija:

6b1 – urbanizuotų mažo intensyvumo kompaktiško užstatymo teritorijų (gyvenvietės, kaimai, sodininkų bendrijos) vystymo (naujos plėtros) strategija;

6b2 – urbanizuotų intensityvaus ir vidutinio intensyvumo kompaktiško užstatymo teritorijų (miestai, miesteliai, gyvenvietės - A, B, C, a lygmens urbanistinės integracijos centrai) vystymo (saugojimo, modernizavimo ir konversijos) strategija.

VYRAUJANČIO TECHNOLOGINIO VYSTYMO STRATEGIJŲ GRUPĖ

7a - Infrastruktūros ir pramonės kompleksų formavimo strategija;

7b - Kasybos vystymo strategija.

Miškingas kraštovaizdis (m):

m2 – Konservacinis-tausojantis miškingas kraštovaizdis (miškas 90 – 100%; agrarinių naudmenų 0 – 10%) su griežtesnę kraštovaizdžio ekologinę apsaugą užtikrinančiu naudojimu.

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su ypatingą konservacinę bei rekreacinę vertę turinčių teritorijų, tvarų naudojimą ir vertybių išsaugojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų strategijos tipu (**B 2**). Ši integruotos konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentų formavimo strategija, Utenos rajono bendrojo plano atveju, taikoma rytinėje ir pietrytinėje teritorijos dalyje, kuri susijusi su Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio parko sudėtyje esančiomis teritorijomis su dominuojančia konservacine paskirtimi (gamtiniai draustiniai), nacionalinės svarbos GK komponentams, esantiems miškingose teritorijose ir turinčioms atskirą valstybinių draustinių statusą. Šio tipo teritorijos turi patikimą, retesniais atvejais, ribotą geoekologinį potencialą. Jų perspektyvinis naudojimas siejamas su mažo intensyvumo, dažniausiai su natūralaus (gamtinio) pobūdžio, pokyčiais.

m3 - tausojantis miškingas kraštovaizdis (miškas 90 – 100%; agrarinių naudmenų 0 – 10%) su įvairaus pobūdžio kraštovaizdžio ekologinę apsaugą užtikrinančiu naudojimu.

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su padidinta ekologine ir vietomis rekreacinę reikšmę turinčių miškingų teritorijų tvariu ir tolydžiu naudojimu, kuris užtikrintų tvarkymo reglamentų strategijos (**D 4c**) įgyvendinimą. Ši tausojančio bioprodukcinio naudojimo reglamentų formavimo strategija Utenos rajono teritorijos bendrojo plano sprendiniuose taikoma ganėtinai didelėje miškingo kraštovaizdžio dalyje (kompleksinės apsaugos teritorijų ekologinės apsaugos zonose, miškingose rajono teritorijose lokalizuoto gamtinio karkaso dalyse). Šio tipo teritorijos beveik visais atvejais turi patikimą geoekologinį potencialą. Esant ribotam geoekologiniam potencialui ir pagrįstam poreikiui, būtina taikyti mažo intensyvumo tvarkymo priemonės, susijusias su natūralaus (gamtinio) pobūdžio pokyčiais (apmiškinimas savaiminės reatūralizacijos būdu).

Miškingas agrarinis kraštovaizdis (ma):

ma2 - Miškingas agrarinis kraštovaizdis (miškas 50 – 70%; agro 30 – 40%; urbo 0 – 5%) su griežtesnę kraštovaizdžio ekologinę apsaugą užtikrinančiu naudojimu.

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas Utenos rajono teritorijoje daugiausiai siejamas su integruotos konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**B 2**). Tai ypač didelę aplinkosauginę ir rekreacinę vertę turinčių teritorijų tvarų naudojimą, gamtinių ir kultūrinių vertybių išsaugojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija. Ji orientuota į integruotą konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentų formavimą. Ši reglamentų kryptis nustatyta Utenos rajone esančiose kompleksinės apsaugos teritorijose, esančių ir atskirai funkcionuojančių draustinių plotuose su esamu ar planuojamu miškingu agrariniu kraštovaizdžiu. Šiose teritorijose būtina derinti konservacinius, rekreacinius, miškų ir žemės ūkinės veiklos interesus, užtikrinti prioritetinę draustiniuose esančių kraštovaizdžio vertybių apsaugą, sudaryti sąlygas fragmentiškai pasireiškiančios ekstensyvos žemdirbystės fragmentų apsaugai, užtikrinti esamų miškų plotų ir juose esančios biologinės įvairovės apsaugą. Laikantis nurodyto žemės mišku apaugusių ir atvirų naudmenų santykio, būtina išlaikyti esamą kraštovaizdžio vaizdingumo pobūdį. Taip pat, esant galimybėms, didinti jo pražvelgiamumo savybes, formuojant naujas panoramines perspektyvas, tuo pačiu susiejant jas su linijiniais rekreacinės infrastruktūros elementais (automobilių, dviračių ir pėsčiųjų keliais). Planuojamos tvarkymo zonos atžvilgiu, taikytinas perspektyvinis naudojimas, siejamas su mažo intensyvumo ir apimties funkciniais pokyčiais.

ma3 - Miškingas agrarinis kraštovaizdis (miškas 50 – 70%; agro 30 – 40%; urbo 0 – 5%) su tausojančio pobūdžio kraštovaizdžio ekologinę apsaugą užtikrinančiu naudojimu.

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas Utenos rajono teritorijoje daugiausia siejamas su tausojančio bioproductinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**D 4c**) ir rekreacinio naudojimo, dalinės konservacijos reglamentų tipu (**C 3a**), taikomu pietinėje savivaldybės teritorijoje esančios Labanoro regioninio parko ribose. Tai racionalų kraštovaizdžio naudojimą ir rekreacinę aplinkos apsaugą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija, kuri Utenos rajono teritorijoje taikoma įvairaus dydžio miškingo agrarinio kraštovaizdžio plotuose, priskirtuose gamtinio karkaso teritorijoms, kurių identifiukuotas geoekologinis potencialas svyruoja nuo riboto iki pažeisto bei į gamtinį karkasą nepatenkančioms atitinkamo mozaikiškumo kalvotų aukštumų teritorijoms. Šių teritorijų perspektyvinis naudojimas siejamas su intensyviais, didesnės apimties funkciniais pokyčiais, susijusiais su teritorijų natūralizavimu, įvairiomis priemonėmis mažinant agrarizacijos intensyvumą. Taip pat taikytinos priemonės, susijusios su kraštovaizdžio horizontalios sąskaidos didinimu esamų miškų masų pakraščiuose, agrariškai įsavitų plotų mozaikiškumo didinimu, įveisiant apsauginius želdinius, o taip pat su ramaus pobūdžio rekreacinio turistinio naudojimo (gamtinis, pažintinis, ekologinis turizmas) svarbos didinimu.

ma4 - Miškingas agrarinis kraštovaizdis (miškas 50 – 70%; agro 30 – 40%; urbo 0 – 5%) su tausojančio intensyvaus pobūdžio teritoriniu požūriū diferencijuotu mišriu teritorijos naudojimu.

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su tausojančio bioproductinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**D 4c**). Tai didelę aplinkosauginę ir rekreacinę vertę turinčių teritorijų, tvarų naudojimą ir gamtinių ir kultūrinių vertybių išsaugojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija. Ji orientuota į integruotą konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentų formavimą. Ši reglamentų kryptis miškingame agrariniame kraštovaizdyje nustatyta Utenos rajono savivaldybės teritorijoje lokalizuoto gamtinio karkaso dalyje, kurioje būtina derinti konservacinius, rekreacinius ir miškų ūkinės veiklos interesus, užtikrinti prioritetinę kraštovaizdžio vertybių apsaugą, sudaryti sąlygas ekstensyvos žemdirbystės fragmentų apsaugai, užtikrinti esamų miškų plotų ir juose esančios biologinės įvairovės apsaugą, formuojant ir išlaikant didesnę dalį pribrešančių ir gamtinės brandos amžių pasiekusių miškų. Laikantis nurodyto žemės mišku apaugusių ir atvirų naudmenų santykio, būtina išlaikyti esamą kraštovaizdžio vaizdingumo pobūdį. Taip pat, esant galimybėms,

didinti jo pražvelgiamumo savybes, formuojant naujas panoramines perspektyvas Šventosios ir Vyžuonos slėnių bei ežerų duburių plotuose. Tuo pačiu, šias teritorija būtina susieti su linijiniais rekreacinės infrastruktūros elementais (automobilių, dviračių ir pėsčiųjų keliais). Kitai daliai pastarojo kraštovaizdžio tipo teritorijos (Alaušo ežero apylinkės) siejamos su **(C 3a)** tvarkymo reglamentų strategija, kuri numato rekreacinio naudojimo ir dalinės konservacinės apsaugos reglamentų įgyvendinimą.

ma6 - *Miškingas agrarinis kraštovaizdis (miškas 50 – 70%; agro 30 – 40%; urbo 0 – 5%) su intensyvaus pobūdžio teritoriniu požūriū diferencijuotu mišriu teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su intensyvaus bioprodukcinio naudojimo reglamentų strategijos tipu **(E_5)**. Didelę ūkinę reikšmę turinčių teritorijų tvarų ir tolydų naudojimą užtikrinanti tvarkymo reglamentų formavimo strategija. Ši reglamentų kryptis miškingame agrariniame kraštovaizdyje nustatyta Utenos rajono savivaldybės vakarinėje dalyje, slėnių ir smėlingų banguotų pakilumų teritorijose, kurioje būtina derinti intensyvios miškų ir žemės ūkinės veiklos interesus, užtikrinti, ūkiniu požūriū, racionalų ir tolygų esamų miškų naudojimą. Laikantis nurodyto žemės mišku apaugusių ir atvirų naudmenų santykio, būtina išlaikyti esamą kraštovaizdžio vaizdingumo pobūdį.

Miškingas ežerotas/slėniuotas kraštovaizdis (me/s):

me4; ms4 *Miškingas ežerotas/slėniuotas kraštovaizdis (miškas 50 – 70%; ežerai 30 – 50%; agro 0 – 20%) su tausojančio intensyvaus pobūdžio teritoriniu požūriū diferencijuotu mišriu teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su tausojančio bioprodukcinio naudojimo reglamentų strategijos tipu **(D 4c)**. Tai didelę aplinkosauginę ir rekreacinę vertę turinčių teritorijų tvarų naudojimą, gamtinių ir kultūrinių vertybių išsaugojimą užtikrinančių, tvarkymo reglamentų formavimo strategija. Ji nustatyta Utenos rajono savivaldybės miškingo ir ežeringo/upėto kraštovaizdžio teritorijoje, kurios sutampa su rajono teritorijoje lokalizuoto gamtinio karkaso plotais. Šio tipo zonose būtina derinti konservacinius, rekreacinius ir miškų ūkinės veiklos interesus, užtikrinant prioritetinę kraštovaizdžio vertybių apsaugą, miškų plotų ir juose esančios biologinės įvairovės apsaugą, formuojant ir išlaikant didesnę dalį pribrestančių ir gamtinės brandos amžių pasiekusių miškų. Rekreaciniu požūriū atraktyviose vietose būtina didinti kraštovaizdžio vaizdingumą. Taip pat, esant galimybėms, didinti jo pražvelgiamumo savybes, formuojant naujas panoramines perspektyvas upių slėnių bei ežerų duburių kryptimi. Tuo pačiu, šias teritorija būtina susieti su linijiniais rekreacinės infrastruktūros elementais (automobilių, dviračių ir pėsčiųjų keliais).

Miškingas pelkėtas kraštovaizdis (mt):

mt3; *Miškingas pelkėtas kraštovaizdis (miškas 70 – 90%; pelkės-ežerai 10 – 30%) su tausojančio pobūdžio kraštovaizdžio ekologinę apsaugą užtikrinančiu naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas Utenos rajono teritorijoje siejamas su integruotos konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentais. **(B 2)**. Tai ypač didelę aplinkosauginę ir tuo pačiu rekreacinę vertę turinčių teritorijų tvarų naudojimą ir gamtinių ir kultūrinių vertybių išsaugojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija. Ji orientuota į integruotą konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentų formavimą. Ši reglamentų kryptis nustatyta Utenos rajone esančiose kompleksinės apsaugos teritorijose, miškingu pelkėto kraštovaizdžio plotuose. Šiuose teritorijose būtina derinti konservacinius, rekreacinius, miškų interesus, užtikrinti prioritetinę draustiniuose esančių kraštovaizdžio vertybių apsaugą, užtikrinti esamų miškų plotų ir juose esančios biologinės įvairovės apsaugą. Planuojamos tvarkymo zonos atžvilgiu taikytinas perspektyvinis naudojimas siejamas su mažo intensyvumo ir apimties funkciniais pokyčiais.

Agrarinis miškingas kraštovaizdis (am):

am3 - Agrarinis miškingas kraštovaizdis (agro50 – 70%; miškas 30 – 40%; urbo 0 – 5%) su tausojančio pobūdžio kraštovaizdžio ekologinę apsaugą užtikrinančiu naudojimu.

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su tausojančio bioprodukcinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**D 4c**). Tai racionalų kraštovaizdžio naudojimą ir rekreacinės aplinkos apsaugą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija, kuri Utenos rajono teritorijoje taikoma arealams, sutampantiems su pažeisto geoekologinio potencialo gamtinio karkaso bei ekologiškai jautrių kalvotų aukštumų plotais su dominuojančiomis žemės ūkio naudmenomis. Šių teritorijų perspektyvinis naudojimas siejamas su vidutinio arba didelio intensyvumo bei apimties funkciniais pokyčiais. Visu pirma, su miškų ūkio raiškos intensyvumo didinimu, kraštovaizdžio horizontalios sąskaidos didinimu esamų miškų masių pakraščiuose, agrariškai įsavintų plotų mozaikiškumo didinimu, įveisiant apsauginius želdinius, o taip pat, su ramaus pobūdžio rekreacinio turistinio naudojimo (gamtinis, pažintinis, ekologinis turizmas) svarbos didinimu.

am6 - Agrarinis miškingas kraštovaizdis (agro50 – 70%; miškas 30 – 40%; urbo 0 – 5%) su intensyvaus pobūdžio teritorijos naudojimu.

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su intensyvaus bioprodukcinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**E 5**). Tai intensyvaus bioprodukcinio naudojimo reglamentų formavimo strategija gamtiniu požiūriu palankiose žemdirbystei teritorijose (smėlingų banguotų pakilumų arealuose). Utenos rajono savivaldybės teritorijoje pastaroji kraštovaizdžio tvarkymo zona lokalizuota vakariniame ir šiaurės vakariniame pakraštyje. Pastarosios teritorijos siejamos su stipriai agrariškai įsavintomis smėlingomis lygumomis. Dėl tos priežasties šių arealų vystymas turi atitikti palaikomojo vystymo sampratą, įpareigojančią adaptuoti esamą naudojimą, laikantis aplinkosauginių teritorijos tvarkymo reikalavimų, siekiant užtikrinti gamybinų procesų ekologiškumą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą. Reikėtų vengti, ypač didelio ploto, žemės ūkio naudmenų formavimo. Išsaugoti esamus miško plotus, skatinti žemės ūkio naudmenų fragmentaciją, formuojant apsaugines želdinių juostas palei žemėvaldų ribas ir (arba) hidrografiniais objektais. Fitomelioracijos ir hidrotechninių įrenginių pagalba formuoti pasklidusios taršos neutralizavimo priemonės (apsauginės želdinių juostos, biogenų akumuliacijos baseinai - kūdros).

Agrarinis ežerotas/upėtas kraštovaizdis (ae/s):

ae3 - Agrarinis ežeringas kraštovaizdis (agro 40 – 60%; ežerai 30 – 50%; miškas 0 – 20%) su tausojančio pobūdžio teritoriniu požiūriu nediferencijuotu mišriu teritorijos naudojimu.

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su rekreacinio naudojimo ir dalinės konservacinės apsaugos reglamentu (**C 3a**). Utenos rajono teritorijoje šio tipo strategija siejama su ekologiškai jautria Indrajos up. dalimi lokalizuota į šiaurę nuo Alaušo ežero. Tai racionalų kraštovaizdžio naudojimą ir rekreacinės aplinkos apsaugą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija, Utenos rajono teritorijoje taikoma į gamtinio karkaso plotus patenkantiems arealams su dominuojančiomis žemės ūkio naudmenomis. Būdamos vidutiniškai ir stipriai agrarizuotos jos turi silpną arba pažeistą geoekologinį potencialą. Šių teritorijų perspektyvinis naudojimas siejamas su vidutinio arba didelio intensyvumo bei apimties funkciniais pokyčiais. Visu pirma, su miškų ūkio raiškos intensyvumo didinimu, kraštovaizdžio horizontalios sąskaidos didinimu esamų miškų masių pakraščiuose. Rekomenduojamas agrariškai įsavintų plotų mozaikiškumo didinimas, įveisiant apsauginius želdinius, formuojant upių ir kitų vandens telkinių apsaugines zonas, o taip pat, orientuojantis į ramaus pobūdžio rekreacinio - turistinio naudojimo (gamtinis, pažintinis, ekologinis turizmas) svarbos didinimą.

as3 - Agrarinis upėtas kraštovaizdis (agro 40 – 60%; slėniai 30 – 50%; miškas 0 – 20%) su tausojančio pobūdžio teritoriniu požiūriu nediferencijuotu mišriu teritorijos naudojimu.

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su rekreacinio naudojimo ir dalinės konservacinės apsaugos reglamentu (**C 3a**). Utenos rajono teritorijoje šio tipo strategija siejama su ekologiškai jautria Indrajės up. dalimi lokalizuota į šiaurę nuo Alaušo ežero. Tai racionalų kraštovaizdžio naudojimą ir rekreacinės aplinkos apsaugą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija, Utenos rajono teritorijoje taikoma į gamtinio karkaso plotus patenkantiems arealams su dominuojančiomis žemės ūkio naudmenomis. Būdamos vidutiniškai ir stipriai agrarizuotos jos turi silpną arba pažeistą geoekologinį potencialą. Šių teritorijų perspektyvinis naudojimas siejamas su vidutinio arba didelio intensyvumo bei apimties funkciniais pokyčiais. Visu pirma su miškų ūkio raiškos intensyvumo didinimu, kraštovaizdžio horizontalios sąskaidos didinimu esamų miškų masėms pakraščiuose. Rekomenduojamas agrariškai įsavitų plotų mozaikiškumo didinimas, įveisiant apsauginius želdinius, formuojant upių ir kitų vandens telkinių apsaugines zonas, o taip pat, orientuojantis į ramaus pobūdžio rekreacinio - turistinio naudojimo (gamtinis, pažintinis, ekologinis turizmas) svarbos didinimą.

as6 - *Agrarinis upėtas kraštovaizdis (agro 40 – 60%; slėniai 30 – 50%; miškas 0 – 20%) su intensyvaus pobūdžio teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su intensyvaus bioproductinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**E 5**). Tai intensyvaus bioproductinio naudojimo reglamentų formavimo strategija gamtiniu požiūriu palankiose žemdirbystei teritorijose. Utenos rajono savivaldybės teritorijos vakarinėje dalyje pastarasis kraštovaizdžio naudojimo tipas apima keletą arealų, išsidėsčiusių banguotoje smėlingoje lygumoje ir besiribojančiu su Vyžuonos upės slėniu. Šių arealų vystymas turi atitikti palaikomojo vystymo sampratą, įpareigojančia adaptuoti esamą naudojimą, laikantis aplinkosauginių teritorijos tvarkymo reikalavimų, siekiant užtikrinti gamybinių procesų ekologiškumą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą. Reikėtų vengti, ypač didelio ploto, žemės ūkio naudmenų formavimo. Skatinti žemės ūkio naudmenų fragmentaciją formuojant apsaugines želdinių juostas palei žemėvaldų ribas ir (arba) hidrografiniais objektais. Fitomelioracijos ir hidrotechninių įrenginių pagalba formuoti pasklidusios taršos neutralizavimo priemonės (apsauginės želdinių juostos, biogenų akumuliacijos baseinai - kūdros).

Agrarinis kraštovaizdis (a):

a3 - *Agrarinis kraštovaizdis (agro 80 – 90%; urbo 0 – 10%; miškas 0 – 20%) su tausojančio pobūdžio naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su tausojančio bioproductinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**D 4c**). Tai racionalų kraštovaizdžio naudojimą ir rekreacinės aplinkos apsaugą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija, kuri Utenos rajono teritorijoje taikoma arealams sutampantiems su pažeisto ir stipriai pažeisto geoekologinio potencialo gamtinio karkaso, bei ekologiškai jautrių kalvotų aukštumų plotais, kuriuose dominuoja žemės ūkio naudmenomis. Šių teritorijų perspektyvinis naudojimas siejamas su didelio intensyvumo bei apimties funkciniais pokyčiais. Visu pirma su intensyviai agrariškai įsavitų plotų ekologinio stabilumo didinimu, kuris gali būti siekiamas skatinant didinti žemės naudmenų fragmentaciją, formuojant apsaugines želdinių juostas palei žemėvaldų ribas ir (arba) hidrografiniais objektais. Fitomelioracijos ir hidrotechninių įrenginių pagalba formuoti pasklidusios taršos neutralizavimo priemonės (apsauginės želdinių juostos, biogenų akumuliacijos baseinai - kūdros).

a4 - *Agrarinis kraštovaizdis (agro 80 – 90%; urbo 0 – 10%; miškas 0 – 20%) su tausojančio intensyvaus pobūdžio naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su tausojančio bioproductinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**D 4c**). Tai tausojančio bioproductinio naudojimo reglamentų formavimo strategija Utenos rajono teritorijoje numatyta ekologiškai jautrių kalvotų aukštumų plotuose, kurie nepatenka į gamtinio karkaso sistemą. Šio tipo kraštovaizdyje veikla orientuojama į kraštovaizdį tausojančias ūkinio naudojimo formas ir technologijas, prioritetą

skiriant kraštovaizdžio mozaikai atkurti, jai palaikyti ir didinti, vengiant ypač didelio ploto žemės ir miško naudmenų formavimo, naudmenų kontūrus bei agrarinės veiklos kryptis derinant prie reljefo formų, kitų natūralių gamtinių ribų. Šių arealų vystymas turi atitikti palaikomojo ir tausojančio vystymo sampratą, įpareigojančia adaptuoti esamą naudojimą, laikantis ekologinių teritorijos tvarkymo reikalavimų, siekiant užtikrinti gamybinių procesų ekologiškumą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir greta esančių, gamtiniu požiūriu vertingų, teritorijų apsaugą.

a6 - *Agrarinis kraštovaizdis (agro 80 – 90%; urbo 0 – 10%; miškas 0 – 20%) su intensyvaus pobūdžio teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su intensyvaus bioproductinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**E 5**). Tai intensyvaus bioproductinio naudojimo reglamentų formavimo strategija gamtiniu požiūriu palankiose žemdirbystei teritorijose. Pastarasis kraštovaizdžio naudojimo tipas išskiriamas vakariniame Utenos rajono teritorijos dalyje esančiose smėlingose banguotų lygumų arealuose, kurie nėra GK sistemos sudėtinė dalimi. Pastarosios teritorijos siejamos su stipriai agrariškai įsavitomis teritorijomis, dėl tos priežasties šių arealų vystymas turi atitikti palaikomojo vystymo sampratą, įpareigojančia adaptuoti esamą naudojimą, laikantis aplinkosauginių teritorijos tvarkymo reikalavimų, siekiant užtikrinti gamybinių procesų ekologiškumą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą. Reikėtų vengti, ypač didelio ploto, žemės ūkio naudmenų formavimo. Skatinti žemės ūkio naudmenų fragmentaciją, formuojant apsaugines želdinių juostas palei žemėvaldų ribas ir (arba) hidrografiniais objektais. Fitomelioracijos ir hidrotechninių įrenginių pagalba formuoti pasklidosios taršos neutralizavimo priemonės (apsauginės želdinių juostos, biogenų akumuliacijos baseinai - kūdros). Taip pat galimas ekstensyvos urbanizacija skatinimas.

Agrarinis mažai urbanizuotas kraštovaizdis (au⁴):

au4 - *Agrarinis mažai urbanizuotas kraštovaizdis (agro 60 – 80%; urbo 10 – 20%; miškas 0 – 20%) su tausojančio intensyvaus pobūdžio teritoriniu požiūriu diferencijuotu mišriu teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su tausojančio bioproductinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**D 4c**). Tai intensyvaus bioproductinio naudojimo ir ekstensyvos urbanistinės plėtros tvarkymo reglamentų formavimo strategija Utenos rajono teritorijoje išskirtą tik pietiniame Utenos priemiestyje. Šio tipo kraštovaizdyje veikla orientuojama į kraštovaizdį tausojančias ūkinio naudojimo formas ir technologijas, prioritetą skiriant kraštovaizdžio mozaikai atkurti, jai palaikyti ir didinti, vengiant ypač didelio ploto žemės ir miško naudmenų formavimo, naudmenų kontūrus bei agrarinės veiklos kryptis derinant prie reljefo formų, kitų natūralių gamtinių ribų. Taip pat leistina ekstensyvi gyvenamojo ir (arba) rekreacinio pobūdžio urbanizacija - vienkiemių formavimas. Šių arealų vystymas turi atitikti palaikomojo ir tausojančio vystymo sampratą, įpareigojančia adaptuoti esamą naudojimą, laikantis ekologinių teritorijos tvarkymo reikalavimų, siekiant užtikrinti gamybinių procesų ekologiškumą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir greta esančių, gamtiniu ir kultūriniu požiūriu, vertingų teritorijų apsaugą.

Agrarinis urbanizuotas kraštovaizdis (au⁶):

au⁶ - *Agrarinis mažai urbanizuotas kraštovaizdis (agro 40 – 60%; urbo 40 – 60%; miškas 0 – 10%) su intensyvaus pobūdžio teritoriniu požiūriu diferencijuotu mišriu teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su intensyvaus bioproductinio naudojimo reglamentų strategijos tipu (**E 5**). Tai intensyvaus bioproductinio naudojimo ir ekstensyvos urbanistinės plėtros tvarkymo reglamentų formavimo strategija Utenos rajono teritorijoje numatyta tik keliose vietose vakariniame Utenos priemiestyje. Šio tipo kraštovaizdyje veikla orientuojama į kraštovaizdį tausojančias ūkinio naudojimo formas ir technologijas, prioritetą skiriant kraštovaizdžio mozaikai atkurti, jai palaikyti ir didinti, vengiant ypač didelio ploto žemės ir miško

naudmenų formavimo, naudmenų kontūrus bei agrarinės veiklos kryptis derinant prie reljefo formų, kitų natūralių gamtinių ribų. Taip pat leistina ekstensyvi gyvenamojo ir (arba) rekreacinio pobūdžio urbanizacija - vienkiemų formavimas. Šių arealų vystymas turi atitikti tvaraus vystymo sampratą, kuri įpareigoja adaptuoti esamą naudojimą, laikantis ekologinių teritorijos tvarkymo reikalavimų, siekiant užtikrinti gamybinių procesų ekologiškumą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir greta esančių, gamtiniu ir kultūriniu požiūriu, vertingų teritorijų apsaugą.

Urbanizuotas kraštovaizdis (u):

u4 - *Urbanistinis - tausojantis kraštovaizdis (urbo 80 – 100%; miškas 0– 10%; agro 0 – 10%) su intensyvaus – tausojančio pobūdžio teritoriniu požiūriu diferencijuotu mišriu teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su ekstensyvios urbanizacijos reglamentų strategijos tipu (**F 6a**). Utenos rajono teritorijoje šiam kraštovaizdžio tipui priskiriami plotai, siejami su mažaaukščio užstatymo teritorijomis, kurių atskiros dalys ar visas plotas patenka į gamtinį karkasą. Joms nustatyti ekstensyvios urbanizacijos reglamentai, kurie užtikrina šiose kraštovaizdžio tvarkymo zonose mažesnę užstatymo tankį, žemesnę aukštumą, atitinkamą priklausomųjų ir atskirųjų želdynų formavimą.

u6 - *Urbanistinis kraštovaizdis (urbo 80 – 100%; miškas 0– 10%; agro 0 – 10%) su intensyvaus pobūdžio teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su ekstensyvios urbanizacijos reglamentų strategijos tipu (**F 6a**). Utenos rajono teritorijoje šiam kraštovaizdžio tipui priskiriami plotai, siejami su mažaaukščio užstatymo gyvenvietėmis ne gamtinio karkaso teritorijose. Joms nustatyti ekstensyvios urbanizacijos reglamentai, kurie užtikrina šiose kraštovaizdžio tvarkymo zonose mažesnę užstatymo tankį, žemesnę aukštumą, atitinkamą priklausomųjų ir atskirųjų želdynų formavimą.

Urbanizuotas ežeringas kraštovaizdis (ue):

ue4 - *Urbanistinis kraštovaizdis (urbo 60 – 80%; ežerai 20– 40%; miškas 0 – 10%) su intensyvaus pobūdžio teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su ekstensyvios urbanizacijos reglamentų strategijos tipu (**F 6a**). Utenos rajono teritorijoje šiam kraštovaizdžio tipui priskiriamos Utenos miesto dalys, kuriose įvairiu tankiu ir aukštumu užstatytas teritorijas pajvairina vandens telkiniai. Šio tipo kraštovaizdžiui nustatytas ekstensyvios urbanizacijos reglamentas, kuris užtikrina šiose kraštovaizdžio tvarkymo zonose mažesnę užstatymo tankį, žemesnę aukštumą, atitinkamą priklausomųjų ir atskirųjų želdynų formavimą.

Industrinis technogenizuotas kraštovaizdis (i):

i6 - *Urbanistinis kraštovaizdis (techno 80 – 100%; miškas 0– 20%) su intensyvaus pobūdžio teritorijos naudojimu.*

Šių teritorijų kraštovaizdžio tvarkymas siejamas su intensyvia infrastruktūros ir pramonės kompleksų formavimo reglamentų kryptimi (**G 7a**). Utenos rajono teritorijoje šiam kraštovaizdžio tipui priskiriamas vienintelis arealas (Utenos miesto pramoninė teritorija), esanti Utenos miesto pietrytinėje dalyje. Šio tipo kraštovaizdžiui nustatytas intensyvaus industrinio vystymo reglamentas, kuris užtikrina šios kraštovaizdžio tvarkymo zonos funkcijų tęstinumą ir atitinkamą priklausomųjų bei atskirųjų želdynų formavimą.

Pastaba: kraštovaizdžio tvarkymo zonų procentinė sudėtis yra rekomendacinio pobūdžio.

5.5. Žemės gelmių išteklių telkinių naudojimas

Utenos rajono savivaldybės teritorijoje esančių naudingųjų iškasenų telkinių eksploatavimo prioritizavimas atliekamas, įvertinant ir atsižvelgiant į kasybos veiklą reglamentuojančius įstatymus (Žemės gelmių įstatymas, Saugomų teritorijų įstatymas, Miškų įstatymas) bei savalaikę naudingųjų iškasenų rinkos situaciją. Prioriteto tvarka, pirmiausiai tęsiama jau naudojamų smėlio ir žvyro telkinių eksploatacija. Toliau, esant ekonomiškai pagrįstam poreikiui galimi eksploatuojami: tie naudingųjų iškasenų telkiniai, kuriems taikomi aplinkosauginio pobūdžio apribojimai yra mažiausi (potencialūs telkiniai esantys ne saugomose teritorijose, ne miško žemėje, ne paviršinių vandens telkinių apsaugos juostose ir zonose, ir ne ypač vaizdingo kraštovaizdžio teritorijose; tie naudingųjų iškasenų telkiniai, kurių eksploatavimas galimai keltų mažiausiai aplinkosauginio pobūdžio konfliktų (patogesnės išteklių eksploatavimo ir išgabenimo sąlygos, reikšmingai mažesnis poveikis vietos gyventojams, bei jų vykdomai ūkinei veiklai). Naudingųjų iškasenų eksploatavimas ir išnaudotų telkinių rekultivacija vykdoma, remiantis Žemės gelmių įstatymu bei kitais teisės aktais (įsakymas dėl naudingųjų iškasenų išteklių naudojimo ir kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo 2006 m. spalio 3d. Nr. DI-444), tame tarpe, ir konkrečiais naudingųjų iškasenų telkinių eksploatavimo ir rekultivacijos planais. Išnaudojus žemės gelmių išteklius, turi būti rekultivuojami, pagal galimybes atkuriant buvusias ekosistemas, o pažeistų plotų neturi būti daugiau negu turėtų būti pagal gavybos apimtį ir technologiją. Pagrindinės pažeistos žemės rekultivavimo ir tikslinio panaudojimo kryptys yra šios: miškų įveisimas; uoginių, vaistinių, techninių ir kitų naudingųjų augalų auginimas; vandens telkinių įrengimas; žemės ūkio naudmenos; statybos ir rekreacijos plotai; plotai natūralioms ekosistemoms bei biologinei įvairovei atsikurti ir jau atsikūrusiai biologinei įvairovei išsaugoti. Kiekvienu konkrečiu atveju kasybos plotų žemės rekultivavimo ir tikslinio panaudojimo kryptį apibūdina šio bendrojo plano keitimo funkcinis zonavimas ir teritorijos naudojimo privalomieji reikalavimai.

Esami žemės gelmių išteklių telkiniai bei žemės gelmių telkiniai, kurie bus užregistruoti po bendrojo plano keitimo patvirtinimo ir nenurodyti bendrojo plano keitimo sprendiniuose, plotai tvarkomi ir veikla juose vykdoma vadovaujantis Žemės gelmių įstatymu, specialiosiomis žemės naudojimo sąlygomis, kitais šią veiklą reglamentuojančiais teisės aktais. Naudingųjų iškasenų telkiniai, esantys saugomose teritorijose (t.t. buferinės apsaugos zonose), tvarkomi vadovaujantis ir Saugomų teritorijų įstatymu, kitais saugomas teritorijas reglamentuojančiais teisės aktais, specialiaisiais planais.

6.6. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai

Siekiant įgyvendinti Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinius, išskiriamos šios pagrindinės priemonės:

1. **Kraštovaizdžio struktūros vaizdingumo ir tvarumo didinimas.** Jis susijęs su ekologiniu požiūriu jautrių teritorijos dalių, pirmiausia patenkančių į GK teritorijas, ekologinės ir vizualinės kokybės gerinimu. Konkrečios priemonės turėtų būti nustatomos rengiant specialiuosius GK natūralumo didinimo priemonių išdėstymo projektus, kur pagrindžiant racionalų ir maksimaliai efektyvų ekologinių naudmenų išdėstymą, tuo pačiu būtų atsižvelgiama į jų vizualinį poveikį kraštovaizdžiui.
2. **Esamų saugomų teritorijų apsaugos režimo užtikrinimas ir esamo ūkinio naudojimo sukeliama neigiamo poveikio minimizavimas.** Prioritetas įgyvendinamas taikant finansiškai pagrįstas reguliacines priemones, kurios skatintų ekstensyvesnę, gamtinio pagrindo savybėmis pagrįstą diferencijuotą miškų ir žemės ūkio naudojimą. Numatomose intensyvaus ūkinio naudojimo kraštovaizdžio arealuose skatinti optimizavimo (kraštovaizdžio struktūros gerinimo) priemonės palaikančias aukštą teritorijų produktyvumą.

Rekomenduojama parengti specialiuosius planus (žemėtvarkos schemas, miškų tvarkymo schemas, teritorijų planavimo dokumentai pagrindžiantys ir detalizuojantys bendrojo plano sprendinius), pirmiausiai agrariškai degraduotose ir gamtiniu požiūriu jautriose teritorijose. Rengiamuose specialiojo planavimo dokumentuose turėtų būti numatomos miškų ir kitų ekologinių naudmenų (pievų, krūmynų, pelkių) išdėstymo vietos, bei jų atstatymo būdai (dirbtinis, natūralus). Jos turėtų užtikrinti rajono teritorijos bendrai, ar atskirų jo dalių (išskiriamų kraštovaizdžio morfologinių rajonų pagrindu) geoekologinį optimizavimą. Realizavus planuose numatytas priemones, ilgalaikėje perspektyvoje padidės kraštovaizdžio gebėjimas absorbuoti ir neutralizuoti didesnį antropogeninį poveikį, pagerės aplinkos komponentų kokybiniai parametrai, taip pat bus sudarytos sąlygos biologinės įvairovės didėjimui.

6. SOCIALINĖ INFRASTRUKTŪRA

Teritorijos aprūpinimas socialine infrastruktūra vertinamas pagal gyvenamojo fondo kiekybinius ir kokybinius rodiklius, administravimo ir socialinių paslaugų įstaigų sklaidą, kultūros, švietimo, sveikatos apsaugos įstaigų paslaugų pasiekiamumą. Vertinant Utenos rajono socialinę infrastruktūrą, pastebimas vienas bruožas būdingas beveik visoms sritis: gyventojus aptarnaujančios įstaigos telkiasi Utenos mieste, kur pilnai tenkina gyventojų poreikius, o kaimiškose seniūnijose pastebimas jų trūkumas. Iš esmės, pasitelkiant nuotolines paslaugas, socialinės infrastruktūros kiekis, aptarnauja rajono gyventojus. Tačiau dauguma paslaugų, kultūros ir kt. įstaigų išsidėstę Utenos mieste, dėl to kaimiškųjų seniūnijų gyventojams nėra patrauklios. Įstaigų (kultūros, sporto, sveikatos apsaugos ir socialinių paslaugų) sklaidos didinimas pagal poreikį, galėtų būti sprendžiamas, kuriant daugiafunkcinius centrus ar kitaip formuojant platesnį paslaugų spektrą ir geresnį jų pasiekiamumą.

6.1. Gyvenamasis fondas

Utenos rajono savivaldybėje gyvenamasis fondas yra didžiausias ir tolygiausiai pasiskirstęs (52,7 proc. mieste ir 47,3 proc. kaime). Per paskutinius dešimt metų Utenos rajono savivaldybėje bendras gyvenamasis fondas padidėjo beveik 10 procentų ir lenkė daugelį apskrities savivaldybių. Utenos rajono savivaldybėje privačios nuosavybės būstų pasiskirstymas pagal tipą gana tolygus: 49,2 proc. sudaro privati nuosavybė 1–2 butų namuose, o 50,8 proc. – 3-jų ir daugiau butų namuose (daugiabučiuose). Tačiau kaip ir visoje šalyje, Utenos rajono savivaldybėje, didelė problema išlieka pakankamai didelis būstų nusidėvėjimas bei nepakankama jų kokybė (renovacijos procesai vyksta, tačiau nepakankamai).

Gyvenamojo fondo vystymo principai:

Bendrojo plano sprendiniuose gyvenamojo fondo vystymas numatomas skatinant gyvenamosios aplinkos gerinimą (t.t. atnaujinant bendro naudojimo infrastruktūrą) taip pat ypatingą dėmesį skiriant daugiabučių namų renovacijai.

6.2. Utenos rajono socialinių paslaugų įstaigų tinklas

Pagrindinės Utenos rajono valdymo įstaigos – seniūnijų administracijos (savivaldybių administracijų struktūriniai teritoriniai padaliniai – filialai), kurios visos, išskyrus Utenos seniūnijos administraciją, įsikūrusią Utenos mieste, yra išsidėsčiusios seniūnijų administraciniuose centruose – rajono miesteliuose, gyvenvietėse bei kaimuose. Utenos rajonas suskirstytas į 10 Utenos rajono savivaldybei pavaldžių seniūnijų: Daugailių, Kuktiškių, Leliūnų, Saldutiškio, Sudeikių, Tauragnų, Utenos, Užpalių ir Vyžuonų, Utenos miesto. Utenos rajono savivaldybės seniūnijų teikiamas socialines paslaugas papildo ir specializuotos socialines paslaugas teikiančios institucijos, nors didžioji dauguma jų yra išsidėsčiusios Utenos mieste, tačiau paslaugos teikiamos ir rajono gyventojams. Kaimiškose seniūnijose socialinių paslaugų įstaigų yra labai mažai, o įvertinus faktą, kad didžiąją paslaugų gavėjų dalį sudaro senyvo amžiaus žmonės – paslaugos jiems sunkiai prieinamos dėl susisiekiimo.

Rajono valdymo ir socialinių paslaugų įstaigų vystymo principai:

Bendrojo plano sprendiniuose Utenos rajone teikiamų administracinių ir socialinių paslaugų plėtra numatoma, prioritetą teikiant nestacionarių paslaugų (dienos globos paslaugų, pagalbos namuose ir pan.) plėtojimui. Taip pat ypatingas dėmesys turi būti teikiamas daugiafunkcinių socialinės infrastruktūros centrų steigimui ir plėtojimui, esamos socialinės infrastruktūros kokybinei plėtrai bei nuotolinių paslaugų vystymui (diegiant informacines technologijas).

6.3. Kultūros ir laisvalaikio įstaigos

Utenos rajono savivaldybės kultūros įstaigų tinklą sudaro: Utenos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyrius, Utenos A. ir M. Miškinių viešoji biblioteka (22 padaliniai), Utenos kraštotyros muziejus, Utenos kultūros centras su Utenos kultūros centro taryba bei jo skyriai (Daugailių, Kuktiškių, Leliūnų, Saldutiškio, Sudeikių, Tauragnų, Užpalių, ir Vyžuonų).

Kultūros ir laisvalaikio įstaigų stygių kaimiškosiame seniūnijoje kompensuoja kultūros centrų vykdoma veikla. Kultūrinės veiklos poreikį rajone parodo ir augantis muziejų lankomumas. Taip pat Utenos rajono savivaldybėje sparčiai populiarėja ir sportas (auga sportuojančių asmenų skaičius).

Utenos rajono savivaldybėje veikia šios pagrindinės sporto įstaigos: Utenos daugiafunkcis sporto centras, Viešoji įstaiga „Jungtinė veikla“, Viešoji įstaiga LR GYM, Lietuvos sporto draugijos „Žalgiris“ Utenos rajono taryba, Viešoji įstaiga „Utenos Juventus“, Utenos apskrities futbolo asociacija, įvairūs sporto klubai. Utenos rajone gausu įvairių sporto šakų sporto klubų, tačiau pagal jų pasiskirstymą (30 Utenos mieste ir tik 5 – Utenos rajono teritorijoje), matoma, kad jų sklaida – nepakankama: dauguma jų veikia Utenos mieste. Sporto prasme aktyvesnės tik Daugailių, Užpalių ir Vyžuonų seniūnijos.

Kultūros ir laisvalaikio įstaigų vystymo principai:

Bendrojo plano sprendiniuose koncentruojamasi į kultūros įstaigų infrastruktūros modernizavimą, gerinant jų pasiekiamumą kaimiškosioms seniūnijoms ir keliant paslaugų kokybę. Siekiant paskatinti įvairias jaunimo veiklas ir užimtumą bei pritraukti verslo investicijas, siūloma telkti kultūros, laisvalaikio ir sporto įstaigas, steigiant daugiafunkcinius centrus.

Atsižvelgiant į didėjančių sportuojančių asmenų skaičių, bendrojo plano sprendiniuose sudaroma galimybė kokybinei ir kiekybinei (pagal poreikį) laisvalaikio ir sporto plėtrai, didinant sporto paslaugų prieinamumą.

6.4. Švietimo įstaigų tinklas

Vadovaujantis Utenos rajono savivaldybės administracijos Švietimo, sporto ir jaunimo reikalų skyriaus pateikiamais duomenimis, švietimo ir mokslo įstaigų tinklą Utenos mieste ir rajone sudaro šios švietimo įstaigos: 4 gimnazijos, 4 progimnazijos, 3 pagrindinės mokyklos, 1 jaunimo ir vaikų užimtumo centras, 1 daugiafunkcis centras, 1 pradinė mokykla, 2 mokyklos – vaikų darželiai, 6 vaikų lopšeliai – darželiai, 3 neformaliojo mokymo įstaigos, Šeimos ir vaiko gerovės centras, Utenos specialioji mokykla – daugiafunkcis centras ir Utenos Švietimo centras.

Vertinant švietimo įstaigas ir jų sklaidą, stebimas tiek mokslo įstaigų, tiek mokinių skaičiaus mažėjimas. Šie rodikliai tampriai susiję ir su gyventojų mažėjimu. Siekiant optimizuoti švietimo įstaigų tinklą, yra įgyvendinamos švietimo įstaigų pertvarkos, mokslo įstaigos reorganizuojamos, sujungiant ar kuriant daugiafunkcinius centrus.

Ikimokyklinės ugdymo įstaigos. Per pastarąjį dešimtmetį ikimokyklinio ugdymo įstaigų vietų skaičiaus deficitas peraugo į perteklinį t.y., susidarė situacija, kai 100-ai vaikų yra daugiau nei 100 ikimokyklinių įstaigų vietų. Dėl šios priežasties nėra poreikio steigti naujų ikimokyklinio įstaigų ir jei šios tendencijos nesikeis – iškilis poreikis esamas ikimokyklinio ugdymo įstaigas dar kartą reorganizuoti, mažinant jų skaičių.

Bendrojo ugdymo įstaigos. Vadovaujantis Utenos rajono savivaldybės administracijos pateikiamais duomenimis, Utenos rajono savivaldybėje bendrasis ugdymas vykdomas 4 gimnazijose, 4 progimnazijose, 3 pagrindinėse mokyklose, 2 pradinėse mokyklose. Per penkerius metus mokinių skaičius rajone kasmet mažėjo vidutiniškai 203 mokiniiais. Vadovaujantis *Utenos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos 2016 – 2020 metų bendruoju planu*, (patvirtintu Utenos rajono savivaldybės tarybos 2016-04-28 sprendimu Nr. TS-127),

prognozuojama, kad nuo 2011 – 2012 mokslo metų iki 2019 – 2020 mokslo metų mokinių Utenos rajono mokyklose sumažės 1575 (žr. 7.4.3 lentelę).

7.4.3.lentelė. Utenos rajono bendrojo ugdymo mokyklų mokinių skaičiaus kaita ir prognozės 2016 – 2020 m.

Mokslo metai	1-4 klasė		5-10 klasė		Gimnazijos klasių (I- IV)		Iš viso	
	Mokinių skaičius	Komplektų skaičius	Mokinių skaičius	Komplektų skaičius	Mokinių skaičius	Komplektų skaičius	Mokinių skaičius	Komplektų skaičius
2011 – 2012	1375	81	1934	98	1898	71	5207	250
2012 – 2013	1296	73	1777	90	1783	65	4856	228
2013 – 2014	1296	71	1647	82	1664	61	4607	214
2014 – 2015	1283	70	1486	77	1588	58	4357	205
2015 – 2016	1332	71	1390	76	1469	53	4191	200
2016 – 2017	1326	64	1268	74	1432	52	4062	190
2017 – 2018	1278	62	1293	71	1318	51	3889	184
2018 – 2019	1278	60	1242	69	1241	50	3761	179
2019 – 2020	1233	54	1249	67	1150	49	3632	170

Duomenų šaltinis: Utenos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos 2016 – 2020 metų bendrasis planas.

Įgyvendinant Utenos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos 2016 – 2020 metų bendrąjį planą, (patvirtintą Utenos rajono savivaldybės tarybos 2016-04-28 sprendimu Nr. TS-127), reorganizavus ugdymo įstaigas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo nuostatomis, turi būti užtikrintas visų kaimuose ir miesteliuose toliau kaip 3 kilometrai nuo mokyklos gyvenančių mokinių atvežimas į bendrojo ugdymo mokyklas. 2015 m. mokyklas maršrutiniais autobusais važinėjo 12 proc. Utenos rajono bendrojo ugdymo mokyklas lankančių mokinių. Daugiausiai mokinių važinėjo UAB „Utenos autobusų parkas“, UAB „Autovelda“ ir UAB „Zarasų autobusai“ autobusais.

Neformaliojo ugdymo įstaigos. Neformaliojo ugdymo įstaigos taip pat buvo pertvarkytos. Utenos jaunimo mokykla 2016 m. (kritiškai sumažėjus mokinių skaičiui) buvo pertvarkyta į Utenos vaikų ir jaunimo užimtumo centrą, teikiantį neformaliojo vaikų švietimo paslaugas. Utenos muzikos mokykla ir Utenos dailės mokykla 2017 m. buvo sujungtos ir tapo viena Utenos meno mokykla.

Profesinio ugdymo įstaigos. Utenos rajono savivaldybės duomenimis Utenos rajone veikia vienintelė profesinė mokykla – Utenos Regioninis profesinio mokymo centras (Aukštaičių g. 5, Utena). Mokykloje vykdomas: suaugusiųjų tęstinis profesinis mokymas; neįgaliųjų profesinė rehabilitacija; ugdymas pagal pagrindinio, vidurinio ir profesinio ugdymo programas.

Aukštojo mokslo įstaigos. Utenos rajono savivaldybės duomenimis Utenos rajone veikia vienintelė Utenos apskrities aukštoji neuniversitetinė mokykla – Utenos kolegija (Maironio g. 7, Utena).

Švietimo įstaigų vystymo principai:

Atsižvelgiant į Utenos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos 2016 – 2020 metų bendrajame plane pateiktą mokinių skaičiaus mažėjimo statistiką bei prognozes iki 2019 – 2020 mokslo metų, kur išlieka mažėjimo tendencijos (žr. 7.4.3. lentelė), bendrojo plano sprendiniuose yra siūloma koncentruotis į švietimo įstaigų kokybinę plėtrą: gerinant ugdymo sąlygas, užtikrinant ugdymo įstaigų pasiekiamumą, socialinių paramos fondų pagalba, mažinant miesto ir kaimiškųjų vietovių mokinių atskirtį. Vykdydamas mokslo įstaigų reorganizaciją, gali būti apsvarstyta galimybė sujungti formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigas, kuriant daugiafunkčius centrus. Įvertinus sporto populiarumą Utenos rajono savivaldybėje, pagal poreikį, turi būti kuriama nauja ir / ar atnaujinama sporto infrastruktūra. Prie švietimo įstaigų kokybinės plėtros prisidėtų ir sklandžiai vykdomas centralizuotas mokinių priėmimas į mokyklų pirmas ir penktas klases, užtikrintas visų mokinių,

gyvenančių toliau kaip 3 km nuo mokyklos, pavėžėjimas į mokslo įstaigas, kaimo mokyklų vertimas daugiafunkciniais centrais (įtraukiant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, bibliotekų, medicinos punktų ir kt. funkcijas).

6.5. Sveikatos apsaugos įstaigos

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos pateikiamais duomenimis, sveikatos priežiūros įstaigų tinklą Utenos mieste ir rajone sudaro 41 sveikatos priežiūros įstaiga t.y. 4 Valstybinės sveikatos priežiūros įstaigos (VšĮ Utenos ligoninė, VšĮ Šv. Klaros palaikomojo gydymo ir slaugos ligoninė, VšĮ „Utenos pirminės sveikatos priežiūros centras“, VšĮ „Sveikatą į namus“) ir 37 privačios sveikatos priežiūros įstaigos.

Utenos rajono gyventojams sveikatos apsaugos paslaugas teikia 20 **VŠĮ „Utenos pirminės sveikatos priežiūros centras“ padalinių: 3 ambulatorijos** (Daugailių, Tauragnų, Užpalių); **2 bendrosios praktikos gydytojo kabinetai** (Vyžuonų, Kraštuonos); **14 medicinos punktų** (Radeikių, Juknėnų, Kuktiškių, Antalgės, Leliūnų, Pakalnių, Kirdeikių, Sudeikių, Biliakiemio, Pačkėnų, Vaikutėnų, Vilučių, Norvaišių, Saldutiškio); **1 bendruomenės slaugytojo kabinetas** (Sirutėnų).

37 privačios sveikatos priežiūros įstaigos yra išsidėstę Utenos mieste. Daugumą jų sudaro odontologijos ir implantologijos kabinetai bei klinikos.

Sveikatos apsaugos paslaugų stygių Utenos rajone iš dalies kompensuoja privačių sveikatos įstaigų tinklas bei vis populiarėjantis paslaugų teikimas paciento namuose.

Sveikatos apsaugos įstaigų vystymo principai:

Atsižvelgiant į vykdomas sveikatos apsaugos įstaigų reformas ir restruktūrizaciją, bendrojo plano sprendiniuose skatinama dėmesį sutelkti į kokybinę plėtrą: modernizuojant sveikatos priežiūros įstaigų infrastruktūrą, gerinant paslaugų kokybę ir prieinamumą bei didinant jų įvairovę. Siūlomas daugiafunkcinių socialinių ir sveikatos priežiūros centrų steigimas ir plėtojimas.

6.6. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai

Gyvenamojo fondo vystymo prioritetas – gyvenamosios aplinkos gerinimas ypatingą dėmesį skiriant daugiabučių namų renovacijai ir bendro naudojimo infrastruktūros gerinimui. Formuojant sklypus esamiems pastatams turi būti sprendžiami teritorijos aprūpinimo visa reikiama infrastruktūra (vaikų žaidimo aikštelių, ramaus poilsio zonos, automobilių stovėjimo aikštelių ir pan.) klausimai.

Socialinių paslaugų plėtra numatoma, prioritetą teikiant nestacionarių paslaugų (dienos globos paslaugų, pagalbos namuose ir pan.) plėtojimui, o taip pat nuotolinių paslaugų plėtrai (organizuojant įvairių prašymų ir dokumentų teikimą bei nagrinėjimą elektroniniu būdu). Galimybių studijos pagalba būtina įvertinti daugiafunkcinių kultūros-sporto-socialinių paslaugų centrų steigimo tikslingumą.

Švietimo įstaigų vystymo prioritetas – kokybinė plėtra, gerinant ugdymo sąlygas ir užtikrinant ugdymo įstaigų pasiekiamumą. Galimybių studijos pagalba įvertinti formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigų sujungimo (kuriant daugiafunkcinius centrus) tikslingumą.

Sveikatos apsaugos įstaigų vystymo prioritetas – kokybinė plėtra, modernizuojant sveikatos priežiūros įstaigų infrastruktūrą, gerinant paslaugų kokybę ir prieinamumą bei didinant jų įvairovę. Ypač aktuali nuotolinių paslaugų plėtra (organizuojant registraciją, išrašų, pažymų ir kt. dokumentų teikimą elektroniniu būdu) bei nestacionarių paslaugų (dienos globos paslaugų, pagalbos namuose ir pan.) plėtojimas.

7. EKONOMINĖ APLINKA

7.1. Sąlygos ekonominei aplinkai vystyti

Lyginant visų Utenos apskrities savivaldybių duomenis, Utenos rajono savivaldybė pasižymi didžiausiu veikiančių ūkio subjektų skaičiumi ir pagal šį rodiklį kitas savivaldybes lenkia beveik dvigubai ar net trigubai. Didžiausią dalį Utenos rajone veikiančių ūkio subjektų pagal ekonomines veiklos rūšis sudarė aptarnavimo veikla, didmeninė ir mažmeninė prekyba, transportas ir saugojimas, apdirbamoji gamyba bei statyba. Utenos rajono savivaldybė išsiskiria Utenos apskrityje dominuojančiomis stambiomis įmonėmis bei stambiaja pramone. Pagrindinės savivaldybėje veikiančios įmonės, pagal sumokėtų mokesčių sumą, yra UAB „Švyturys – Utenos alus“, UAB „Rokiškio pieno gamyba“, UAB „Utenos prekyba“, UAB „Utenos vandenys“, UAB „Alauša“.

Utenos rajono savivaldybė pritraukia didžiausias tiesiogines užsienio investicijas visoje apskrityje, o materialinių investicijų srautas, tenkantis vienam gyventojui sudaro net 86,6 proc. šalies MI / gyv. rodiklio.

Utenos rajono savivaldybėje svarbiausios pramonės šakos yra tekstilė, maisto ir gėrimų gamyba bei metalo apdirbimas. Utenos rajono savivaldybėje yra stambių pramonės įmonių (UAB „Švyturys – Utenos alus“, AB „Utenos trikotažas“, UAB „Utenos mėsa“, UAB „Umaras“, UAB „Nosted mechanika“, AB „Umega Group“ UAB „Engel dali“, UAB „Rokiškio pienas“, UAB „Gitana“ ir kt.).

Utenos rajono savivaldybė pasižymi gana nepalankiomis gamtinėmis sąlygomis žemės ūkio plėtojimui: savivaldybės reljefas kalvotas, daug ežerų, miškų, kas apsunkina tradicinių Lietuvos žemės ūkiui grūdinių kultūrų auginimą. Ariamos žemės plotai Utenos rajono savivaldybėje yra vieni iš mažiausių visoje apskrityje.

Vertinant paskutinių penkių metų (2013 – 2017) bedarbių skaičiaus dinamiką, matyti, kad Utenos rajono savivaldybėje registruotų bedarbių skaičius – sumažėjo 29 proc. Taip pat pastebimas ir nedarbo lygio mažėjimas. Nepaisant to, bedarbių santykis su darbingo amžiaus žmonėmis išlieka labai didelis. Tai verčia daryti išvadą, kad darbingo amžiaus žmonių savivaldybėje yra mažai. Šio reiškinio priežastys – gyventojų migracija.

Ekonominės aplinkos vystymo principai:

Norint kelti Utenos rajono ekonominį potencialą būtina gerinti savivaldybės viešąją infrastruktūrą, tobulinti investicijų atėjimo administravimą, gerinti verslo sąlygas, pasitelkiant įvairius paramos fondus, kelti savivaldybės žmoniškuosius išteklius (kuriant patrauklias darbo vietas, pritraukti įvairių sričių specialistus, tuo pačiu keliant darbingo amžiaus asmenų procentą rajone).

Bendrojo plano sprendiniais sudaromos sąlygos:

- Verslui reikalingos infrastruktūros vystymui, skatinant viešojo ir privataus sektorių partnerystę.
- Pramonės teritorijų vystymui, galimam pramonės parko (toliau – PP) kūrimui pietrytinėje Utenos miesto dalyje bei su ja besiribojančioje rajono teritorijoje. Šiai dienai, dalyje minėtos teritorijos, jau funkcionuoja pramonės, gamybos veiklos. Pagrindiniame brėžinyje pateikiamos preliminarios teritorijos, kurios gali būti naudojamos pramonės parko vystymui. Priėmus sprendimą kurti ir vystyti PP, šio bendrojo plano sprendiniuose tam numatytos teritorijos gali būti tikslinamos žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose.
- Turizmo ir rekreacijos paslaugų infrastruktūros plėtrai ir / ar atnaujinimui (gerinant paslaugų kokybę, prieinamumą, didinant jų įvairovę).
- Esamos infrastruktūros atnaujinimui, pasitelkiant įvairius paramos fondus ir pritaikant juos užsienio bei vietos investuotojų poreikiams.
- Konkurencingam žemės ūkiui vystyti ar alternatyvioms žemės ūkio veikloms plėtoti.
- Kompleksiškai miesto ir kaimo gyvenamųjų teritorijų plėtrai, keliant rajono patrauklumą darbingo amžiaus žmonėms.

- Kurti naujas darbo vietas, pritraukiant įvairių sričių specialistus ir, tuo pačiu, keliant darbingo amžiaus asmenų procentą rajone.

7.2. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniais siekiama sudaryti palankiausias sąlygas rajono ekonominės aplinkos gerinimui. Teritoriniu aspektu (kas ir yra bendrojo plano apimtyje nagrinėjama), svarbu sudaryti sąlygas investicijų pritraukimui pasiūlant teritorijas, kuriose yra išvystyti susisiekimas, inžineriniai tinklai ar sudarytos galimybės operatyviai pagal poreikį aprūpinti reikiama inžinerine ir susisiekimo infrastruktūra. Dėl to, rekomenduojama potencialiose verslo, pramonės teritorijose (taip pat galimo pramonės parko teritorijose) parengti kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, numatant bei pagal poreikį rezervuojant inžinerinės infrastuktūros ir susisiekimo koridorius, reikalingus atitinkamų veiklų vykdymui.

8. REKREACIJA

8.1. Turizmo ir rekreacijos vystymas Utenos rajone

Paskutinių penkių metų laikotarpyje apgyvendinimo įmonių skaičius Utenos rajono savivaldybėje išaugo net 60 proc. Tai leidžia daryti prielaidas, kad susidomėjimas apgyvendinimo veikla Utenos rajono savivaldybėje didėja ir tikėtinas apgyvendinimo sektoriaus tolimesnis augimas. Taip pat Utenos rajono savivaldybėje matomas labai ryškus turistų skaičiaus augimas apgyvendinimo įstaigose (net 58 proc. bendro visų turistų ir net 73,8 proc. užsieniečių). Mieste apgyvendinimo paslaugas teikia viešbučiai ir svečių namai, o rajone – kaimo turizmo sodybos. Utenos rajono maitinimo sektorius pagal rodiklius yra vienas iš pirmaujančių Utenos apskrityje. Utenos rajono seniūnijos (neskaitant Utenos miesto seniūnijos) turi net 33 paplūdimius (t.y. po 2 ir daugiau kiekvienoje seniūnijoje). Galima teigti, kad Utenos rajono savivaldybė gana tikslingai naudoja savo rekreacinį potencialą.

Utenos rajono savivaldybėje turizmo veikla yra perspektyvi, todėl **bendrojo plano sprendiniuose nustatomos šios turizmo ir rekreacijos vystymo kryptys:**

- turizmo aptarnavimo paslaugų įvairovės ir kokybės didinimas;
- informacijos sklaidos apie rekreacijos formas ir objektus Utenos rajone užtikrinimas;
- ekonomiškai silpnesnių kaimiškų seniūnijų išnaudojimas, skatinant kaimo turizmo organizavimą;
- originalių rekreacinių veiklų kūrimas, siekiant pritraukti užsienio turizmą;
- esamų dviračių, autoturizmo ir vandens turizmo trasų infrastruktūros modernizavimas;
- turizmo ir rekreacijos sistemos kūrimas, organizuojant turistinių maršrutų ir turizmo aptarnavimo infrastruktūros kiekybinę ir kokybinę plėtrą;
- pažintinio turizmo sistemos plėtojimas su tikslu eksponuoti gamtinius ir kultūrinius Utenos krašto savitumus bei kraštovaizdžio vertybes;
- gamtos ir kultūros paveldo objektų pritaikymas turizmo, rekreacijos, viešosioms, edukacinėms ir bendruomeninėms reikmėms.

Rekreacinis teritorijų potencialas, naudojimo pobūdis ir tvarkymas priklauso nuo šių komponentų ir jų santykio:

- *gamtinės aplinkos išteklių turtingumo;*
- *kultūrinės aplinkos turtingumo;*
- *aplinkos sveikumo;*
- *rekreacinės infrastruktūros išvystymo lygio;*
- *vietos gyventojų ekonominių galimybių.*

Pagal aukščiau išvardintus komponentus, visa Utenos rajono teritorija suskirstyta į **23 arealus**, turinčius skirtingą rekreacinį potencialą:

- *labai didelio potencialo arealas (I);*
- *didelio potencialo arealas (II),*
- *vidutinio potencialo arealas (III);*
- *mažo potencialo arealas (IV).*

8.1.1. lentelė. Utenos rajono rekreacinių arealų vystymo galimybės

Arealo Nr.	Rekreacinis potencialas	Perspektyvinės plėtros lygmuo	Gamtinės aplinkos išteklių turtingumas	Kultūrinės aplinkos turtingumas	Aplinkos sveikumas	Rekreacinės infrastruktūros išvystymo lygis	Gyventojų ekonominės galimybės	Perspektyviausias ir kitos vystytinos rekreacijos rūšys
1	I	P1	1	1	1	1	2	g, t, p, s, v
2	I	P1	1	2	1	1	2	g, t, p, s, v
3	I	P2	1	2	1	2	2	g, t, p, s, v
4	II	P2	2	2	1	2	2	g, t, v, s, p
5	II	P2	1	2	2	2	3	g, t, v, s, p

6	II	P2	1	2	1	2	3	g, t, v, s, p
7	II	P2	1	2	2	1	1	g, p, t, s, v
8	II	P2	1	2	2	2	2	g, p, v, t, s
9	II	P2	1	2	2	2	2	g, t, p, v, s
10	II	P2	1	2	1	2	3	g, t, p, v, s
11	II	P2	1	2	2	2	2	g, t, p, v, s
12	III	P2	2	1	3	2	1	t, p, s, g, v
13	III	P2	2	3	2	3	3	v, g, t, s, p
14	III	P3	2	2	2	3	3	v, g, t, s, p
15	III	P3	2	2	2	3	2	t, g, v, s, p
16	III	P3	3	2	2	2	2	t, g, v, p, s
17	III	P3	3	2	3	2	2	v, t, g, s, p
18	III	P3	3	3	2	2	3	v, g, p, s, t
19	IV	P3	3	2	2	3	3	v, t, g, p, s
20	IV	P3	3	2	2	3	2	v, t, g, p, s
21	IV	P3	3	2	3	2	3	t, p, s, g, v
22	IV	P3	2	3	2	3	3	t, p, v, g, s
23	IV	P3	2	3	2	3	3	v, g, p, s, t

Komponentų vertinimo reikšmės: 1 – didelis; 2 – vidutinis; 3 – mažas.

Įvertinus arealų rekreacinį potencialą, buvo nustatyti **rekreacijos perspektyvinės plėtros lygmenys**:

P1 – aukštas (su galimybe plėtoti nacionalinės reikšmės rekreacines sistemas);

P2 – vidutinis (su galimybe plėtoti regioninės reikšmės rekreacines sistemas);

P3 – žemas (su galimybe formuoti lokalinės reikšmės rekreacines sistemas arba kurti pavienius vietinės svarbos rekreacinius objektus).

Vidutinio ir mažo potencialo arealams nustatytas žemas rekreacijos perspektyvinės plėtros lygmuo (P3).

Utenos rajono rekreacinėse teritorijose gali būti įgyvendinama šių rūšių rekreacinė veikla:

1) **bendroji rekreacija (g)** – tai bendro pobūdžio, jėgas atstatantis (sveikatinantis) žmogaus poilsis gamtoje, nekeliantis papildomų specialių tikslų;

2) **pažintinė rekreacija (t)** – tai kelionės bei poilsis gamtinėje ar kultūrinėje aplinkoje, norint pažinti šią aplinką, jos istoriją, prigimtį, savybes, išplėsti kultūros akiratį;

3) **sportinė rekreacija (s)** – tai aktyvi veikla bei poilsis gamtinėje arba dirbtinėje aplinkoje, siekiant fizinės kultūros tikslų, skirta fiziniam lavinimuisi;

4) **pramoginė rekreacija (p)** – tai poilsis gamtoje ar tam tikslui pritaikytoje dirbtinėje aplinkoje, dalyvaujant įvairaus pobūdžio pramogose;

5) **verslinė rekreacija (v)** – tai poilsis gamtoje, renkant miško gėrybes, medžiojant, žūklaujant.

Rekomenduojamos rekreacijos rūšys 9.1.1. lentelėje surašytos pagal potencialą rekreaciniame areale. Perspektyviausios kryptys žymimos paryškintu šriftu, kitos vystytinos kryptys - paprastu šriftu.

Bendrojo plano sprendiniuose rekreacinės veiklos rūšims prioritetai nenustatomi, tačiau išskiriamos skirtinguose arealuose perspektyviausios, kaip labiausiai vystytinos pagal esamą rekreacinę infrastruktūrą ir kitus komponentus.

Utenos rajone plėtotinos Alių k. esančio aeroklubo teikiamos aviacijos (skraidymo sportiniais lėktuvais bei apžvalginių skrydžių) paslaugos. Tokio pobūdžio sportinės – pramoginės – pažintinės rekreacijos paslaugų plėtra (panaudojant ne tik sportinius lėktuvus bet ir oro balionus ar kitas skraidymo priemones) yra perspektyvi ne tik Utenos, bet ir visoje Šiaurės rytų Lietuvos zonoje.

Aukštaitijos nacionalinis ir Labanoro regioninis parkai pagal specialius tvarkymo planus yra nusistatę vidines detalizuotas rekreacijos ir turizmo bei jų infrastruktūros vystymo programas (*Labanoro regioninio parko tvarkymo planas*, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013-03-28 įsakymu Nr. D1-219; *Aukštaitijos*

nacionalinio parko tvarkymo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017-06-14 nutarimu Nr. 455). Į Utenos rajono bendrojo plano sprendinius integruojami svarbiausi šių planų sprendiniai.

8.2. Turizmo ir rekreacijos sistemos formavimas

Turizmo ir rekreacijos sistemos formavimas Utenos rajono bendrojo plano sprendiniuose įgyvendinamas:

- diferencijuojant turizmo ir rekreacinio aptarnavimo centrus (regioninio, rajoninio ir lokalinio lygmens);
- išskiriant *rekreacinio naudojimo zonas* rekreaciniuose arealuose;
- išryškinant esamas turizmo trasas bei papildant jas naujomis – kuriančiomis reikiamus ryšius tarp lankytinų (gamtinių ar kultūrinių) objektų ir turizmo aptarnavimo centrų;
- atsisakant rekreacinės veiklos rūšių prioritetų ir, tokiu būdu, sudarant prielaidas *rekreacinio naudojimo zonoje* steigti originalių rekreacinių veiklų bei daugiavercio turizmo aptarnavimo objektus.

8.2.1. Turizmo ir rekreacinio aptarnavimo centrai

Svarbiausi Utenos rajono teritorijoje turizmo ir rekreacinio aptarnavimo centrai yra Utenos miestas bei Tauragnų miestelis, formuojantys daugiavercinį teritorijos išteklių naudojimo pobūdį. Jiems nustatomas – **regioninio lygmens turizmo ir rekreacijos centrų** vaidmuo.

Utenos rajono rekreacinėje sistemoje kaip **rajoninio lygmens turizmo ir rekreacinio aptarnavimo centrai** išskiriami seniūnijų centrai – Sudeikiai, Vyžuonos, Užpaliai, Daugailiai, Saldutiškis, Kuktiškės, Leliūnai.

Antalgės k. (Leliūnų sen.) bei Pakalnių k. (Leliūnų sen.), esantys vietovėje, pasižymintioje gausiais gamtiniais rekreaciniais ištekliais priskiriami prie **lokalinio lygmens rekreacinio aptarnavimo centrų**.

Rekreacijos ir turizmo aptarnavimo centrams nustatomos specializacijos:

- **bendrojo turizmo** - teikiamos bendrosios specialių papildomų tikslų nekeliančios paslaugos (maitinimas, apgyvendinimas);
- **pažintinio turizmo** – teikiamas platesnis, su vietos gamtine ir kultūrine aplinka suderintų paslaugų spektras (maitinimas, apgyvendinimas, informacija apie vietos gamtinę ir kultūrinę aplinką, ekskursijų organizavimas);
- **poilsinio turizmo (poilsio gamtoje)** – teikiamos bendrosios ir kai kurios specializuotos paslaugos (maitinimas, apgyvendinimas, poilsio ir pramogų organizavimas, poilsiui ir pramogoms skirta inventoriaus nuoma).

Įgyvendinant Utenos rajono savivaldybės strateginiame plėtros plane 2018 – 2024 metais nustatytą pirmąjį prioritetą (**konkurencingos rajono ekonomikos plėtra**), rekreacijos ir turizmo aptarnavimo centrams nustatytos specializacijos traktuojamos kaip lygiavertės (neiškiriant prioritetinių).

Esamuose ir numatytuose **turizmo ir rekreacinio aptarnavimo centruose** tikslinga kurti turizmo informacijos centrus, turizmo kompleksus, viešbučius, motelius, restoranus - svetaines, kempingus, svečių namus ir kitus panašius rekreacinės infrastruktūros objektus.

8.2.2. Rekreacinio naudojimo zonos

Atsižvelgiant į rekreacinį potencialą arealuose, gamtine prasme patraukliose teritorijose buvo išskirtos **rekreacinio naudojimo zonos**. Jose skatinamas rekreacinės infrastruktūros objektų kūrimas ir palaikymas pagal rajono savivaldybės strateginiuose, specialiuosiuose planuose šioms teritorijoms numatytą vystymo programą, parengus žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus.

Rekreacinio naudojimo zonose galima turizmo centrų, poilsio namų, kempingų, sportinės ir pramoginės rekreacijos kompleksų ar kitų stacionarių rekreacinių statinių statyba, kuriant intensyviai lankymui pritaikytą aplinką su reikiama rekreacine ir inžinerine infrastruktūra. Detaliau rekreacinių teritorijų funkcinės zonos reikalavimai išdėstyti 3 skyriuje bei Teritorijų naudojimo reglamentuose.

8.2.3. Turizmo trasos

Turizmo trasų sistemą Utenos rajone sudaro autoturizmo, dviračių turizmo ir vandens turizmo trasos.

Autoturizmo trasos

Į Utenos rajono teritoriją patenka **nacionalinės autoturizmo trasos „Aukštaitijos keliai“** (patvirtinta *Nacionalinio lygmens autoturizmo specialiuoju planu*) atkarpa (Utena – Leliūnai).

Regioninė autoturizmo trasa „Aukštaitijos parkų žiedas“ – tai reprezentacinio Aukštaitijos parkų žiedo dalis Utenos rajono savivaldybės teritoriją kertanti atkarpomis:

- Ignalina – Tauragnai – Minčios k;
- Dusetos – Daugailiai – Sudeikiai – Užpaliai – Vyžuonos – Svėdasai.

Rajoninė autoturizmo trasa „Utenos krašto žiedas“ Utenos rajono savivaldybės teritorijoje praeina maršrutu: Utena – Vijeikių k. – Biliakiemio k. – Raudoniškio k. – Kuktiškės – Saldutiškis – Drobiškio k. – Kemešio k. – Tauragnai – Svydžių k. – Lukošiučių k. – Šlepečių k. – Daugailiai – Bajoriškių k. – Antandrajos k. – Ruklių k. – Ruklių k. – Sudeikiai – Bikuškio k. – Šeimyniškių k. – Alaušų k. – Liepakalnių k. – Užpaliai – Vyžuonos – Šiaudinių k. – Kaliekių k. – Vyžuonėlių k. – Kauliniškio k. – Utena – Vosgėlių k. – Pakalnių k. – Leliūnai.

Dviračių turizmo trasos

Tarptautinės Eurovelo sistemos dviračio trasos koridorius „R. Europos takas“ kerta rytinę Utenos rajono teritorijos dalį maršrutu: Antalksnės k. – Kirdeikių k. – Tauragnai – Sirvydžių k. – Šlepečių k. – Salakas.

Regioninė dviračių turizmo trasa „Aukštaitijos dviračių žiedas“ kerta Utenos rajono teritoriją maršrutais:

- Rubikių k. – Leliūnai – Pakalnių k. – Utena – Sudeikiai – Alaušų k. – Užpaliai – Ilčiukų k. – Dusetos;
- Salakas – Minčios k. – Varniškių k. – Ginučių k.;
- Linkmenų k. – Žiezdrėlės k. – Saldutiškis – Stasiūnų k. – Toliejų k.

Rajoninė „Aukštaitijos nacionalinio parko dviračių ir pėsčiųjų turizmo trasa“ Utenos rajono teritorijoje praeina maršrutu: Stripeikių k. – Sėlės k. – Tauragnai – Varniškių k. – Daunorių k. – Vaišnoriškės k. – Strazdų k. – Šuminų k. – Vaišniūnų k.

Rajoninė dviračių turizmo trasa „Utena – Tauragnai – Kirdeikiai“

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendro plano keitimo sprendiniuose atsižvelgiama į 2015-08-27 Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-232 patvirtinto *Dviračių transporto infrastruktūros plėtros Utenos miesto ir miesto plėtros teritorijoje bei jungčių su Leliūnų, Vyžuonų, Sudeikių, Daugailių, Tauragnų, Kuktiškių miesteliais ir Pakalnių kaimo centru specialiojo plano* (toliau – *Specialusis planas*) sprendinius. Jų pagrindu esamos dviračių turizmo trasos papildytos naujomis – *Specialiajame plane* suplanuotomis – trasomis. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendro plano keitimo sprendiniuose *Specialiuoju planu* suplanuotos trasos išskiriamos atskiru žymėjimu.

Dviračių turizmo trasų sankirtos su geležinkeliu turi būti įrengtos pagal galiojančius teisės aktus, prioritetą skiriant skirtingų lygių sankirtoms (taip pat žr. brėžinį „Gamtos, kultūros paveldo bei rekreacijos ir turizmo plėtojimas“).

Vandens turizmo trasos

Regioninė vandens turizmo trasa „Šventosios vandens kelias“ apima visą į Utenos rajono teritoriją patenkančios Šventosios atkarpą. Trasa sudaro galimybes susipažinti su Šventosios paupyje, slėnyje ir apyslėnyje esančiomis gamtos ir kultūros paveldo vertybėmis.

Vietinės reikšmės vandens turizmo trasa „Utenos rajono vandens keliai“ sudaro likusią Utenos rajono vandens turizmo sistemos dalį formuojamą maršrutų:

- Vyžuonos upės;
- Bukos (protakos tarp Utenykščio ir Baluošo);
- upės Aiseta.

Siekiant sukurti vieningą turizmo trasų sistemą, Utenos rajono esamų automobilių ir dviračių turizmo pagrindinių trasų tinklas bendrojo plano sprendiniuose buvo papildytas vietinės reikšmės trasomis – jungtimis tarp lankytinų objektų ir rekreacinio naudojimo zonų, tokiu būdu, keliant bendrą rajono rekreacinį potencialą.

Bendrojo plano grafinėje dalyje (brėžinyje Gamtos, kultūros paveldo bei rekreacijos ir turizmo plėtojimas M1:50000) vaizduojami rekreaciniai arealai su jiems nustatytais tvarkymo reglamentais, rekreacinio naudojimo zonos, rekreacijos ir turizmo aptarnavimo centrai, lankytini kultūros ir gamtiniai objektai, saugomos teritorijos, turizmo trasos, rekreacinės infrastruktūros objektai.

8.3. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai

Vystant rekreaciją ir turizmą Utenos rajone koncentruojamasi į rekreacinės infrastruktūros kūrimą ir modernizavimą. Taip pat akcentuojamas rajono lankytinų objektų populiarinimas pasitelkiant informacines technologijas.

Bendrojo plano sprendiniuose numatytos turizmo ir rekreacijos plėtros įgyvendinimo prioritetai ir priemonės:

- nuorodų į lankytinus objektus sistemos papildymas (pastatant trūkstantiems kelio ženklus, informacinius standus ir pan.);
- skaitmeninės nuorodų sistemos kūrimas (teminių skaitmeninių žemėlapių kūrimas ir talpinimas savivaldybės internetiniame tinklalapyje);
- Utenos rajono turizmo sistemos išvystymo galimybių studijos parengimas ir / ar rekreacijos ir turizmo teritorijų planavimo dokumentų rengimas su tikslu formuoti turistinių maršrutų, rekreacijos ir turizmo aptarnavimo objektų sistemą (rajoną esamų automobilių ir dviračių turizmo trasų tinklą papildant vietinės reikšmės trasomis);
- esamų rekreacinių teritorijų rekreacinės infrastruktūros elementų (suoliukų, pavėsinių, šiukšliadėžių, dviračių stovų) atnaujinimas ar įrengimas. Formuojant žemės sklypus ar rengiant teritorijų planavimo dokumentus naujoms rekreacinėms teritorijoms, privaloma numatyti visą rekreacijos užtikrinimui reikalingą infrastruktūrą.

9. SUSISIEKIMO INFRASTRUKTŪRA

Susisiekimo sistemos sprendiniai formuojami atsižvelgiant į planuojamą urbanistinę struktūrą, esamas ir prognozuojamas demografines ir ekonomines tendencijas bei nacionaliniu lygiu vystomą susisiekimo politiką. Dešimties metų laikotarpiu gyventojų skaičius Utenos rajone sumažėjo nuo 47.800 iki 37.600 gyventojų arba 21,3 %. Numatoma, kad ši tendencija tęsis ir toliau ir po 10 metų rajone liks apie 31.100 – 33.500 gyventojų. Gyventojų tankumas rajone yra labai mažas – vos 30,8 gyv./ km², o atmetus Utenos miestą, jis siekia vos 11,4 gyv./km². Toks tankumas yra itin nepalankus viešojo transporto sistemai planuoti.

Nepaisant to, kad gyventojų skaičius Utenos rajone smarkiai sumažėjo, transporto srantai išaugo. Tai lėmė kelios tendencijos: augantis automobilizacijos skaičius, didėjantis transporto priemonių panaudojimo intensyvumas ir mažėjantis keleivių pervežimas viešuoju transportu. Visos išvardintos tendencijos tikėtina, kad išliks ir ateinančių 10 metų laikotarpį, todėl susisiekimo sistema planuojama atsižvelgiant į jas. Kita svarbi tendencija į kurią atsižvelgiama planuojant susisiekimo sistemą yra senėjanti visuomenė. Ilgėjant žmonių gyvenimo trukmei vis daugiau gyventojų patiria judėjimo sunkumų, todėl jų tinkamam integravimui į visuomenę ir socialinių paslaugų suteikimui vis didesnis tampa poreikis viešojo transporto sistemą papildyti paratransporto paslaugomis.

Susisiekimo infrastruktūros vystymas ir tobulinimas yra būtinas sėkmingai rajono ekonominei, socialinei ir turizmo infrastruktūrai plėtoti, todėl šios infrastruktūros plėtra rajone turėtų būti viena iš prioritetinių. Svarbiausi Utenos rajono susisiekimo sistemos planavimo uždaviniai:

1. Mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą;
2. Užtikrinti visų eismo dalyvių saugų eismą;
3. Skatinti rajono gyventojus kuo dažniau naudotis darniais, aplinkai nekenkiančiais susisiekimo būdais;
4. Skatinti gyventojus dažniau naudotis dviračiais, suformuojant dviračių takų tinklą ir kitą reikalingą infrastruktūrą;
5. Pagerinti esamo kelių tinklo kokybę, užtikrinant Lietuvos regioninės politikos baltosios knygos darniai ir tvariai plėtrai 2017 – 2030 reikalavimus, saugų eismą bei minimalų poveikį aplinkai;
6. Gerinti viešojo transporto aptarnavimo lygį;
7. Suformuoti elektromobilių įkrovos prieigos vietų tinklą.

9.1. Kelių ir gatvių tinklas

Didžioji dauguma susisiekimo ryšių Utenos rajone yra realizuojami automobilių keliais, naudojantis asmeninėmis transporto priemonėmis. Kelių tinklas yra suformuotas, patogiai apjungiantis visas svarbiausias gyvenvietes. Utenos rajono susisiekimo ryšiai yra spinduliniai t. y. seniūnijų centrai ir kitos didesnės gyvenvietės turi stiprų susisiekimo poreikį su rajono centru - Utenos miestu ir daug mažesnę susisiekimo poreikį tarpusavyje t. y. su gretimų seniūnijų centrais ir kitomis didesnėmis gyvenvietėmis. Skaičiuojama, kad šis skirtumas siekia apie 10 kartų, t. y. jeigu transporto srautas tarp seniūnijos centro ir Utenos vidutiniškai siekia 800 aut./parą, tai transporto srautas tarp arčiausiai esančių seniūnijų centrų sudaro vos 80 aut./parą abiem kryptimis.

Tokia susisiekimo poreikių poliarizacija atitinka ne tik gyventojų skaičiaus išsidėstymą bet ir pagrindinius traukos objektus, pvz., net 21 iš 26 švietimo įstaigų yra Utenos mieste, visi didžiausi prekybos objektai taip pat koncentruoti Utenos mieste. Ši specifika verčia atitinkamais principais formuoti ir automobilių kelių tinklą, t. y. prioritetiniu uždaviniu tampa patogus susisiekimas su Utenos miestu. Šie principai sutampa ir su 2018 – 2020 metų Lietuvos automobilių kelių direkcijos vykdoma žvyrkelių asfaltavimo programa, pagal kurią asfaltuojami būtent spindulinius susisiekimo ryšius aptarnaujantys žvyrkeliai:

- Kelias Nr. 4910 „Utena – Pilveliai – Užpaliai“ (ruožas 0,850 – 6,518 km ir 7,978 – 13,982 km);
- Kelias Nr. 5310 „Dusetos – Užpaliai – Vyžuonos“ (ruožas 18,894 -20,400 km);
- Kelias Nr. 5930 „Tauragnai – Šeimatis – Daunoriai“ (ruožas 0,936 – 6,50 km).

Žvyrkelių dalis valstybinės reikšmės kelių tinkle 10 metų laikotarpiu sumažėjo nežymiai nuo 40,6 % iki 38,1 %, t. y. išlieka pakankamai didelis. Tačiau likusiuose žvyrkeliuose yra sąlyginai mažas eismo intensyvumas (nei viename ruože neviršija 200 aut./parą), todėl jų asfaltavimo ekonominio efektyvumo rodikliai yra žemi. Žvyrkelių asfaltavimą vykdo Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos, vadovaudamasi „Gyvenviečių teritorijose esančių asfaltuotųjų žvyrkelių atrankos metodika“ ir „Asfaltuotųjų valstybinės reikšmės rajoninių kelių ruožų tarp skirtingų kelio dangų („zebrų“) atrankos metodika“. Bendrojo plano sprendinių apimtyje siūlomi papildomi žvyrkelių asfaltavimo prioritetai, kompleksiskai vertinant urbanistinę ir susisiekimo sistemas bei rajone esančius lankytinus objektus. Šie prioritetai tėra rekomendacinio pobūdžio, tačiau gali būti teikiami Kelių direkcijai, sudarant sekančio periodo žvyrkelių asfaltavimo programą:

1. Kelias Nr. 3607 Rokiškis–Jūžintai–Užpaliai, ruožas nuo Kaniukų iki rajono ribos;
2. Kelias Nr. 4903 Utena–Pakalniai–Alanta–Videniškiai, ruožas nuo Pakalnių iki rajono ribos;
3. Kelias Nr. 4907 Jotaučiai–Minčia–Jakėnai, ruožas nuo Sirvydžių iki Juotaučių;
4. Kelias Nr. 4909 Tauragnai–Sirvydžiai–Daugailiai, ruožas nuo Tauragnų iki Juknėnų;
5. Kelias Nr. 4901 Utena–Sudeikiai–Alaušai–Dusetos, ruožas nuo Alaušų iki Bikūnų;
6. Kelias Nr. 4914 Pakalniai–Kvykliai, ruožas nuo Kvyklių iki Velbiškės
7. Kelias Nr. 4916 Tauragnai–Lamėstas, visas kelio ruožas.

2008 metų Utenos rajono bendrajame plane buvo numatyta padidinti krašto kelių Nr. 111 „Utena – Kaltanėnai – Švenčionys“ ir Nr. 118 „Kupiškis – Utena“ reikšmės iki magistralinių kelių, remiantis LR teritorijos bendrojo plano sprendiniais. Šiuo metu, vertinant Lietuvos gyvenviečių urbanistinius pokyčius, matoma, kad tokio poreikio nėra ir nebus planuojamu laikotarpiu, todėl šių sprendinių atsisakoma, paliekant esamas krašto kelių reikšmes. Pagal poreikį kelio reikšmės gali būti keičiamos nekeičiant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano koregavimo sprendinių teisės aktų nustatyta tvarka. Utenos miesto pietrytinio ir pietvakarinio aplinkkelio statyba galima tik atliktus techninį – ekonominį šių kelių statybos pagrindimą, tačiau bendrojo plano sprendiniuose paliekamos rezervuojamos teritorijos kelių trasose, kuriuose nebus leidžiama formuoti naujo užstatymo.

9.2. Transporto priemonių parkas ir jų aptarnavimo infrastruktūra

ES transporto baltoji knyga numato iki 2030 m. dvigubai sumažinti įprastiniu kuru varomų automobilių naudojimą miestuose; iki 2050 m. pasiekti, kad miestuose jų nebeliktų. Šio tikslo įgyvendinimui reikalinga sukurti viešųjų elektromobilių įkrovimo priegų tinklą ne tik Utenos mieste bet ir visame Utenos rajone.

Viešųjų elektromobilių įkrovimo priegų plėtrą numatoma vykdyti pagal „Elektromobilių įkrovimo planą Utenos rajono savivaldybėje“, patvirtintą Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-245. Šiame plane numatoma įrengti 18 elektromobilių įkrovimo priegų (visos jos Utenos miesto administracinėse ribose):

1. Aukštakalnio g. 5, Utena;
2. Aušros g. 78, Utena;
3. Aušros g. 49, Utena;
4. Maironio g. 6A, Utena;
5. A. Baranausko g. 7, Utena;
6. Donelaičio g. 38, Utena;
7. J. Basanavičiaus g. 6, Utena;
8. Utenio a. 4A, Utena;
9. Aušros g. 2, Utena;
10. Kudirkos g. 5, Utena;
11. Aukštaičių g. 3B, Utena;
12. Aukštaičių g. 5, Utena;
13. J. Basanavičiaus g. 127, Utena;
14. J. Basanavičiaus g. 122, Utena;
15. Pramonės g. 5, Utena;
16. Pramonės g. 4, Utena;

17. Pramonės g. 13, Utena;

18. Pramonės g. 12, Utena.

Siekiant tolygios elektromobilių įkrovos vietų plėtros, bendrojo plano sprendiniais numatomos papildomos 8 elektromobilių įkrovos vietos Utenos rajono seniūnijų centruose: Daugailiuose, Kuktiškėse, Leliūnuose, Saldutiškyje, Sudeikiuose, Tauragnuose, Užpaliuose ir Vyžuonose. Elektromobilių įkrovos vietų įgyvendinimo eiliškumas turi būti sudaromas, įvertinant elektromobilių transporto priemonių parko plėtrą bei atsižvelgiant į gyventojų prašymus.

Degalinės (visų kuro rūšių) gali būti numatomos teritorijose, kuriose galimos komercinės paskirties objektų teritorijos, nesudarant: neigiamo poveikio ir/ar bendro neigiamo poveikio su kita vykdoma ūkine veikla gyventojams ir visuomenės sveikatai, įskaitant neigiamą poveikį gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai dėl fizinės, cheminės, biologinės taršos ir kvapų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektams ir kitoms vertybėms.

9.3. Viešasis transportas

Išlaikyti konkurencingą viešojo transporto sistemą Utenos rajone nepavyko. Mažėjantis gyventojų skaičius, augantis automobilizacijos lygis ir gyventojų perkamoji galia lėmė, kad 10 metų laikotarpiu viešuoju transportu perveržtų keleivių skaičius sumažėjo 3,6 karto. Naujai reformuoti ir atkurti tokią viešojo transporto sistemą, kuri pajėgtų lygiavertiškai konkuruoti su privačiu automobilių transportu yra nerealu dėl labai mažo gyventojų tankumo bei gyvenviečių dispersinio išsidėstymo rajono teritorijoje. Dėl šios priežasties susisiekimo automobilių transportu kelionės trukmė „nuo durų iki durų“ yra daug mažesnė nei viešuoju transportu ir taip išliks ir planuojamu laikotarpiu.

Rajoninio susisiekimo viešojo transporto strategiją siūlomą plėtoti orientuojantis į socialines paslaugas riboto mobilumo gyventojams: vaikams, pensininkams bei žmonėms su specialiaisiais poreikiais. Šis transportas turi būti dotuojamas, nes užtikrinti jo pelningą funkcionavimą prie esamo gyvenviečių tankumo ir dispersijos nėra galimybių. Siūloma atlikti gyventojų apklausas sudarant tokio transporto eismo tvarkaraščius ir grafikus, o kelius, reikalingus jų eismui, įtraukti į prioritetinį asfaltuojamų kelių sąrašą. Svarbiausi reikalavimai išdėstyti viešojo transporto paslaugoms yra pateikti „Lietuvos regioninės politikos baltojoje knygoje darniai ir tvariai plėtrai 2017 – 2030“: *„bendrojo lavinimo, neformaliojo švietimo, gydytojų specialistų paslaugos, dienos centruose teikiamos socialinės paslaugos, sportavimo, kultūros ir laisvalaikio renginių vietos turi būti lengvai pasiekiamos viešuoju transportu arba užtikrinama pavežėjimo paslauga“*.

Utenos rajono savivaldybė turi nuspręsti koku būdu organizuoti šių paslaugų teikimą: formuoti reguliarųjį viešojo transporto tinklą, teikti pritaikomąsias viešojo transporto paslaugas (angl. demand responsive transport) ar sukurti mišrią viešojo transporto sistemą. Pritaikomųjų viešojo transporto paslaugų sistema turėtų apimti paslaugas žmonėms su judėjimo apribojimais (neįgalieji, senyvo amžiaus gyventojai ir pan.) vad. paratransportas, o ją papildytų moksleivių pavežėjimo paslauga. Bet koku atveju, šių sprendinių įgyvendinimui, reikalinga atlikti papildomą viešojo transporto išvystymo galimybių studiją ir parinkti optimalų sprendimą Utenos rajonui.

9.4. Dviračių takų tinklas

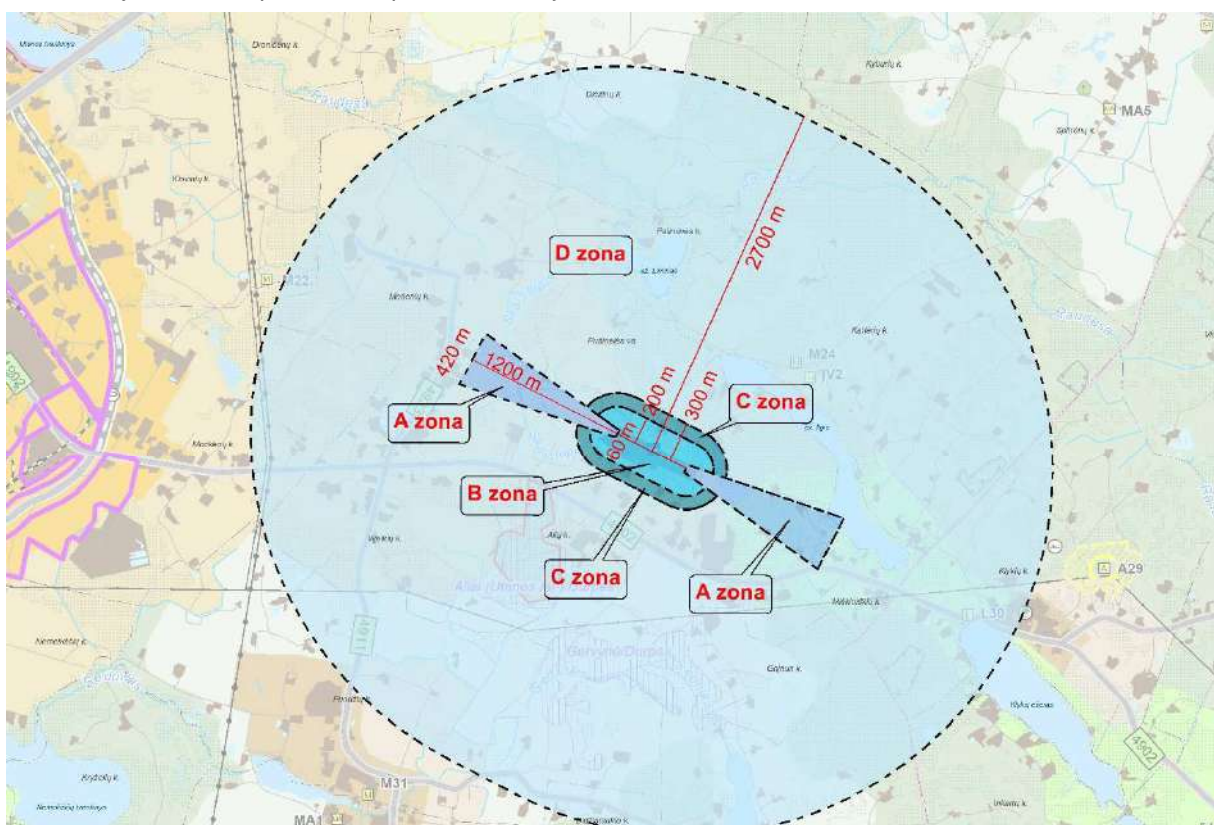
Dviračių takų tinklo sprendiniai numatomi, vadovaujantis 2015 m. rugpjūčio 27 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-232 patvirtinu „Dviračių transporto infrastruktūros plėtros Utenos miesto ir miesto plėtros teritorijoje bei jungčių su Leliūnų, Vyžuonų, Sudeikių, Daugailių, Tauragnų, Kuktiškių miesteliais ir Pakalnių kaimo centru specialiuoju planu“. Vadovaujantis šio plano sprendiniais, Utenos rajono savivaldybėje formuojamas spindulinis dviračių takų tinklas, užtikrinantis svarbiausių Utenos rajono gyvenviečių susisiekimą su Utenos miestu, kartu integruojant, Utenos miesto bendroju planu, suplanuotą dviračių tinklą. Specialiajame plane numatomas dviračių takų tinklas susideda iš tarptautinės Eurovelo 11 (Nordkapas – Atėnai), 6 regioninių trasų, 32 rajoninių ir 45 vietinių trasų. Bendras visų trasų ilgis – 196 km. Suplanuotas dviračių takų tinklas yra pakankamas pagrindiniams dviratinių poreikiams patenkinti. Likusiuose Utenos rajono keliuose yra pernelyg mažas susisiekimo poreikis ir motorizuoto transporto eismo intensyvumas, kad būtų tikslinga kurti papildomą

infrastruktūrą dviratininkams. Šiuose keliuose galimas dviratininkų eismas bendrame sraute, reikalui esant, pritaikant eismo saugumo ir greičio valdymo priemones.

9.5. Kita susisiekimo infrastruktūra

Geležinkelių linijoje Švenčionėliai – Utena ir toliau numatomas tik krovininio transporto eismas, aptarnaujantis Utenos miesto pramonės rajoną. Keleivių vežimo poreikio šiai dienai nėra, AB „Lietuvos geležinkeliai“ atnaujinti keleivių vežimų šia atkarpa neplanuoja. Tačiau vertinant geležinkelio transporto (ypač elektrifikuoto) potencialą susisiekimo sistemoje, tolimesnėje perspektyvoje poreikiai keleivių vežimo turėtų būti peržiūrėti ir pagal poreikį plėtojami. Jei atsirastų poreikis naujiems susikirtimams su geležinkeliu, juos planuoti dviejų lygių (išskyrus atvejus, kai AB „Lietuvos geležinkeliai“ numato kitaip). Lietuvos Respublikos bendrajame plane numatytos naujos geležinkelio linijos Utena – Anykščiai – Subačius, kuri apjungtų esamas geležinkelio linijas Švenčionėliai – Utena ir Panevėžys – Obeliai – Daugpilis, vystyti neplanuojama, tačiau, pasikeitus poreikiams, šis sprendinys gali būti detalizuojamas kituose teritorijų planavimo dokumentuose.

Aviacija Utenos rajone taip pat nėra išplėtotą. Rajone yra vienintelis Utenos 1A kategorijos civilinis aerodromas, priklausantis Utenos apskrities aeroklubui. Kilimo – tūpimo tako parametras 570x40 m, danga – grunto. Artimiausi tarptautiniai oro uostai yra Vilniuje ir Kaune, kuriuos patogų pasiekti magistraliniais A6 ir A14 keliais. Utenos aerodromą numatoma panaudoti sportinės aviacijos ir aviacinio turizmo tikslais.

Sutartiniai žymėjimai

- Aerodromo apsaugos zona A / draudžiama statyti ir (ar) rekonstruoti statinius ir įrengti įrenginius, nepriklausomai nuo jų aukščio
- Aerodromo apsaugos zona B / draudžiama statyti ir (ar) rekonstruoti statinius ir įrengti įrenginius, nepriklausomai nuo jų aukščio
- Aerodromo apsaugos zona C / draudžiama statyti ir (ar) rekonstruoti statinius ir įrengti įrenginius, kurių aukštis aerodromo žemiausio KTT slenksčio altitudės atžvilgiu yra 20 metrų ir didesnis
- Aerodromo apsaugos zona D / draudžiama statyti ir (ar) rekonstruoti statinius ir įrengti įrenginius, kurių aukštis aerodromo žemiausio KTT slenksčio altitudės atžvilgiu yra 45 metrai ir didesnis

9.1. pav. Utenos aerodromo apsaugos zonų ir statinių aukščių ribojimo schema

PASTABA: apribojimai taikomi vadovaujantis Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymu. Tuo atveju, jei pakeičiamos minėto įstatymo nuostatos, jos taikomos nekeičiant šio bendrojo plano.

9.6. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendinių įgyvendinimo prioritetai apima tiek fizinės infrastruktūros atsiradimą, tiek naujų planų parengimą. Pirmieji prioritetai skirti žvyrkelių asfaltavimui, nes jau sudaryti konkretūs planai ir numatyti finansiniai resursai šių darbų realizavimui. Po jų seka dviračių infrastruktūros išvystymas, kuri yra bene mažiausiai išplėta Utenos rajone. Nutiesus svarbiausių gyvenviečių jungtis su Utenos miestu bei realizavus pagrindines trasas Utenos mieste, būtų sudarytos sąlygos dviračių naudojimo proveržiui, bei pagerintos eismo saugumo sąlygos. Toliau skiriamas prioritetas elektromobilių įkrovimo prieigų įrengimui bei viešojo transporto išvystymo plano parengimui.

Sprendinių įgyvendinimo prioritetai neapima Utenos miesto darnaus judumo plano sprendinių, nes šiame plane numatyti konkretūs sprendinių įgyvendinimo laikotarpiai, reikalingas lėšų dydis, bei galimi finansavimo šaltiniai. Šio plano sprendiniai turi būti įgyvendinami nepriklausomai nuo Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendinių.

Sprendinių įgyvendinimo prioritetai:

1. Išasfaltuoti kelią Nr. 4910 „Utena – Pilveliai – Užpaliai“ (ruožas 0,850 – 6,518 km ir 7,978 – 13,982 km);
2. Išasfaltuoti kelią Nr. 5310 „Dusetos – Užpaliai – Vyžuonos“ (ruožas 18,894 -20,400 km);
3. Išasfaltuoti kelią Nr. 5930 „Tauragnai – Šeimatis – Daunoriai“ (ruožas 0,936 – 6,50 km).
4. Kartu su Lietuvos automobilių kelių direkcija sudaryti asfaltuotųjų kelių sąrašą po 2020 m (rekomenduojami asfaltuoti keliai pateikiami 9.1. skyriuje);
5. Įrengti „Dviračių transporto infrastruktūros plėtros Utenos miesto ir miesto plėtros teritorijoje bei jungčių su Leliūnų, Vyžuonų, Sudeikių, Daugailių, Tauragnų, Kuktiškių miesteliais ir Pakalnių kaimo centru specialiajame plane“ numatytas I-oje prioriteto trasas (viso 85,4 km);
6. Įgyvendinti elektromobilių įkrovimo prieigų planą Utenos rajono savivaldybėje (viso 18 vietų);
7. Parengti viešojo transporto išvystymo planą, kartu su išsamiais keleivių srautų tyrimais.

10. INŽINERINĖ INFRASTRUKTŪRA

10.1. Vandens tiekimas

Utenos rajono savivaldybėje viešasis geriamojo vandens tiekėjas ir buitinių nuotekų tvarkytojas yra UAB „Utenos vandenys“. UAB „Utenos vandenys“ Utenos rajone eksploatuoja 31 vandenvietę (2019 m Antalgės ir Jasonių kaimai buvo prijungti prie Utenos vandens tiekimo infrastruktūros), 67 gręžinių, 29 vandens nugeležinimo įrenginius, 339,6 km vandentiekio tinklų.

Geriamas požeminis vanduo tiekiamas: Utenos mieste ir Joneliškių, Klovinų, Mockėnų, Nemeikščių, Vyžuonėlių priemiečiuose; Daugailių, Kuktiškių, Leliūnų, Saldutiškio, Sudeikių, Tauragnų, Užpalių, Vyžuonų miesteliuose; Antandrajos, Juknėnų, Radeikių, Ažugirių, Ažuolijos, Pakalnių, Velbiškių, Kaimynų, Kaniūkų, Kirdeikių, Sirutėnų, Klylių ir Vlkablauzdės, Sėlės, Biliakiemio, Jotaučių, Medenių, Pačkėnų, Vaikutėnų, Vilučių, Plaušų, Šiaudinių kaimuose. Geriamojo vandens nugeležinimo įrenginiai veikia: Utenos mieste; Daugailių, Kuktiškių, Leliūnų, Saldutiškio, Sudeikių, Tauragnų, Užpalių miesteliuose; Antandrajos, Ažugirių, Ažuolijos, Biliakiemio, Jotaučių, Juknėnų, Kaimynų, Kaniūkų, Kirdeikių, Pačkėnų, Pakalnių, Plaušų, Radeikių, Sėles, Sirutėnų, Šiaudinių, Šiaudinių Senojo kaimo gatvės, Vaikutėnų, Velbiškių ir Vilučių ir Medenių kaimuose.

2013 – 2017 m. laikotarpyje UAB „UTENOS VANDENYS“ vykdė sparčią vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtrą Utenos rajone. Per šį laikotarpį buvo nutiesta virš 55 km vandentiekio tinklų (kas sudaro net 24,9 proc. vandentiekio pasiekiamumo didėjimą Utenos rajone per penkis metus) ir apie 30 km nuotekų tinklų (kas sudaro 8,8 proc. nuotekų pasiekiamumo didėjimą Utenos rajone per penkis metus). Tikslinga ir toliau vykdyti vandentiekio ir nuotekų pasiekiamumo didinimo programą.

Vadovaujantis *Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo* nuostatomis, Utenos rajono savivaldybė, turi siekti, kad pagal geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus visi savivaldybės gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį ir nuotekų tvarkymo paslaugas arba turėtų galimybę individualiai apsirūpinti geriamuoju vandeniu ir (arba) individualiai tvarkyti nuotekas.

Siekiant įgyvendinti *Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo reikalavimą*, kad pagal geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus visi savivaldybės gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį, turi būti plečiami esami vandentiekio tinklai ir įrengiamos naujos modernios vandens tiekimo sistemos.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo vandens tiekimo sprendiniai suformuoti atitinkant šių galiojančių infrastruktūros specialiųjų planų sprendinius:

- *Utenos rajono savivaldybės vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialusis planas* (patvirtintas Utenos rajono savivaldybės tarybos 2011 m. rugsėjo 29 d.);
- *Utenos rajono vandenviečių sanitarinių apsaugos zonų (SAZ) specialusis planas* (patvirtintas Utenos rajono savivaldybės tarybos 2013 m. sausio 25 d).

Įsigaliojus minėtus specialiuosius planus keičiantiems teritorijų planavimo dokumentams, būtina vadovautis naujausių galiojančių dokumentų sprendiniais. Inžinerinių tinklų ir vandens tiekimo infrastruktūros apsaugos zonų bei sanitarinės apsaugos zonų (SAZ) apribojimai yra taikomi galiojančių teisės aktų nustatyta tvarka.

Šio bendrojo plano vandens tiekimo sprendiniai gali būti tikslinami rengiant kitus teritorijų planavimo dokumentus, detaliau nagrinėjant vandens tiekimo sistemos klausimus.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane numatoma:

- vystyti vandentiekio sistemą Utenos rajono viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose;

- gerinti tiekiamo vandens kokybę bei mažinti tiekimo nuostolius, pagal poreikį renovuojant esamus vandentiekio tinklus Utenos rajono teritorijose;
- modernizuoti vandenvietes, statant vandens gerinimo įrenginius ir diegiant pažangias technologijas;
- išlaikyti esamas vandenvietes ir vandens gerinimo įrenginius gerame techniniame stovyje;
- užtikrinti, kad pagal poreikį naujos Utenos rajono vandenvietės bus įrengiamos vadovaujantis galiojančių teisės aktų reikalavimais, nustatant ir įregistruojant vandenviečių apsaugines sanitarines zonas, kuriose ribojama ūkinė veikla;
- užtikrinti, kad visas tiekiamas vanduo atitiktų galiojančios higienos normos reikalavimus (HN24:2017 „Geriamo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“);
- vykdyti tolesnį eksploatuojamų požeminių vandenių monitoringą;
- vykdyti naudojamų šulinių vandens kokybės stebėseną, išsiaiškinant zonas su užterštu gruntiniu vandeniu ir jose įrengiant vandens tiekimo sistemas iš gilesnių sluoksnių.

UAB „Utenos vandenys“ strateginiame 2016 - 2020 metų plane pateikiami šiame laikotarpyje numatomi įgyvendinti tinklų plėtros ir vandens tiekimo infrastruktūros modernizavimo darbai. Vadovaujantis šiuo strateginiu planu, penkių metų laikotarpyje (2016 – 2020), Utenos rajono teritorijoje suplanuota pakloti apie 20 km naujų vandentiekio tinklų, bei įrengti vandens gerinimo įrenginius Medenių k. Numatytų darbų apimtys detalizuojamos 10.1.1. lentelėje.

10.1.1. lentelė. Vandentiekio plėtros darbai iki 2020 m.

Darbų įgyvendinimo teritorija	Darbų apimtys (tinklų ilgis)/ numatomas pajėgumas	Įgyvendinimo terminas
Planuojama vandentiekio tinklų plėtra Utenos rajone		
Utenos miesto priemiesčiai (Jasonių sodai) ir Jasonių k. (II etapais)	~ 11 km (I etapu) ~ 2,37 km (II etapu)	2020
Pačkėnų k.	4,37 km	2020
Leliūnų mstl.	0,42 km	2021
Saldutiškio mstl.	0,74 km	2021
Renovuojami vandentiekio tinklai		
Utenos miestas	~15 km (vandentiekio ir nuotekų)	2020-2021
Modernizuojami įrengimai		
Vandens gerinimo įrenginių įrengimas Medenių k.	~ 5 m ³ /h	2020

Duomenų šaltinis: UAB „Utenos vandenys“ strateginis 2016 - 2020 metų planas

Šie vandentiekio infrastruktūros plėtros darbai yra vykdomi sklandžiai – iki 2020 m. numatyti darbai jau įgyvendinti.

10.2. Nuotekų tvarkymas

Buitinių nuotekų tvarkymas

Utenos rajono savivaldybėje buitinių nuotekų tvarkymą organizuoja UAB „Utenos vandenys“. UAB „Utenos vandenys“ eksploatuoja 11 nuotekų valymo įrenginių, 75 nuotekų siurbines, 223,2 km nuotekų tinklų.

Bendras nuotekų valyklų pajėgumas 18903 m³/parą. Nuotekos valyklos Utenos rajone veikia: Utenos mieste; Leliūnų, Saldutiškio, Sudeikių, Tauragnų, Užpalių ir Vyžuonų miesteliuose; Ažuolijos, Kirdeikių, Pačkėnų ir Šiaudinių kaimuose.

2013 – 2017 m. laikotarpyje UAB „UTENOS VANDENYS“ vykdė sparčią nuotekų tinklų plėtrą Utenos rajone: t. y. per šį laikotarpį buvo nutiesta apie 30 km nuotekų tinklų, kas sudaro 8,8 proc. nuotekų pasiekiamumo didėjimą Utenos rajone per penkis metus.

Vadovaujantis *Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo* nuostatomis, Utenos rajono savivaldybė, turi siekti, kad pagal geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus visi savivaldybės gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį ir nuotekų tvarkymo paslaugas arba turėtų galimybę individualiai apsirūpinti geriamuoju vandeniu ir (arba) individualiai tvarkyti nuotekas.

Siekiant įgyvendinti *Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo reikalavimą*, kad pagal geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus visi savivaldybės gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkančias nuotekų tvarkymo paslaugas, turi būti plečiami esami nuotekų tinklai ir įrengiamos naujos modernios nuotekų šalinimo sistemos.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo nuotekų tvarkymo sprendiniai suformuoti atitinkant šių galiojančių infrastruktūros specialiųjų planų sprendinius:

- *Utenos rajono savivaldybės vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialusis planas* (patvirtintas Utenos rajono savivaldybės tarybos 2011 m. rugsėjo 29 d.);
- *Utenos rajono vandenviečių sanitarinių apsaugos zonų (SAZ) specialusis planas* (patvirtintas Utenos rajono savivaldybės tarybos 2013 m. sausio 25 d).

Įsigaliojus minėtus specialiuosius planus keičiantiems teritorijų planavimo dokumentams, būtina vadovautis naujausių galiojančių dokumentų sprendiniais. Buitinių nuotekų infrastruktūros apsaugos zonų apribojimais yra taikomi galiojančių teisės aktų nustatyta tvarka.

Šio bendrojo plano buitinių nuotekų tvarkymo sprendiniai gali būti tikslinami rengiant kitus teritorijų planavimo dokumentus, detaliau nagrinėjant buitinių nuotekų tvarkymo sistemos klausimus.

UAB „Utenos vandenys“ *strateginiame 2016 - 2020 metų plane* pateikiami šiame laikotarpyje numatomi įgyvendinti tinklų plėtros ir nuotekų valymo infrastruktūros modernizavimo darbai. Vadovaujantis šiuo strateginiu planu, penkių metų laikotarpyje (2016 - 2020), Utenos rajono teritorijoje suplanuota pakloti virš 34 km naujų nuotekų tinklų, įrengti naują nuotekų valyklą Pačkėnuose, o Leliūnų k. ir Saldutiškio k. įvykdyti nuotekų valyklų rekonstrukcijas, padidinant našumą ir įdiegiant pažangias technologijas. Numatomų darbų apimtys detalizuojamos 10.2.1. lentelėje.

10.2.1. lentelė. Nuotekų tinklų plėtros darbai iki 2020 m.

Darbų įgyvendinimo teritorija	Darbų apimtys (tinklų ilgis)/ numatomas pajėgumas	Įgyvendinimo terminas
Planuojama nuotekų tinklų plėtra Utenos rajone		
Utenos miesto priemiesčiai (Jasonių sodai) ir Jasonių k.	~ 13 km (I etapu) ~ 2,39 km (II etapu)	2020
Pačkėnų k.	4,99 km	2020
Antalgės k.	~ 5,2 km	2020
Leliūnų mstl.	1,78 km	2021
Saldutiškio mstl.	1,98 km	2021
Renovuojami nuotekų tinklai		
Utenos miestas	~15 km (vandentiekio ir nuotekų)	2020-2021
Modernizuojami įrenginiai		
Nauja nuotekų valykla Pačkėnuose	40 m ³ /d	2020

Leliūnų k. nuotekų valyklos rekonstrukcija, padidinant našumą ir įdiegiant pažangias technologijas.	40 m ³ /d	2021
Saldutiškio k. nuotekų valyklos rekonstrukcija, padidinant našumą ir įdiegiant pažangias technologijas.	30 m ³ /d	2021
Dumblo džiovinimo deginimo įrenginių pastatymas Utenos miesto nuotekų valykloje, kartu išplečiant esamą dumblo pūdymo ūkį ir panaudoti visą nuotekų valykloje susidarantį dumblą.		2023

Duomenų šaltinis: UAB „Utenos vandenys“ strateginis 2016 - 2020 metų planas

Šie buitinių nuotekų infrastruktūros plėtros darbai yra vykdomi sklandžiai – iki 2020 m. numatyti darbai jau įgyvendinti.

Paviršinių nuotekų tvarkymas

Vadovaujantis 2015 m. lapkričio 26 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-316, Utenos rajono teritorijos paviršinių nuotekų tvarkytojas yra UAB „Utenos komunalininkas“. Vadovaujantis Utenos rajono savivaldybės ir UAB „Utenos komunalininkas“ pateikiama informacija, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra išplėta tik Utenos mieste. Utenos mieste yra 55,7 km paviršinių nuotekų tinklų, 3 nuotekų valyklos ir 1 naftos gaudyklė. Paviršinės nuotekos surenkamos iš 28 (iš 8 dalinai) miesto gatvių ir 4 gyvenamųjų namų kvartalų. UAB „Utenos komunalininkas“ šiuo metu eksploatuoja 28 lietaus (paviršinių) nuotekų išleistuvų, per kuriuos į Šventosios baseiną (per melioracijos griovius, up. Krašuoną, up. Viešą, up. Vyžuoną, up. Utenėlę, up. Rašę, ež. Vyžuonaitį) per dieną patenka apie 2128,06 m³ paviršinių nuotekų. Vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, paviršinių nuotekų tvarkytojas privalo užtikrinti, kad į paviršinius vandenį būtų išleidžiamos iki leistinų normų išvalytos paviršinės nuotekos.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane numatoma:

- žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentų rengimo metu, viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose skatinti naujų vartotojų jungimąsi prie centralizuotų buitinių nuotekų tinklų;
- Utenos priemiesčių teritorijas prijungti prie buitinių nuotekų valymo tinklų;
- įgyvendinant ES „Miestų nuotekų valymo direktyvos“ 91/271/EEC reikalavimus, modernizuoti esamus nuotekų valymo įrenginius pritaikant naujesnes technologijas;
- išlaikyti esamus buitinių nuotekų valymo įrenginius gerame techniniame stovyje;
- pastatyti dumblo džiovinimo deginimo įrenginius;
- kaimuose detalizavus poreikį, įrengti bendras buitinių nuotekų surinkimo sistemas su bendrais nuotekų valymo įrenginiais;
- vykdyti gyventojų neprisijungusių prie centralizuotų tinklų nuotekų išvežimo apskaitą;
- už paviršinių nuotekų tvarkymą atsakingoms institucijoms būtina vykdyti išleidžiamų į paviršinius vandenį nuotekų kontrolę.

10.3. Atliekų šalinimas

Utenos rajono savivaldybėje labai gerų rezultatų pasiekta atliekų tvarkymo srityje. Vadovaujantis Aplinkos apsaugos agentūros prie Aplinkos ministerijos pateiktais duomenimis, įgyvendinant Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano tikslą - komunalinių atliekų perdirbimas ar kitoks panaudojimas per 5-į paskutinius metus (2013 – 2017 m.) komunalinių atliekų perdirbimas ir kitoks panaudojimas išaugo net 31 proc. ir 2017 m. iš visų surinktų atliekų tik 26 proc. liko neperdirbta.

Komunalinių atliekų tvarkytojas Utenos rajono teritorijoje yra UAB „Utenos komunalininkas“. Utenoje veikia UAB "Utenos regioninis atliekų tvarkymo centras" (J. Basanavičiaus g. 59, LT-28241 Utena) o Utenos rajone - Utenos regioninis nepavojingų atliekų sąvartynas (Sąvartyno g. 5, Mockėnų km., Utenos sen., Utenos r.). Utenos rajono teritorijoje veikia dvi didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės (toliau – DGASA) Rašės g. 4, LT – 28197, Utenoje ir Mockėnų k., Utenos sen., Utenos r. Iš komunalinių atliekų turėtojų atliekų surinkėjų surinktos mišrios komunalinės atliekos šalinamos tik regioniniame Mockėnų sąvartyne.

Papildomas priemonės Utenos rajono atliekų surinkimo sistemoje diegia VšĮ „Elektronikos gamintojų ir importuotojų organizacija“, kuri su UAB „Atliekų tvarkymo centras“ bei UAB „EMP recycling“ pagalba gyventojams teikia papildomą paslaugą - nebenaudojamos elektros ir elektroninės įrangos, kurioje yra pavojingų sudedamųjų dalių surinkimą. Taip pat, asociacijos „EEPA“ iniciatyva, UAB „EMP recycling“, UAB „Žalvaris“, UAB „Kuusakoski“, UAB „Karavanas LT“ ir UAB „Baltijos perdirbimas“ iš Utenos rajono gyventojų yra surenkamos elektros ir elektroninės įrangos ir baterijų bei akumuliatorių atliekos. O VšĮ „Žaliasis taškas“ organizuojama UAB „Ekobazė“ vykdo: metalinių, popieriaus ir kartono, plastikinių, stiklo, medinių, kombinuotų ir kitokių pakuočių atliekų surinkimą.

Vadovaujantis *Utenos regiono atliekų tvarkymo planu 2014 – 2020 m.*, numatoma, kad 2014 – 2020 m. laikotarpiu Utenos regione bus baigta kurti ir pradėta eksploatuoti jau suplanuota regioninė komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūra – mechaninio rūšiavimo ir biologinio apdorojimo įrenginiai. Toliau bus eksploatuojamos didelių gabaritų ir pavojingų atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikštelės, kompostavimo aikštelės, veiklą tęs Utenos regioninis nepavojingų atliekų sąvartynas, bus vykdoma uždarytų sąvartynų priežiūra.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane numatoma:

- plėtoti komunalinių atliekų sraute esančių popieriaus ir kartono, metalų, plastikų ir stiklo atliekų atskiro surinkimo (rūšiavimo) sistemą;
- plėtoti buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo sistemą;
- skatinti antrinių žaliavų atskyrimą susidarymo šaltinyje (pirminio rūšiavimo būdu);
- užtikrinti pavojingųjų atliekų surinkimą didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelėse;
- biodegraduojančias (žaliąsias) atliekas atskirti nuo bendro komunalinių atliekų srauto ir eksploatuoti žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles;
- įdiegti naują komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūrą - mechaninio rūšiavimo ir biologinio apdorojimo įrenginius;
- eksploatuoti regioninį sąvartyną;
- vykdyti šalinamų atliekų, sąvartynų ir aikštelių monitoringą.

Bendrojo plano grafinėje dalyje yra vaizduojamas Utenos regioninis nepavojingų atliekų sąvartynas, regioninio sąvartyno sanitarinė apsaugos zona ir didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės. Konteinerinių aikštelių, skirtų atliekų rūšiavimui, vietos bendrojo plano sprendiniuose nėra nurodomos. Šių objektų tikslus poreikis ir vieta turi būti nustatoma rengiant specialiuosius ir detaliuosius planus.

10.4. Dujų tiekimas

Dujų tiekimu Utenos rajone, kaip ir visoje Lietuvoje, užsiima AB „Energijos skirstymo operatorius“. Magistralinio dujotiekio trasa Utenos rajone eina Leliūnų seniūnijoje pro Labeikių, Liveikių, Aukštagerių, Aleksiejūškio, Mirkėnų, Medinių, Narkūnų, Liaumuškių, Joneliškių, Pakalniškių kaimus iki dujų skirstymo stoties, esančios Šabaldauskų kaime (Utenos sen.), nuo kurios plėtojamas skirstomasis vamzdynas aprūpina vartotojus.

Didžiausias Utenos dujų vartotojas yra UAB „Utenos šilumos tinklai“, teikiantis centralizuoto šilumos tiekimo paslaugas. Nemaža suvartojamų dujų dalis tenka Utenos pramonei. Individualios katilinės ir gyvenami namai Utenoje prijungti prie mažo slėgio (3 bar) dujų tinklų, į kurias dujos patenka iš dujų reguliavimo punktų (DRP).

Gamtinių dujų perdavimo ir paskirstymo tinklų plėtra turi būti vykdoma į urbanizuotas teritorijas, įvertinus ekonominį pagrįstumą t.y. projektuojami ir klojami, įvertinus gamtinių dujų vartotojų skaičių ir jų perspektyvinius poreikius ir atsiperkamumą.

Bendrojo plano grafinėje dalyje vaizduojamas esamas magistralinis dujotiekis, dujų skirstymo stotis ir dujų reguliavimo punktai. Vaizduojama esama magistralinio dujotiekio apsaugos zona bei magistralinių dujotiekių vietovės klasės teritorijos, kuriose ribojama gyvenamųjų pastatų statyba. Skirstomojo dujotiekio plėtra bendrojo plano sprendiniuose - neteikiama. Ji turi būti nustatoma pagal realius vartotojų poreikius specialiaisiais ir detaliesiais planais.

10.5. Centralizuotas šilumos tiekimas

Centralizuoto šilumos tiekimo sistema yra išvystyta tik Utenos mieste, kur pagrindinis šilumos tiekėjas yra UAB „Utenos šilumos tinklai“. Bendrovė gamina ir tiekia šilumos energiją Utenos miesto gyventojams, pramonės įmonėms bei įstaigoms. Pagrindinės bendrovės veiklos yra garo ir karšto vandens gamyba bei tiekimas. Utenos mieste įrengtos 6 katilinės: Utenos rajoninė katilinė (toliau – Utenos RK) – pagrindinis šilumos tiekėjas mieste ir penkios automatizuotos gamtinėmis dujomis pritaikytos kūrentis dujinės katilinės (iš jų šiuo metu eksploatuojama viena, kitos užkonservuotos).

Didžioji dalis šilumos energijos pagaminama Utenos RK, kurioje eksploatuojama 11 šilumos gamybos įrenginių (garo ir vandens šildymo katilų), kurių bendra instaliuota galia yra 116,2 MW. Iš 11 Utenos RK eksploatuojamų katilų, 5 katilai (3 garo katilai ir 2 vandens šildymo katilai) kūrenami biokuru, kurių bendra galia 43,2 MW. Šilumos ir elektros energijos gamybai Utenos RK naudojamos trys kuro rūšys: biokuras, gamtinės dujos ir mazutas. Kaip pagrindinis kuras katilinėje naudojamas biokuras ir gamtinės dujos, rezervinis - mazutas. Pagal 2019 m. duomenis Utenos RK energijos gamybai sunaudoto kuro balanse biokuras sudarė 98,5 % ir tik apie 1,5 % - iškastinis kuras. Per paskutinius 5 metus iš Utenos RK į miesto šilumos tinklus patiektas šilumos kiekis svyravo nuo 157,8 tūkst. MWh iki 139,4 tūkst. MWh per metus.

UAB „Utenos šilumos tinklai“ Utenos mieste eksploatuoja apie 50 km 25-600 mm skersmens miesto šilumos tiekimo trasų, kurios įrengtos požeminiuose kanaluose. Naujos trasos yra antžeminės ar įrengtos bekanaliu būdu. Iki 2019 m. pabaigos, atliekant šilumos tiekimo tinklų rekonstrukcijas, buvo atnaujinta apie 53 proc. miesto šilumos tinklų, panaudojant pramoniniu būdu izoliuotus vamzdžius. Prie centralizuotų miesto šilumos tiekimo tinklų prijungti 493 vartotojų pastatai. Didžiąją dalį šilumos vartotojų sudaro daugiabučiai gyvenamieji namai (312) bei verslo, visuomeninės ir kitos paskirties pastatai (127), o likusiąją dalį (54) sudaro 1-2 būtų individualūs namai. Daugiausiai (apie 58 proc.) šilumos energijos Utenos mieste suvartoja gyvenamasis sektorius, pramonei tenka apie 20 proc., o likusieji – verslo, visuomeninės paskirties ir kitos paskirties pastatams.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane numatoma:

- pagal poreikį modernizuoti šilumos gavybos sistemą;
- pagal poreikį renovuoti šilumines trasas;
- mažinti šilumos nuostolius, vykdant daugiabučių ir visuomeninių pastatų renovacijas;
- skatinti naudoti alternatyvius ir atsinaujinančius energijos šaltinius.

Bendrojo plano grafinėje dalyje vaizduojama esama katilinė (Utenos mieste). Utenos rajono gyvenamosiose vietovėse, nesant daugiaaukščių pastatų statybos, šilumos tinklų tiesimas – netikslingas. Šilumos tinklų plėtra, pagal poreikį, turi būti nustatoma rengiant specialiuosius ir detaliuosius planus, atlikus reikiamus geologinius tyrimus.

10.6. Elektros energijos teikimas

Utenos rajonas įeina į bendrą Lietuvos elektros energijos tiekimo tinklą. Pagrindiniai elektros energijos gamintojai šiam momentui yra Ignalinos AE. Kartu su kitomis elektrinėmis ir Kruonio HAE sudaryta bendra elektros energijos tiekimo sistema aprūpina ir Utenos rajoną. Utenos rajono savivaldybei elektros energiją tiekia AB „Energijos skirstymo operatorius“.

Esamos 330 kV oro linijos Utenos rajone kerta Daugailių, Utenos, Sudeikių, Vyžuonų, Leliūnų, Kuktiškių seniūnijas. 330 kV transformatorinė pastotė yra Sirutėnų k.

Esamos 110 kV oro linijos Utenos rajone kerta Daugailių, Utenos, Utenos miesto, Tauragnų, Saldutiškio, Sudeikių, Vyžuonų, Užpalių, Leliūnų seniūnijas. 110 kV transformatorinės pastotės išsidėstę Tauragnų k., Utenos mieste (Aukštaičių g. ir J. Basanavičiaus g.) Sirutėnų k., Antalgės k., Lygamiškio k.

Utenos rajone veikia Užpalių k. ant Šventosios upės pastatyta hidroelektrinė.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane numatoma:

- išlaikyti esamą 110 kV, 330 kV elektros perdavimo tinklą, atnaujinant susidėvėjusius įrenginius;
- plėsti elektros energijos skirstomąjį tinklą, užtikrinant pilną elektros energijos paslaugos prieinamumą gyventojams ir ūkio subjektams;
- užtikrinti esamų miestų ir kaimo gyvenviečių bei naujai urbanizuojamų teritorijų gatvių apšvietimą;
- pagal galimybes kabeliuoti elektros energijos tinklus miestų ir gyvenviečių teritorijose.

Bendrojo plano grafinėje dalyje vaizduojamos esamos 35 kV, 110 kV, 330 kV oro linijos ir esamos 110 kV, 330 kV transformatorinės pastotės. Skirstomieji elektros tinklai bendrojo plano grafinėje dalyje nėra vaizduojami. Skirstomųjų elektros tinklų plėtra rajone vyksta pagal individualius potencialių abonentų poreikius, todėl turi būti planuojama rengiant specialiuosius ir detaliuosius planus.

10.7. Ryšio tinklai

Ryšio paslaugas Utenos rajono savivaldybės teritorijoje teikia AB „Telia Lietuva“.

Automatinės telefonų stotys Utenos rajone išdėstytos Utenos mieste, Leliūnų, Tauragnų, Kuktiškių, Saldutiškio, Vyžuonų, Užpalių, Sudeikių miesteliuose bei Kirdeikių, Antalgės, Šiaudinių, Kaniūkų, Ilčiukų, Vilčiukų, Alaušų, Radeikių kaimuose.

Mobilaus ryšio paslaugas Utenos rajone teikia trys operatoriai: UAB „Bitė GSM“, UAB „Tele2“ ir AB „Telia Lietuva“. Mobilaus ryšio stiebai išsidėstę miesto teritorijoje, pagrindiniuose rajono miesteliuose (Saldutiškio, Tauragnų, Daugailių, Kuktiškių) bei Silgiškio, Dryžių, Medinių, Ažugilių, Mažeikiškių, Šilgiškio kaimuose.

Šviesolaidinio ryšio linijos Utenos rajone aptarnauja Saldutiškio, Tauragnų, Utenos, Utenos miesto, Leliūnų seniūnijas.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane numatoma:

- įgyvendinant *Utenos rajono savivaldybės strateginio plėtros plano 2018–2024 metams* IV prioritetą (Visuomenės saugumas ir efektyvus viešasis valdymas), numatoma ryšio paslaugų plėtra, galinti užtikrinti elektroninių paslaugų kokybę;
- plėsti mobilaus daugiakanalio ryšio tinklą, sudarant konkurencines sąlygas mobilaus ryšio operatoriams;
- plėsti kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuostį tinklą.

Bendrojo plano grafinėje dalyje vaizduojami esami mobilaus ryšio stiebai, automatinės telefonų stotys ir šviesolaidinio ryšio linija. Ryšio tinklų plėtra rajone vyksta pagal individualius potencialių abonentų poreikius, todėl turi būti planuojama rengiant specialiuosius ir detaliuosius planus.

10.8. Atsinaujinantys energijos šaltiniai

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano nuostatomis, Lietuvos bendrosios politikos strategija ir Utenos rajono savivaldybės strateginiu plėtros planu, numatoma siekti, kad iki 2050 metų būtų 80 proc. nuo bendros suvartojamos elektros, šilumos ir kt. energijos bei transporto sektoriuje energijos išgauta iš atsinaujinančių energijos šaltinių. Skatinamas atsinaujinančių ir neatsinaujinančių išteklių naudojimo intensyvumo optimizavimas, siekiant racionaliai naudoti teritorijas bei išsaugoti jų regeneracinį ir geoekologinį potencialą. Skatinamas veiksmingas struktūrų kūrimas ir įgyvendinimas, kuris padėtų mažinti anglies dioksido išsiskyrimą į aplinką, didintų energijos vartojimo efektyvumą ir skatintų atsinaujinančių išteklių energijos naudojimą. Skatinama atsinaujinančių energijos išteklių plėtra elektros, šilumos ir transporto sektoriuose, tame tarpe didinant elektros energiją gaminančių vartotojų (individualiuose namuose ir daugiabučiuose) dalį iki 30 proc., palyginti su visų elektros energijos vartotojų skaičiumi, šilumos sektoriuje ir toliau skatinamas biokuro deginimo įrenginių diegimas bei modernizavimas. Transporto sektoriuje siekiama paskatinti elektrinių transporto priemonių naudojimą, išlaikyti biodegalų iš I kartos žaliavų gamybą bei II kartos biodegalų gamybą ir vartojimą.

Vėjo jėginių Utenos rajono savivaldybės teritorijoje vystymo principai

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose, vadovaujantis Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymu, įvertinant Lietuvos Respublikos Lietuvos kariuomenės vado 2016 m. vasario d. įsakymą Nr. V-217 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos, kurioje gali būti ribojami vėjų elektrinių (aukštų statinių) projektavimo ir statybos darbai, žemėlapio patvirtinimo“, kitais šią sritį reglamentuojančiais teisės aktais, teikiami vėjo jėginių vystymo principai. Lietuvos Respublikos Lietuvos kariuomenės vadui pakeitus (sumažinus ar padidinus) žemėlapyje nustatytus apribojimus, šie apribojimai visoje savivaldybės teritorijoje aukštybinių pastatų ir vėjo jėginių statybai ir rekonstrukcijai taikomi nekeičiant bendrojo plano sprendinių.

Atsižvelgiant į kraštovaizdžio vizualinės struktūros ypatumus *Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plane* nustatyti 27 ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealai ir vietovės, kuriose būtina taikyti griežčiausius vizualinės apsaugos reikalavimus, įskaitant draudimą statyti pavienes vėjo jėgaines ir pramoninius vėjo jėginių parkus. Iš Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano Kraštovaizdžio vizualinio estetinio potencialo brėžinyje pažymėtų 27 arealų keturių arealų dalys yra Utenos rajone („19. Rubikių kalvotas ežerynas–Pakalnių kalvynas, 20. Molėtų–Labanoro ežerynas, 23. Alaušo–Antalieptės marių–Luodžio ežerynas, 24. Tauragnų–Ignalinos–Sirvėtos kalvotas ežerynas“). Jose būtina taikyti griežčiausius vizualinės apsaugos reikalavimus, įskaitant draudimą statyti pavienes vėjo jėgaines ir pramoninius vėjo jėginių parkus.

Bendrojo plano Kraštovaizdžio apsaugos ir vystymo brėžinyje vaizduojamos į Utenos rajono teritoriją patenkančios ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealų ir vietovių dalys. Jose taikomi griežčiausi vizualinės apsaugos reikalavimai, įskaitant draudimą statyti pavienes vėjo jėgaines ir pramoninius vėjo jėginių parkus.

Visais atvejais vėjo jėginių statyba negalima:

- Ypač saugomuose šalies vizualinio estetinio potencialo arealuose (pažymėta Kraštovaizdžio apsaugos ir vystymo brėžinyje);
- Teritorijose, kuriose vėjo elektrinių projektavimo ir statybos darbai draudžiami pagal Lietuvos Respublikos Lietuvos kariuomenės vado 2016 m. vasario d. įsakymą Nr. V-217;

- Nacionaliniame, regioniniame parkuose ir 2 km atstumu nuo jų ir buferinių apsaugos zonų (nebent minėtų parkų tvarkymo reikalavimuose numatyta kitaip);
- Kitose saugomose teritorijose ir 1 km atstumu nuo jų ir buferinių apsaugos zonų;
- Didelės tikimybės sniego tirpsmo ir liūčių potvynių teritorijose;
- Kultūros paveldo objektų teritorijose ir jų apsaugos zonose;
- Gamtos paveldo objektų teritorijose ir jų apsaugos zonose;
- Miškuose, soduose, pelkėse, paviršiniuose vandens telkiniuose;
- Aerodromo apsaugos zonoje;
- Detaliai ir parengtiniai išžvalgytų naudingųjų iškasenų telkiniuose ir prognoziniuose plotuose;
- Urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinėse zonose ir 500 m atstumu aplink jas;
- Rekreacinėse teritorijose ir 500 m atstumu aplink jas;
- Ties elektros perdavimo linijomis ir 150 m atstumu aplink jas;
- Ties magistraliniu dujotiekiu ir 200 m aplink jį.

Teritorijos, skirtos vėjo jėgainėms turi būti nustatomos specialiuoju planu, įvertinus aukščiau įvardintas teritorijas, kuriose vėjo jėgainių ir / ar vėjo jėgainių parkų statyba negalima. Racionalu vėjo jėgainėms parinkti vietas su minimaliu želdinių kiekiu, nes vėjo stiprumą sąlygoja ir konkrečios teritorijos žemės paviršiaus šiurkštumas, o didelis želdinių kiekis, aukštų statinių gausa silpnina vėjo stiprumą žemės paviršiu artimuose sluoksniuose. Labiausiai priimtinas atvejis, kad planuojamoje teritorijoje dominuotų žemės ūkio paskirties žemė. Tos pačios teritorijos panaudojimas ir žemės ūkiui, ir vėjo energetikai yra racionalus sprendimas.

Konkrečios vėjo jėgainių vietos nustatomos teritorijų planavimo dokumentu, išlaikant teisės aktų keliamus higienos (visuomenės sveikatos) reikalavimus. Vėjo jėgainių išdėstymo vietos derinamos su Civilinės aviacijos administracija.

10.9. Gaisrinė sauga

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose, vadovaujantis funkcinėms zonoms taikomu reglamentu „I“ sudaromos sąlygos beveik visoje Utenos rajono savivaldybės teritorijoje (išskyrus saugomas teritorijas) pagal poreikį numatyti teritorijas, skiriamas priešgaisrinėms gelbėjimo pajėgoms (gaisrinėms komandoms) arba susisiekimui komunikacijoms išdėstyti taip, kad tenkintų atstumus, vykstant artimiausiu keliu į tolimiausio įvykio vietą numatytus Gaisrinės saugos normose teritorijų planavimo dokumentams rengti. Detalizuojant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendinius, būtina vadovautis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2013 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. D1-995/1-312 „Dėl gaisrinės saugos normų teritorijų planavimo dokumentams rengti patvirtinimo“.

10.10. Sprendinių įgyvendinimo prioritetai

Bendrojo plano sprendiniuose numatytos inžinerinių tinklų plėtros įgyvendinimo prioritetai ir priemonės:

- Planais ir projektais vykdoma vandentiekio tinklų plėtra ir vandens kokybės gerinimo įrenginių statyba viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose. Įvertinami urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų išskirti prioritetai.
- Planais ir projektais vykdoma nuotekų tinklų plėtra bei nuotekų valymo įrenginių statyba ir/ ar modernizavimas viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose. Įvertinami urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų išskirti prioritetai.
- Rengiant atliekų tvarkymo planus nuosekliai planuojamas perdirbamų ir panaudojamų atliekų kiekio didinimas, kuris įgyvendinamas planų / projektų pagalba, modernizuojant atliekų tvarkymo infrastruktūrą bei įrengimus. Įvertinami urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų išskirti prioritetai.

- Gamtinių dujų tinklų plėtra įgyvendinama planais ir projektais įvertinus urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų išskirtus prioritetus.
- Energetikos srityje prioritetas teikiamas ekologiškiems sprendimams. Siekiant mažinti šilumos nuostolius, būtina organizuoti visuomeninių pastatų, daugiabučių namų renovacijas, ir centralizuotų katilinių pertvarkymą su tikslu pereiti prie mažiau taršios (ekologiškesnės) kuro rūšies. Aktualus atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimo galimybių studijos ir/ar specialiųjų planų parengimas. Taip pat akcentuojamas nusidėvėjusių elektros oro linijų keitimas į požeminius tinklus (teritorijų planavimo dokumentų ir techninių projektų pagalba).
- Ryšių linijų plėtros srityje turi būti sutelkiamas dėmesys į ryšio tinklų plėtrą kaimiškiose vietovėse (teritorijų planavimo dokumentų ir techninių projektų pagalba), užtikrinant elektronines paslaugas gyventojams.